

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "בהעלותך"

ב' בסיוון תשע"ד, (31/05/2014)

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה
אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
 נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
 שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
19:22	19:20	19:15	19:23	19:07
20:27	20:24	20:28	20:27	20:24

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת "בהעלותך" – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	8
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	19
4 .	מיצירתם ומורשתם של רבותינו	69
5 .	בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	78
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	91
7 .	החיים הבריאים	99
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע זה	114
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	155
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחרית

1. על הפרשה – פרשת בהעלותך

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת בהעלותך היא פרשת השבוע השלישית בספר במדבר. פרשת בהעלותך מתחילה בפרק ח' פסוק א' ומסתיימת בפרק י"ב פסוק ט"ו. בפרשת בהעלותך יש 136 פסוקים.

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת "בהעלותך"

מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ פרשיות (פס)	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
									פסוק	פרק	פסוק	פרק
2	3	5	7,055	1,840	136	5	11(5)	240	פסוק	פרק	פסוק	פרק
									ט"ו	י"ב	א'	ח'
4	4	5	4	3	4	1		4	דירוג פרשת "בהעלותך" בפרשות חומש במדבר			
23	23	26	12	11	11	2		9	דירוג פרשת "בהעלותך" בפרשות חמישה חומשי תורה			

1.2. הנושאים בפרשה

בפרשת בהעלותך מסתיימות ההכנות של בני ישראל לקראת היציאה למסע במדבר סיני אל עבר ארץ ישראל. עם היציאה למסע מתגלים בעיות, קשיים וסכסוכים פנימיים בתוך המחנה, לרבות פגיעה במנהיגותו של משה רבנו.

- כנספח לנושא חנוכת המזבח שבסוף פרשת נשא מובא הציווי על הדלקת מנורת המקדש על ידי אהרן.
- הקדשת הלויים וכניסתם לעבודה במשכן.
- חגיגת הפסח בפעם הראשונה אחרי יציאת מצרים; קביעת פסח שני לטובת מי שלא יכול לחגוג את הפסח במועדו.

- תיאור הקמת המשכן ופירוקן על פי הענן השוכן עליו.
- פרשת החצוצרות: ה' מצווה את משה להכין שתי חצוצרות שישמשו להתרעה על אירועים שונים במחנה.
- תיאור חגיגי של תחילת המסע במדבר סיני (בעדות מסוימות קוראים פרשייה זו במנגינה מיוחדת).
- דו-שיח בין משה לחותנו חובב בן רעואל (לפי חז"ל הוא יתרו) בעניין הצטרפותו למסע.
- פרשת "ויהי בנסוע": האמירות החגיגות של משה על ארון הברית בתחילת הנסיעה ובחניה (בספרי התורה פרשה זו מעוטרת לפניה ולאחריה באות נו"ן הפוכה).
- פרשות המתאוננים וקברות התאוה: תלונות ראשונות של העם על מחסור באוכל (למרות אספקת המן הסדירה) והעונש. משה אף הוא מתלונן על הקושי בהנהגת העם.
- ה' מספק שלום למאכל לבני ישראל, ומצווה את משה למנות שבעים זקנים שיתפקדו כנביאים לצדו. שני זקנים נוספים, אלדד ומידד, מתנבאים במחנה.
- מרים ואהרן מדברים לשון הרע על משה ונענשים; מרים חולה בצרעת, והעם מחכה עד שתבריא; ה' משבח את משה וקובע שנבואתו שונה במדרגתה מנבואת שאר הנביאים.

1.3 . ההפטרה

ההפטרה היא בספר זכריה, מפרק ב' פסוק יד עד פרק ד' פסוק ז (התימנים מסיימים בפסוק ח). זכריה מנבא על הקדשת יהושע הכהן הגדול ועל מנורת המקדש.

1.4 . הקשר בין פרשת "בהעלותך" להפטרותה

ראיתי והנה מנורת זהב כולה

מיד לאחר פרשת הנשיאים באה סדרת בהעלותך, שבתחילתה מדובר על העלאת הנרות במנורה: "דבר אל אהרון ואמרת אליו, בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות... וזה מעשה המנורה מקשה זהב, עד ירכה עד פרח מקשה היא, כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה." הפסוק מדגיש

את הרעיון, שאת הכלים לעבודת ה', ואת צורתם אין אנו קובעים בעצמנו, הקב"ה בכבודו הראה למשה את צורתם. הביטוי "כן עשה" חוזר בפסוקים אחדים. בחלקם מעיר רש"י: "מלמד שלא שינה". הכתוב מדגיש שכל הנרות מכוונים אל הקנה המרכזי הנקרא: "מנורה".

מן המנורה יוצאים שישה קנים הנושאים שישה נרות נוספים. חכמינו מצאו במנורה סמלים רבים. הראשון בהם הוא האור. האור היוצא מן המשכן ומן המקדש להאיר לעולם. אור הטובה והברכה. אמר ר' אבין הלוי: אתה מוצא מי שבקש לעשות לו חלונות עטשה אותם רחבות מבפנים וצרות מבחוץ. למה? שיהיו שואבות אור, אבל חלונות של בית המקדש היו רחבות מבחוץ וצרות מבפנים. למה שיהיה האור יוצא מבית המקדש ומאיר לעולם. "אמר הקב"ה האור יוצא מביתי ואיני צריך לאורה". המנורה כולה מקשה, לא חלקים חלקים, כל נר ונר מאיר בפני עצמו, כלפי מעלה. כל הנרות פונים אל המרכז, ומאירים כלם יחד, סמל להרמוניה, לאחדות ולליכוד. חז"ל אמרו על ספר במדבר שהוא מבדיל בין האור ובין החושך. פרשתנו מחזקת את הכלל הזה. הפרשה מסתיימת בסיפור מרים ואהרון המדברים במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח. "ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלוא גם בנו דבר" ... והקב"ה מבאר להם את דרגות הנבואה: אם יהיה נביאכם, ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט...".

כהפטרה נבחרה נבואה מנבואותיו של זכריה. זכריה הנביא עלה מבבל מיד עם הצהרתו של כורש המסיימת את התנ"ך: "מי בכם מכל עמו, ה' אלוהיו עימו ויעל." בימים קשים, של בצורת והתנכלויות מצד העמים השכנים, ימים של רפיון והפסקת בניין בית המקדש, קמו חגי וזכריה ועודדו את העם, להמשך בניין הבית. בנבואה שאנו קוראים להפטרה מבטיח הנביא את השראת השכינה במקדש, בתוך עם ישראל: "כי הנני בא ושכנתי בתוכך, נאום ה'." "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה'". במרכזה של הנבואה עומדת המנורה: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה." כשם שמשה ראה את המנורה בחזון, במראה: "כמראה אשר הראה ה' את משה, כן עשה את המנורה", כך גם זכריה רואה את המנורה בחזונו: "וישב המלאך הדובר בי ויעירני כאיש אשר יעור משנתו. ויאמר אלי מה את רואה. ואמר ראיתי

והנה מנורת זהב כלה וגלה על ראשה ושבעה נרתיה עליה שבעה ושבעה מוצקות
לנרות אשר על ראשה: ושנים זיתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה:
ואען ואמר אל המלאך הדבר בי לאמר מה אלה אדני: ויען המלאך הדבר בי
ויאמר אלי הלוא ידעת מה המה אלה ואמר לא אדני: בתחילת פירושו לזכריה
אומר רש"י: "נבואת זכריה סתומה היא מאד, כי יש בה מראות דומות לחלום
הניתן לפתרון ואין אנו יכולים לעמוד על אמיתת פתרונו עד יבוא מורה צדק".
הדברים נקשרים אל דברי ה' לאהרון ולמרים על הדרגות השונות של הנבואה.
תיאור המנורה של זכריה סתום ברובו. המפרשים פירשו שהמנורה שבחזונו, דומה
למנורת המשכן. תאורה של המנורה הראשונה, מנורת המשכן, מופיע פעמיים
בספר שמות, ובפרשתנו. כאמור: ה' הראה למשה את תבנית המנורה בהר.
המנורה המסמלת אחדות, פניה איש אל אחיו, הפצת האור, נבחרה כסמל למדינת
ישראל.

1.5 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת בהעלותך

- א. מדוע סמוכה פרשת בהעלותך לפרשת נשא אותה קראנו בשבוע בעבר ועל כך עונה רש"י. בפרשה הקודמת סופר על חנוכת המשכן שבו כל נשיא ונשיא של שבטי ישראל הקריב קורבן ואילו שבט לוי לא, לפיכך התקנא בהם אהרן ועל כך אומר לו הקב"ה שלך (לשבט לוי) יש תפקיד חשוב יותר והוא חובת ההדלקה של המנורה הזוהב במשכן. המנורה היתה בתוך ההיכל של המשכן (שבו היו בנוסף למנורה גם שולחן לחם הפנים וגם מזבח הקטורת), למנורה היו שבעה קנים, הנר האמצעי דלק כלפי מעלה ואילו הנרות בצדדים הונחו באלכסון בהטיה כלפי הנר המרכזי.
- ב. המנורה עצמה היתה עשויה זהב טהור, מקשה אחת (ללא הלחמות), מגוש זהב שעובד בדרך נס לצורך עשיית המנורה. ישנם מחלוקת לגבי צורת המנורה יש הסוברים שמהקנה המרכזי יצאו קנים ישירים בצורה אלכסונית ויש שסוברים שהצורה היתה כפי שמופיעה בסמל המדינה שנלקח מתבליט הקיים בשער טיטוס שברומא.
- ג. שבט לוי הוכשר לעבודה במשכן. משפחתו של אהרן הכהן היא משפחת הכוהנים, ואילו שאר בני השבט מכונים "בני שבט לוי". תפקידו של שבט לוי במשכן כפול, תפקיד של שמירה ותפקיד של שירה, כאשר כל אחד היה לו את תפקיד משלו. בזמן ההליכה

במדבר שבט לוי נשאו את חלקי המשכן. הלווים החלו בהכנות לעבודת המשכן בגיל עשרים וחמש ולמדו את התפקיד במשך חמש שנים (מה שנקרא חפיפה ארוכה) ועד גיל חמישים ממשיך בנשיאת המשכן בשעת המסע. לאחר גיל חמישים המשיך בשאר העבודות אבל לא בנשיאת הכלים על גבי כתפו. (מכאן ניתן ללמוד שמי שלא הצליח בתפקידו/לימודו במשך חמש שנים כדאי שיחפש מקצוע אחר)

ד. תפקיד נוסף לשבט לוי היה שמירה על המשכן ולאחר מכן המקדש ומשעשע לקרוא את מה שכתוב במסכת מידות כיצד מפקד המשמר היה בודק האם כולם שומרים והאם אין שבירת שמירה. וכך נאמר (ציטוט מלא, לקרוא ולהנות) "איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר, ואבוקות דולקין לפניו: שכל משמר שאינו עומד, ואומר לו איש הר הבית, שלום עליך; ניכר שהוא ישן--חובטו במקלו, ורשות היה לו לשרוף את כסותו. והן אומרים, מה קול בעזרה--קול בן לוי לוקה, ובגדיו נשרפים, שישן לו על משמרו. רבי אליעזר בן יעקוב אומר, פעם אחת מצאו את אחי אימא ישן, ושרפו את כסותו." (היום בוודאי היה החייל פונה לנציב קבילות חיילים ומתלונן על המפקד)

ה. בשנה השנייה לצאת בני ישראל ממצרים חגגו את חג הפסח ואולם היו מספר אנשים אשר עקבו היותם טמאים לא יכלו להצטרף לליל הסדר המשפחתי, והיות ורצו לחגוג באו לפני משה ויקרבו לפני משה, ולפני אהרן ביום ההוא. ויאמרו האנשים ההמה, אליו, אנחנו טמאים, לנפש אדם; למה נגרע, לבלתתי הקריב את קרבן ה' במעדו, בתוך בני ישראל" הקב"ה בתשובה מנחה את משה גם לגבי האנשים האלו וגם לגבי הדורות הבאים שאנשים טמאים או אנשים שנמצאים בדרך רחוקה מבית המקדש יכולים לעשות את הפסח בי"ד באייר מה שנקרא "פסח שני" שגם אותו אוכלים עם מצה ומרור אבל רק יום אחד ולא שבעה כמו בחג הפסח וכן אין איסור חמץ.

ו. ה' מצווה את משה ליצור שתי חצוצרות אשר תפקידם היה להעביר הנחיות (הודעות) לבני ישראל המדבר מה שנקרא מערכת כריזה, (היום היו משתמשים בדואר אלקטרוני או בהודעות SMS). החצוצרות היו עשויות מכסף. אם תקעו בחצוצרה אחת אזי כל נשיאי השבטים היו צריכים להתייצב בפני משה. אם רצו להקהיל את כל הקהל תקעו בשתיהן, וכן סימנים מיוחדים לסוגים שונים של פעילויות כגון התארגנות לפרוק המחנה ויציאה למסע. בחג העצמאות אנו קוראים את הפרשייה הזאת "וכי תבאו מלחמה בארצכם, על הצר הצר אתכם והרעתם, בחצוצרת; ונזכרתם, לפני ה' אלהיכם, ונושעתם, מאיביכם"

ז. "האספסוף" או בכינויו הנוסף "ערב רב" דהיינו אנשים שלא מבני ישראל שבזמן יציאת מצרים "תפסו טרמפ" והצטרפו אל בני ישראל, החטיאו את בני ישראל מספר פעמים במהלך השהות במדבר. אחת הפעמים מוזכרת בפרשתינו (פרשת המתאוננים מלשון קוטרים), "וְהָאֶסְפָּסֹף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ, הִתְאוּוּ תְאוּוֹה; וַיָּשְׁבוּ וַיִּכְבּוּ, גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר. זָכְרָנוּ, אֶת הַדָּגָה, אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם, חֲנָם; אֶת הַקְּשָׁאִים, וְאֶת הָאֲבִטְחִים, וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים, וְאֶת הַשּׁוּמִים". כלומר, למרות שבמדבר היה להם לחם פלאי (המזן) שירד כל יום מן השמים. וכן בפועל לא היה חסר להם בשר שהרי מקנה (עדרים בהמות, בקר, כבשים עיזים וכו') רב עלה עימם ממצרים מה שזכרו המתאוננים זה את האוכל המעולה שהיה במצרים ולא את עבדות הפרך בה נמצאו. הקב"ה כועס על כך ומכריז באמצעות משה שבני ישראל יקבלו בשר עד שימאס להם או בלשון הכתוב "וַיִּתֶּן ה' לָכֶם בָּשָׂר, וַאֲכַלְתֶּם. לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן, וְלֹא יוֹמִים; וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים, וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים, וְלֹא, עֶשְׂרִים יוֹם. עַד חֹדֶשׁ יָמִים, עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאִפְכֶם" ואכן, למחרת בערב הגיעו להקות רבות של ציפור השלו ובני ישראל אכלו בתאוה ואז "הַבָּשָׂר, עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרִם, יִפְרַת; וְאָף ה', תָּרָה בָּעַם, וַיֵּךְ ה' בָּעַם, מִכָּה רַבָּה מְאֹד". המקום הזה נקרא בשם "קברות התאוה".

ח. במהלך הדו שיח של משה עם הקב"ה משה אומר לה' שהתפקיד גדול עליו ואין לו כח להתמודדויות הקבועות עם העם. "לֹא אוֹכַל אֲנִי לְבַדִּי, לְשִׂאת אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי כִבֵּד, מִמֶּנִּי". בתגובה הקב"ה מציע למשה לבחור 70 איש מנכבדי העם אשר תפקידם יהיה "וַיִּשָּׂאוּ אִתָּךְ בְּמִשְׁאֵ הָעָם, וְלֹא תִשָּׂא אִתָּךְ לְבַדְּךָ". ואכן משה בוחר לו 70 איש. זהו הבסיס שעליו קמה הסנהדרין שהיווה בית משפט גבוה לצדק (הרשות השופטת וכן הרשות המחוקקת)

ט. בסוף הפרשה מוזכר המקרה בו מרים (אחות משה) דברה בגנות אשתו של משה (ציפורה בת יתרו המדייני) וכתגובה לדברים אלו לקתה במחלת הצרעת. משה כשרואה זאת מתפלל לרפואת אחותו "אל נא רפא נא לה" שהיא תפילת הבקשה הקצרה ביותר. והטעם לכך שמשה לא רצה שבני ישראל יחשבו שהוא משקיע יותר ומבקש יותר עבור אחותו. במילים אחרות משה לא מנצל את קשרים (פרוטקציה) אצל הקב"ה.

2. לקח טוב מהפרשה

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

על האנטישמיות ומקורותיה / ר' משה רוט

בשנת 1969, שרה "להקת פיקוד דיזנגוף" את שירה: "העולם כולו נגדנו" (מילים: יורם טהרלב, לחן: קובי אושרת) ולהלן מילותיו:

העולם פלו נגדנו

זה נגון עתיק מאד,

שלמדנו אבותינו

לזמר וגם לרקד.

לצליליו רקדו הם הורה

גם אנחנו לא נשתק...

שיר זה רומז על תופעת האנטישמיות, שבשורשיה נעסוק במאמר זה.

במרכזה של פרשת השבוע – פרשת "בהעלותך", מובאת פרשיה קצרה ומרתקת:

וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה' וַיִּפְצוּ אֲבִיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ

וּבְנַחֲהָ יֹאמֶר שׁוּבָה ה' רַבּוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר י, לה – לו).

לאחר כשנה בה ישבו בני ישראל במדבר סיני במקום אחד (מאז יציאתם ממצרים

ולאחר מעמד הר סיני), מוציא הקב"ה את העם להמשך המסע, בדרך אל הארץ

המובטחת.

והנה, "נַעֲלָה הָעֲנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" (שם, יא). הענן מתרומם מעל המשכן ומסמן

בכך לעם, שהגיע הזמן לצאת לדרך.

בנקודה זו על ציר ההיסטוריה, אנו נמצאים לאחר השיא של מתן תורה ולאחר

השפל של חטא העגל. הקב"ה חידש את הברית עם עם ישראל והעם פונה כעת

לצאת אל עבר הארץ המובטחת, במסע קצר ומזורז, כדי לקיים את ייעודו

ותפקידו ההיסטורי.

ברגע זה של היציאה לדרך, זו נושא משה רבנו תפילה לה' ומבקש ממנו: "...קומה
ה' וּפְצוּ אֵיבֵיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ".

לכאורה, זו תפילה העוסקת בביטחון פיזי ובהגנה מפני האויבים והשונאים. אולם,
מתברר כי יש בתפילה זו משהו עמוק יותר.

כדי להבין זאת, עלינו לדעת מיהם שונאיו ואויביו של הקב"ה.

חז"ל אומרים שהר סיני בו ניתנה התורה, זכה לשמו זה כי שם ירדה שנאת אומות
העולם לעם ישראל (שבת פט, ע"ב).

אכן כן, זו היא ה"אנטישמיות" הידועה....
וכל כך למה?

כי עם ישראל ותורתו (האלוקית) מציבים בפני העולם דרישות מוסריות גבוהות בין
אדם לעצמו, בין אדם לחבירו, לְחֻבְרָתוֹ, לקהילתו ולמדינתו. וכמובן גם, בין אדם
לאלוקיו.

הבשורה של תורת ה' מסיני היא: לא עוד שלטון עריצים ודיקטטורה. לא עוד עושק
ונישול. לא עוד גזל וניצול. לא עוד רמיסת הפרט וזכויותיו. ולא עוד קורבנות אדם,
אלא כבוד האדם וחירותו. כבוד העובד וזכויותיו. זכות לשכר הוגן פְּעֵתוֹ ובזמנו
וזכות לימי מנוחה.

"פתאום" אסור לגנוב ולרצוח. פתאום אסור לעשוק ולנצל.

בימי קדם, היו בשורות אלה קשות לעיכול לעמי הארץ ובעיקר למנהיגיהם...
ומה הפתרון שלהם? לשנוא את עם ישראל.

פתרון ברוח של: אם נרביץ ל"חֲנוּךְ" היחיד שתמיד עושה שיעורי בית (ובכך
"מחייב" את כולנו...), אולי הוא יפסיק להכין אותם ונמצאנו כולנו פטורים
(לכאורה...).

דרישותיה של התורה למשפט ולחסד עומדות בניגוד חריף לתכתיבי הפך
והאנוכיות. ולפיכך, המנהיגים ואנשי השררה שונאים אותנו.

דרישות התורה לכיבוש היצר ולקדושה מוסרית, עומדים בניגוד חריף לתפיסה
ה"גשמית" והחומרית. ולפיכך, המוני העם שונאים אותנו.

וכנגדם, כנגד אלה המציבים מחסום בפני התורה המבקשת לשכון בארץ ומתכננים
"לחסום" את המסע הרוחני של עם ישראל. כנגד אלה, באה קריאתו של משה

למסעו של הארון. למסע של התנחלות בלב האומות, בחברה ובלבבות – לניצחון של רוח.

וראיה לדבר, שמשה לא מתפלל כאן למותם של האויבים או לניצחון צבאי, אלא רק לפירוקה של הברית ה"לא קדושה" של האומות נגד התורה, בנוסח של: וַיִּפְצוּ... וַיִּנְסוּ...

זאת ועוד. משה מתפלל לכך, שכאשר הארון יגיע אל ארץ ישראל – אל מקום המנוחה, בבחינת "ובְּנַחָה", יתלכדו סביבו רבבות אלפי ישראל לשבטיהם – סביב עקרונותיה ויעודיה של התורה.

חז"ל ראו בשני הפסוקים הללו של "וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ", מעין חומש עצמאי. וכל כך למה?

כי שני הפסוקים המופלאים הללו מהווים את תמצית ההיסטוריה האנושית, של ניצחון מלכות ה' על הדיקטטורות, על ה"עבודות הזרות" למיניהן ועל כל השאר... ניצחון הרוח העתיד לבוא, שעדיין לא קרה (עד כאן, על פי ביאורו של רש"י הירש).

על מאורע זה, אנו מתפללים בכל יום בתפילת "עלינו לשבח", בתקווה שיגיע הרגע בו כל העולם יכיר בקב"ה ויתלכד סביב ערכי הרוח של עם ישראל, בבחינת: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד".

ובינתיים, אין כל חדש. הגויים עדיין שונאים אותנו... וההיסטוריה העכשווית שלנו, חוזרת ומוכיחה זאת בכל יום ויום.

ונחתום בהמשכו של השיר בו פתחנו, "הָעוֹלָם כֵּלּוֹ נִגְדָנוּ":

...אֶת הַשִּׁיר הַזֶּה לְמִדְנוּ

אֲבוֹתֵינוּ הַזְּקֵנִים

וְאוֹתוֹ נִשֵּׁר גַם אָנוּ

וְאַחֲרֵינוּ – הַבָּנִים.

וְנִינֵי נֵינִים יִשִּׁירוּ

פֶּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

וכל מי שהוא נגדנו
שילך לעזאזל! (לא ממש "פוליטיקלי קורקט...")

פה בארץ ישראל, כאשר אנו יושבים בצור מחצבתנו הלאומי בבחינת "ובנחה",
אנו מתפללים לכך שיתקיים בנו גם הפסוק השני בתפילתו של משה רבנו: "שובה
ה' רבבות אלפי ישראל".

תפילה שמשמעותה היא: שנפרה ונרבה. שהקב"ה ישרה את שכינתו עלינו וינהג
בנו במידת הרחמים (ריקנאטי), שנזכה למרגוע ורוגע – בשובה ונחת (רש"י),
ולשלווה ונחת מאויבינו (אבן עזרא) ולא יאבד מאיתנו איש (חזקוני). ואתה הקב"ה,
אנא תן רצונך הטוב וברכתך, על עמך (אלשיך). ותהי שכינתך פה, עימנו (ספורנו).
"שובה ה' רבבות אלפי ישראל"...

בברכת שבת שלום וחג שבועות שמח

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל: nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

המתן, חכה רגע, לאן אתה רץ? / ניר אביעד

פרשת "בהעלותך" עוסקת במספר נושאים חשובים ויפים השזורים זה בזה כבמעשה אומן. בפסוקים הראשונים הקב"ה מורה לאהרון הכהן להדליק מידי יום את מנורת הזהב שבמשכן. רש"י, גדול פרשני המקרא, הסביר את הסמיכות בין הציווי הזה שקיבל אהרון לבין התיאור על חנוכת המשכן בפרשה הקודמת ("נשא") בכך ש"נחלשה דעתו של אהרון" על שום שהוא וצאצאיו לא הוזמנו להשתתף עם נשיאי השבטים המכובדים בטקס חנוכת המשכן עליה קראנו בשבת שעברה. לפי רש"י, הקב"ה ניסה לחזק כאן את ידיו של אהרון באומרו לו כי עבודתו חשובה הרבה יותר. אומנם הנשיאים התכבדו בהבאת הקורבנות בטקס החנוכה המרשים, אולם תפקידם במשכן היה חד פעמי, בעוד אהרון נדרש לשמש את השכינה בכל יום מחדש. מדברים אלה אנו למדים כי העקביות וההתמדה חשובים הרבה יותר ממאורע חד פעמי, מרשים ומרגש ככל שיהיה. כולנו נמשכים באופן טבעי ל"קרנבלים" חד פעמיים שמסעירים את חושינו ומוציאים אותנו מהשגרה האפרורית, אולם דווקא באותה שגרה מצוי הסוד הגדול של החיים. קל לכולנו הרבה יותר להגיע אל שיאים של התרגשות/מאמץ/נתינה/אהבה באירוע חד פעמי מאשר לשמור על אותה תחושה נעלה לאורך זמן. אהרון הכהן היה יחיד ומיוחד בזכות יכולתו להדליק את מנורת המשכן באותה התלהבות ותחושת קדושה בכל יום מחדש כאילו וזה היה יומו הראשון בתפקיד. רובנו רוצים ליהנות עכשיו ובכל מחיר ובעצם מחפשים קיצורי דרך אל האור. היהדות, לעומת זאת, מדברת על תהליכים. אנחנו נדרשים לפעול (הן מבחינה גשמית והן רוחנית) בצורה מדודה ולא לברוח ממאמצים. האמת היא שרק ככה משיגים את האור והוא נשאר לאורך זמן. הנטייה הטבעית של כולנו היא ליהנות מהחיים בצורה לא נכונה, או בלשון הקבלה "למשוך אורות מבלי לבנות כלים מתאימים". דוגמאות לכך ניתן למצוא, לצערנו, בשפע. במקום לאכול מזון בריא ומזין אנחנו נמשכים לג'אנק פוד שמספק תחושת שובע מידית, אבל הורס את גופינו. במקום להשקיע בזוגיות עם בן/בת זוגנו, להיות סבלניים, לוותר, לפנק, להתחשב, ובקיצור – לעשות את כל הדברים שאנחנו יודעים שהם נכונים אבל

קשים לביצוע, רבים נמשכים אל פלרטוטים ואף אל רומנים מזדמנים, שמספקים להם הנאה מידית מבלי המאמץ והמחויבות. במקום לטפל בשורש הבעיות הרגשיות שלנו ולהכיר את צורכי הנשמה העדינה שטמונה בכל אחד מאתנו, אנחנו הולכים לעוד סרט בקולנוע שמבדר אותנו (בידור בעברית פירושו פיזור) או נשאבים לעוד סדרה בטלוויזיה שמשכיחה זמנית את הכאבים שבלב ושמראה לנו את הבעיות של אנשים אחרים, אבל לא את שלנו.

מעבר לכך, התיאור של עבודת אהרון הכהן באה למעשה להזכיר לנו שבכל אחד מאתנו קיימת מנורת מקדש פרטית אותה עלינו בכל יום להדליק מחדש. להתגבר על הייאוש, העייפות והעצבות, ומאידך להתחבר לכוחות החיוביים של השמחה, האופטימיות והאור שקיימים בנו – זוהי משימת החיים שלנו בעולם הזה ולכבודה נבראנו.

המשך הפרשה מתאר לנו את עמוד הענן ועמוד האש, שליוו את העם ההולך במדבר כאות המוסכם בינם לבין הקב"ה בעת מסעותיהם בין התחנות השונות בדרכם לא"י. התורה מספרת כי לעיתים נמשכה חניית ישראל ליום או לימים ספורים ולעיתים נמשכה החנייה שנים, כל זאת על פי אות הענן. בעת תחילת המסע משה היה מכריז לקול החצוצרות את המשפט הבא (אותו אנו אומרים כיום בכל פעם שאנחנו פותחים את ארון הקודש בבתי הכנסת ומוציאים ממנו את ספר התורה): "קוּמָה ה', וְפָצוּ אֵיבֵיךָ, וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ". חז"ל מתייחסים למשפט זה של משה, המהווה מעין "קריאת עידוד" לעם העמל פיזית ורוחנית בדרכו לארץ ישראל, באומרם כי במקור הוא היה אמור להיות ספר תורה בפני עצמו מפאת חשיבותו הגדולה, ולראייה הם מסבירים שבפרשה הוא נבדל על-ידי שני אותיות "נון" הפוכות – הנו"ן בראשה הפוכה והנו"ן בסופה הפוכה. הסימון החרגי בתורה, יחד עם ההערה של חז"ל, מעוררים לשאול, אם כך, מה יחודו של משפט זה? נראה כי התורה חפצה להדגיש בפנינו את החשיבות של עצם המסע שעבר העם בדרכם ממצרים לארץ ישראל. במקור מסע זה אמור היה להמשך שבועות ספורים, אולם מפאת חטא המרגלים הוא התארך ונמשך ארבעים שנה. ככלל יש שתי אפשרויות להגיע לכל מקום חפצינו, באשר הוא יהיה (רוחני וגשמי) – הדרך הראשונה היא הדרך הפשוטה והקלה בה אנחנו משיגים את מטרתנו בנקל מבלי שהצטרכנו באמת להתאמץ ולוותר על משהו מהרגלינו ונוחיותנו. הדרך השנייה,

אשר לרוב כל העולם מנסה להתחמק ממנה, היא הדרך הקשה יותר אשר מצריכה מההולך בה להתמודד עם מכשולים שונים ותנאים משתנים ולוותר על השקפת עולמו המקורית מתוך ההכרח להסתגל למציאות חדשה ומחייבת. למרות הקושי, ואולי אף בזכותו, נראה כי דווקא הדרך השנייה מחשלת את האדם ומצליחה להפוך אותו לאדם חזק יותר המסוגל להבחין בניואנסים בין טוב לרע ולהתמודד עם המורכבות של החיים.

רוב בני האדם חושבים על התוצאה המיוחלת של מעשיהם ולא שמים דעתם על הדרך המובילה אותם לשם. היהדות מחנכת אותנו שהמסע עצמו הוא היעד החשוב באמת והלקחים שאנחנו יכולים ללמוד על עצמינו תוך כדי ההליכה בדרך הם אוצרות שאל לנו להתעלם מהם. בכל מעשה ובכל אתגר יש מוסר השכל המחכה להילמד. כדי להתקדם באמת לא מספיק רק להגיע למקום חפצינו, אלא יש לפתוח את העיניים וללקט את כל אותן מתנות בדרך. אחת הרעות החולות של העולם המודרני ותרבות המערב היא שאנחנו מסתכלים כמעט תמיד רק על "הת'כלס" ו"השורה התחתונה". אם במאזן של הרווח והפסד אין פלוס בתחתית אזי כל המהלך והמאמצים שלנו נתפסים שלא שווים. האמת היא שונה, משום שדווקא הדרך וההשתדלות הם אלה שחשובות. הלך רוח זה, לצערנו, רווח לא אחת גם בדרכם של עובדי השם. אנשים מחשבים כמה פעמים הם התפללו על דבר מסוים, מצפים לגאולה ולתשובה מהירה ולא משכילים להבין שלעיתים דווקא ההמתנה והכיסופים הרבים הם הם הישועה בעצמה.

בני ישראל יצאו ממצרים אחרי 210 שנים עם מנטאליות של עבדים מושפלים ותלותיים. על מנת להפך את תפיסת עולמם ולהכשירם להיות ראויים להיכנס לארץ ישראל, המסמלת את החרות האולטימטיבית, היה עליהם לעבור לא רק מסע גיאוגרפי ממצרים לא"י, אלא גם מסע נפשי. ההליכה במדבר במרחב ניטראלי ופתוח תפקידה היה לסייע לעם לעבור שינוי הכרחי זה, ומשום כך חשיבותה הגדולה של הקריאה של משה לקום ולעבור מתחנה אחת לשנייה. עצם העובדה שהם לא ידעו האם הם יתמקמו לימים ספורים או לחלופין לשנים והם תמיד היו במצב נפשי ופיזי המוכן לתזוזה סייע להם להשתנות גם מבפנים. בהמשך, הפרשה מגוללת בפנינו את סיפור החטאים השונים של בני ישראל במדבר. בתחילה היו אלה קבוצה של אנשים מתוך העם אשר החלה בהטחת

האשמות כלפי משה. בהאשמות לא היו דברים של ממש, אלא ממש הקנטה סתמית שמטרתה הייתה ניסיון למציאת הצדקה לסור מדרך ה' המחייבת. בדבריהם הם ביכו על טורח הדרך הארוכה במדבר וקשייה וטענו שעדיף היה להם להישאר במצרים. בהמשך, במה שכונה "פרשת קברות התאוה", ערב-רב מתוך העם החל להתלונן על המן הפלאי שירד מהשמיים והלין על כך שהוא רוצה לאכול בשר. לאותם אנשים היו עדרי בקר ובנקל הם היו יכולים לשחוט מהם ולאכול, אולם היה להם עניין מיוחד בעצם הקיטורים עצמם והסתת אנשים נוספים עימם. משני סיפורים אלה אנו למדים שמלבד העובדה שקיטורים ו"בכיינות" הם לא המצאה מודרנית שלנו, להיותנו סבלניים ומתונים חשיבות קריטית להצלחה של כל מהלך שאנו עושים בחיים. מי שמעוניין לחפש רשימת "אשמים" למצבו יוכל לעשות זאת בקלות, בעוד שדווקא היכולת לקחת אחריות על מצבינו ולהתעלות מעל קשיי הדרך מעידים על גדלות נפש.

במובן מסוים גם כיום החיים שלנו כיהודים דומים לאותם אבותינו שהצטרכו ללכת במדבר. חייו של היהודי המאמין רצופות עשיות, או לחלופין הימנעות מעשיות אחרות, הדורשות ממנו הקרבה ואמונה. מבלי להסתכל על התמונה הכוללת של החיים ועל היעד הסופי והמטרה שלהם, ומבלי לסמוך על הבורא שמוביל אותנו בבטחה בדרך הנכונה, אותם עשיות ואיסורים יכולים להיתפס כעונש נוראי ואז וודאי שנרצה להתלונן ואף לבעוט במוסכמות, כאותם מתאוננים במדבר. אולם מי שמבין שחייו הזמניים פה בעולם הזה הם רק חלק ממסע שלם שנשמתו עוברת וצפויה לעבור, משכיל לראות בחייו חגיגה אחת גדולה של קדושה ושימחה.

נראה כי אותם מתאוננים, חרף כל הניסים שראו החל מיציאת מצרים ועד למעמד מתן תורה, פשוט לא השכילו להמתין בסבלנות לסוף המסע ולכן פרקו עול והתמרדו כנגד משה וכנגד ה'. המציאות מוכיחה פה, ובכל מקום אחר, שכל פעולה חסרת סבלנות בסופו של דבר אינה משתלמת. כל פעולה שנעשית מתוך לחץ, מתח או חוסר סבלנות בסופו של דבר לא מצליחה ויש לאחר מכן לעמול קשה יותר ולתקן אותה. הדבר היפה בסבלנות – שהיא תמיד משתלמת. דברים שמושגים בדרכי נועם ובהתמדה נשארים לאורך זמן רב יותר והאדם נהנה מהפרות שלהם.

הגמרא ב"מסכת יומא" אומרת: "הבא להיטמא – פותחין לו" ואילו "הבא להיטהר – מסייעין לו, ואומרים לו המתן". בהתבוננות ראשונית בדברים ניתן היה להבין שהבא להיטהר מסייעים לו, אולם, למרות הסיוע – עליו להמתין. ההבנה בעומקם של הדברים היא שונה. הציווי להמתין אינו בא למרות הסיוע, אלא הוא עצמו הסיוע. כיצד זה ייתכן? טבענו כבני אדם הוא שאנחנו רוצים שחשקינו ורצונותינו יתממשו מהר ככל האפשר. כאשר אנחנו נאלצים להמתין קורה אחד מהשניים: או שאנחנו נתקפים בקוצר רוח ומוותרים, או שאנחנו מתמלאים ברצון וחשק עז יותר ויותר להשיג את מבוקשנו. ההמתנה, אם כך, מבררת מהי מידת הרצינות וחוזק הרצון של הממתין. אם רצונו חלש תשבור אותו ההמתנה, בעוד אם רצונו חזק ואמיתי, ההמתנה תסיע לו לבנות כלי חזק ומסוגל יותר להכיל את המבוקש. דבר זה נכון ביחס לרצונות גשמיים ונכון שבעתיים ביחס לרצון שלנו בקרבת אלוקים ורוחניות. לפעמים אנחנו מאוד רוצים משהו, אבל משמיים אומרים לנו "המתן, חכה רגע, לאן אתה רץ? העיכוב הוא לטובתך?".

לצערנו, חוסר הסבלנות מתבטא לא רק כלפי הזולת, אלא גם כלפי עצמינו. רוב האנשים מוותרים מהר מידי על דברים שחשובים להם ושהם רוצים להשיג רק בגלל שאין להם את הסבלנות לחכות מספיק זמן ואת האמונה שזה יקרה בסופו של התהליך. רבים מאתנו מתישהו לקחנו על עצמנו בהתלהבות לימוד של מיומנות חדשה – שפה זרה, נגינה בכלי מוסיקלי, חוג ספורט חדש, וכו' ולאחר שהתלהבות הראשונית שככה נשברנו וזנחנו את העיסוק הנחשק. רבים מאתנו התחלנו לקרוא ספר או מאמר כזה או אחר, ולמרות שהם עניינו אותנו הפסקנו באמצע כי יכולת הריכוז וההתמדה שלנו מוגבלת. סבלנות היא המוכנות להקשיב למה שבאמת חשוב בחיים, ללמוד לא לבצע פעולות אגרסיביות ונמהרות מידי (לא כלפי הזולת ולא כלפי עצמינו) ולרסן את הדחף לבצע מעקפים חותכים ומהירים.

מנקודת מבט נוספת ניתן לראות באותם קבוצת מתלוננים, שנפלו מדרגתם וניסו להפיל עימם אנשים נוספים, כחבורת אנשים אשר הפסידה במאבק הרוחני מול עמלק. מה היה פשעו הגדול של עמלק עד כי אנחנו מצווים עד היום "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרף בדרך, ויזנב בך כל הנחשלים אחריך, ואתה עייף וייגע ולא ירא ה'?" הפשט של הדברים הוא שאותו

עם אכזר תקף את הקבוצות החלשות, שהזדנבו מאחורי המחנה, ושלא יכלו להגן על עצמם (כילדים, נשים וזקנים), משום שהצעידה הייתה להם קשה. פרוש נוסף ועמוק יותר מדבר על כך שעמלק הוא כוח שמקרר את ההתלהבות מההליכה בדרך הרוחנית של כל אותם אלה שעייפים ויגעים משמירת דרך ה' וכפועל יוצא מכך לא יראים ממנו. הכוח של עמלק הוא הטלת ספקות בנפש לגבי הדרך (עמלק בגימטרייה = 240 = ספק), ולכן הגדילו חז"ל וקבעו כי "אין שימחה כהתרת הספקות". ברגע שהדרך ברורה לנו ואנחנו מחוברים למשמעות ולפנימיות של הדברים (גם אם לא מבינים כל דבר ודבר) קל לנו הרבה יותר לצעוד בבטחה ובשלום, או כפי שטען ניטשה ואח"כ פיתח הפילוסוף היהודי האקזיסטנציאליסטי ויקטור פרנקל: "מי שיש לו איזה למה – יוכל לשאת כמעט כל איך".

מה מאחד את כל הנושאים שהובאו עד כה? לעניות דעתי, נראה כי בכולם עולה ומתבלטת הדרך שמנהיגי ישראל ובני ישראל כעם אחד וכפרטים בודדים בו היו צריכים לעבור במדבר בדרכם אל הארץ המובטחת. כל האנקדוטות הללו מדגישות את המהות של כל ספר "במדבר" כספר המתאר בפנינו את המסע הפיזי, אך חשוב אף יותר – הפנימי והרוחני, שבני ישראל עברו, ושנחנו כבני בניהם אמורים להמשיך ולעבור בדרכינו להיות אנשים טובים ואמיתיים יותר. מאהרון הכהן אנו למדים כי כל עשייה אמיתית ומשמעותית מצריכה מאתנו את יכולת ההתמדה והעקביות. אל לנו לחפש "אורות" גדולים ובוזה להתנות את עשייתנו. שימחה אמיתית מושתת דווקא על מציאת הטוב והיפה בעשיות הקטנות והיום-יומיות, שכן שימחה כזו אינה תלויה בהכרח בעשיות חריגות או בריגושים גדולים כדי לעורר אותה. מעמוד הענן והכרזתו של משה אנו מבינים כי לעצם ההליכה בדרך חשיבות בפני עצמה. לכל מכשול ולכל עיכוב יש משמעות ואל לנו לנסות להתעלם מהם מתוך החיפוש דווקא אחר הדרך הקלה. ולבסוף אלה אותם מתלוננים טורדניים במדבר שמעשיהם מחדד לנו שאנו נדרשים לאורך רוח, אמונה וראייה רחבה של כל התמונה. לדיבור שלנו משמעות חשובה. אם אנחנו מוציאים מהפה דברי עידוד ודרבון אנחנו מחזקים את עצמינו ואת הסובבים לנו, אולם אם אנחנו עסוקים בקיטורים אנחנו מחלישים אותנו ואת הסביבה.

כל יהודי הוא כור אטומי מהלך בעל עוצמות אדירות, ומי שמשכיל להשתמש בכוחות הנפש שקיימים בו (ובכולנו קיימים כאלה בשפע), על מנת לעבור את

המסע הזה שנקרא "החיים" מתוך שמחה ואמונה, זוכה לבסוף להגיע בגשמיות ובפנימיות לאותה "ארץ זבת חלב ודבש". החוכמה הגדולה היא להבין ולזהות מראש את המכשולים הצפויים בדרך ולהתגבר עליהם. הכניסה לעולמו של ה' וההליכה בדרך שהוא התווה לנו היא תחילתו של ניקיון רוחני גדול. כשאדם מנקה את ביתו, למשל, גורמת פעולת הניקיון שהלכלוך שהיה נסתר עד כה יתגלה. במציאות הולך הבית ודווקא מתנקה, למרות שלמראית עין הוא הולך ומתלכלך. עקרון זה נכון גם ביחס לניקיון הרוחני. כשאדם חפץ להשתנות, להתעלות ולנקות את נפשו מכל מה שמיותר לה, דווקא אז צפים ועולים הדברים המכוערים והצדדים השלילים שקיימים בו. חשוב לזכור ולהבין שזה לא שהם לא היו שם קודם, אלא שעתה, כשהוא מבקש להיפטר מהם הם מתגלים ביתר שאת. בהקשר הזה ראוי להיזכר בדבריו המפורסמים של רבי נחמן מברסלב לפיהם בדרכו של כל הרוצה להתקרב לקב"ה צפויות ירידות ונפילות דווקא אחרי ההתעלות, ושגם להם תפקיד חשוב והכרחי במסע. למרות שנראה שהמצב הולך ומחמיר, ההפך הוא הנכון – הוא דווקא הולך ומשתפר. תפקיד החטאים והנפילות של עם ישראל במדבר, אם כך, היה לעשות ברור אמיתי ועמוק יותר ביחס לרצונותיהם ולמטרותיהם, ולראייה דווקא מתוך הקושי צמח רצון חזק יותר. "לך לך" אמר ה' לאברהם ו"לכו לכם" אמר (במילים אחרות) משה לבני ישראל. עצם ההליכה וההתקדמות, למרות הנפילות בדרך, הן אלה שמגדירות מי אנחנו ומקרבות אותנו אל הבורא ואל עצמינו.

א. סיכום מתומצת של פרשת השבוע

השבוע בפרשה: לאחר חמש שנים של לימודי "תאוריה" מתחיל הלוי, בגיל 30, בעבודה המעשית במקדש • וגם: סדר מסעות בני ישראל במדבר בסוף הפרשה הקודמת קראנו על קורבנות שנים-עשר נשיאי ישראל שחנכו את המזבח. מראה זה גרם לחלישות הדעת אצל אהרן, שהצטער על שלא הביא קרבן בשם שבט לוי ועלה בו החשש שמא נמצא פסול בו או בשבטו. לכן, מיד בתחילת הפרשה, מבקש הקב"ה ממשה שיפייס את אהרן, כי הוא זה שמצווה להדליק את המנורה ובכך הוא חונך למעשה את המשכן כולו, שיאיר גם לילה. נמצא כי תפקידו של אהרן חשוב יותר משל שאר הנשיאים.

מינוי הלויים

בראש חודש ניסן, כמעט שנה לאחר צאת בני-ישראל ממצרים (הוא גם היום שבו נתמנה אהרן להדליק את המנורה) נבחרו הלויים לשרת בקודש, שנאמר: "קח את הלויים מתוך בני-ישראל וטיהרת אותם". הלויים החליפו את בכורי ישראל, שהיו מיועדים ומקודשים לתפקיד זה אך לאחר שחטאו במעשה העגל נפסלו מלשרת בקודש.

מאפר הפרה האדומה שנשרפה הכינו מי חטאת והיזו על הלויים לטהרם. לאחר כיבוס בגדיהם והקרבת קרבנות עולה וחטאת סמכו הבכורות את ידיהם על ראש הלויים ובכך העבירו באופן רשמי את התפקיד ללויים.

בגיל 25 נקרא הלוי לשרת בקודש, לאחר חמש שנים של לימודי "תאוריה" מתחיל הלוי, בגיל 30, בעבודה המעשית במקדש ובגיל 50 הוא עוזב את עבודת המשא הקשה ועובר לעבודות קלות: נעילת שערים, נגינה, שירה וכיוצא באלו.

פסח שני

את הפסח הראשון עשו בני-ישראל בעודם במצרים. שם אמנם נצטוו להקריב את קרבן הפסח לדורות אולם עדיין לא היה להם מזבח לזרוק עליו את דם הפסח ולכן חגגו את הפסח רק במשך יום אחד. כעת, לאחר שנבנה המשכן ונחנך המזבח, נאמר: "זיעשו בני-ישראל את הפסח במועדו" – במשך שבעה ימים.

משעברו ימי הפסח ניצבו לפני משה ואהרן קבוצת אנשים שראו את עצמם "מקופחים". היו אלו אנשים שמסיבות שונות היו טמאים ולכן נמנע מהם להשתתף בקרבן הפסח. אעפ"כ לא רצו הם לוותר על המצווה היקרה ובאו בתביעה: "למה נגרע?" – גם אנו רוצים להקריב את הפסח! משה הפנה את בקשתם כלפי מעלה והקב"ה קבע את יום י"ד באייר, כ"פסח שני" בו תינתן ההזדמנות לכל מי שבחג הפסח היה טמא או שנמצא בדרך רחוקה ונבצר ממנו להשתתף בקרבן הפסח, להשלים את החסר.

סדר המסעות

"על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" – תחילת המסע והחניה נקבעו על פי הענן שכיסה את אוהל-מועד. כשהענן התקפל כמין קורה מעל בני שבט יהודה, שהיו מובילים תמיד בראש, היה זה סימן למסע הקרוב. מיד תקעו והריעו בחצוצרות, משה היה קורא: "קומה ה'!" ובני יהודה היו מתחילים ללכת.

כשהגיעו למקום המיועד לחניה היה הענן מתמר ועולה, משה קרא: "שובה ה'", הענן היה שב למקומו מעל אוהל-העדות ובני-ישראל היו מתפרשים ומעמידים את אוהליהם. בשעות הלילה היה הענן המיוחד משנה את מראהו והופך לעמוד אש, שהאיר לבני-ישראל את הדרך.

פרידת משה מחותנו

לאחר כמעט שנה שלמה, בה חנו בני-ישראל בהר סיני, יצאו אל המסע הראשון. הכל היה כבר מוכן ליציאה, כולם קיפלו את האוהלים כשהם מטעינים אותם יחד עם כליהם ומטלטליהם על החמורים והנה הם מבחינים כי מכל המחנה, ששטחו השתרע על פני כ-40 ק"מ רבועים, נשאר אוהל בודד על תילו. היה זה אוהל של יתרו המדייני, חותן משה. משה שהכיר את כישוריו של חותנו ועצותיו המועילות ניסה לשכנעו להצטרף אליו במסעו אל הארץ המובטחת אולם יתרו היה נחוש בדעתו: "לא אלך, כי אם אל ארצי ואל מולדתי", שם הוא עתיד לספר לבני משפחתו על כל הניסים והנפלאות שפקדו את העם הנבחר.

תלונות ראשונות

כבר בתחנתם הראשונה התגלו ניצנים של רגשי פחד מפני המלחמה הקרובה עם עמי הארץ ורבים החלו להתלונן על קושי הדרך. תגובת ה', שכל כוונתו היתה

לטובת העם – להוציאם במהירות מהמדבר אל הארץ המיועדת להם – לא איחרה לבוא. אש יצאה מאוהל מועד ופגעה בחלק מהמתלוננים, עד שהעם צעק אל משה לעזרה והאש החלה לדעוך.

התלונות לא תמו; האספסוף, אותו ערב-רב שהתגייר והצטרף אליהם עוד ביציאתם ממצרים, המשיך להסית את העם בטענה חדשה: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים... ועתה נפשנו יבשה". שוב מפיל משה את תחנוניו כלפי מעלה ובמקום לשלוח פורענות בעם נענה ה' לבקשת העם ושולח רוח המביאה את עוף השליו בהמוניו אל מחנה ישראל. התאוה גוברת על רבים מקרב העם ואלה מתים כשהבשר עודנו בין שיניהם. על שם מאורע זה נקרא המקום בשם "קברות התאוה".

רכילות ועונשה

למרים נודע כי משה אחיה פרש מאשתו מזה זמן רב. הדבר חרה לה ורחמיה נכמרו על ציפורה אשתו. היא הלכה אל אהרון ושניהם דיברו ביניהם על התנהגותו של משה. דעתו של הקב"ה לא היתה נוחה ממעשיהם של מרים ואהרון ומיד הוכיחם על הביקורת שמתחו על משה, גדול הנביאים. כעונש לקתה מרים במחלת הצפעת ומיד הוצאה מן המחנה. רק לאחר שמשה צעק אל ה': "א-ל נא רפא נא לה", נעתר הקב"ה לתפילתו. כעבור שבעה ימים נרפאה מרים מצרעתה והעם כולו המשיך בדרכו. הוסיף: סיכום הפרשה

מציאות של הסתר ובחירה

בפרשה מסופר על תחילת דרך התהפוכות של דור המדבר וכנגד זה הפרשה פותחת במעשה העלאת הנרות במנורה ונותנת לנו כח להתמודד עם כל ההסתרות והמכשולים שבדרכנו

פתיחה

הפרשה מלאה בהרבה פרטים ועניינים חשובים כל כך עד כי אפשר לאבד את דרכנו בניסיון ללמוד ולהעמיק. אבל יש ענין אחד שבו פותחת הפרשה, שאם נתבונן בפנימיות שלו, נוכל אולי להבין במקצת את הקשר בין כל הדברים. הפרשה נקראת 'בהעלותך' ופותחת בעניין העלאת הנרות במנורה הקדושה

שהיתה במשכן. הפרשה אינה עוסקת בבניית המנורה וגם לא ממש בציווי להדליק את הנרות, אלא בהנחיה מה לעשות בעת הדלקת הנרות, עם דגש על המשמעות של העלאת הנרות במנורה. נשאלת השאלה, בשביל מה בכלל צריך לספר כאן את מעשה המנורה, הלא כבר דובר בספר שמות על מעשה המנורה? מה תפקיד המנורה בפרשה?

בפרשה זו גם מתחילה סדרה של פורעניות גדולות שעברו על בני ישראל במדבר ויסופרו בפרשות הבאות – העם מתלוננים, קברות התאוה, חטא לשון הרע של מרים, מחלוקת קרח, חטא המרגלים ועוד. יש בה גם עוד עניינים, אולם אנחנו נתמקד בענין הפורענויות ונראה מדוע התורה הביאה דוקא כאן את ענין מעשה המנורה וכיצד מעשה זה בא לתת לנו כח התמודדות עם כל הניסיונות, הפילוגים והמחלוקות שבחינו. כח התמודדות הנובע מהתודעה של המנורה, סמל השלמות הזוהי, שאם נתבונן ונפנים אותו, נחזיק אותו לנגד עינינו, נוכל לשאוב ממנו את הכח וההשראה להתמודד עם כל דבר.

הסתר ובחירה

ראשית, צריך להבין יסוד חשוב בבניין המציאות בה אנו חיים. הרב שיינברגר שליט"א אומר, הקב"ה ברא את עולמו, עולם נפלא באמת. אח"כ מסר את העולם לאדם, אבל העלים והסתיר ממנו את אותו עולם נפלא. עולם מלשון העלם. ישנן הרבה הסתרות. תפקידו הגדול של האדם הוא לגלות את כל הטוב שהשם ברא טוב זה האור, "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת-הָאֹר, כִּי-טוֹב" (בראשית א' ד'). אולם הדברים פועלים כך, שכמה שהאדם מתקרב יותר לגילוי, ההסתרות גדלות יותר. הסיבה שזה כך, כי צריך שתמיד, עד הרגע האחרון, תשמר הבחירה החופשית. ברגע שיש גילוי, אין לאדם בחירה יותר.

זהו העניין של מה שכתוב במדרש על קבלת התורה, "כפה עליהם הר כגיגית". אנו יודעים שאין כפיה ברוחניות. אז איך כפה הקב"ה את התורה על עם ישראל, "הר כגיגית"? פשוט. הגילוי היה כה גדול שלא היתה להם כל ברירה, רק לומר "נעשה ונשמע". באותו רגע, כשנקרעו שבעה רקיעים של הסתר וכל העם ראו את מציאות הבורא, לא היתה בחירה כלל.

בתקופתנו, ככל שאנו מתקרבים יותר לימות המשיח, אנו רואים בחוש כי

ההעלמות הולכות וגוברות. מצד הטבע והשתלשלות המאורעות אפשר לחשוב שהעולם על סף כליה חיה האור נסתר כל כך שרבים האנשים שאיבדו תקווה. אכן, ללא האמונה השורשית בביאת משיח ובניצחון הטוב על הרע, האור על החושך, ללא שנחזיק בתודעה של המנורה, כפי שנלמד בהמשך, קשה להמשיך ולחיות בתוך העלם מוקצן כל כך.

המציאות הרוחנית היא, שאם אדם רחוק מהאמת, אז בהעלם דק אפשר להסתיר אותה ממנו. אבל כשהוא כבר מתקרב צריך העלם חזק יותר. לכן כמה שמתקרבים לגאולה, החושך כפול ומכופל – "בִּי-הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה-אֶרֶץ" (ישעיהו ס' ב'). תפקידנו להסיר את האפילה, את מסך העשן, לגלות את האור הגדול מבעד לחושך. זאת המשמעות האמיתית של הבחירה שיש בידנו. עיקר העבודה הוא ע"י האמונה, "בִּי-אֵשֶׁב בַּחֹשֶׁךְ, ה' אֹרֵךְ לִי" (מיכה ז' ח'). אמונה מלשון אימון. ניתן לנו האפשרות לאמן את העיניים שלנו לראות את האור מבעד לחושך, עד שהעיניים והלב יתרגלו לראות שהכל בעצם אור.

הנשמות הגבוהות בתוך החושך

נשמות עם ישראל מגיעות משורש רוחני גבוה מאוד ולכן בהתחלה הן שרויות באפילה גדולה מאוד. אברהם אבינו נולד לתרח שהיה עובד עבודה זרה, חוטא ומחטיא את הרבים. תרח ש'הרתיח' את בורא עולם. גם הנשמה של דוד המלך, המלך הנבחר, מתחיל מסיפורו של לוט, הסיפור הכי מגונה שיכול להיות, גילוי עריות בין לוט ובנותיו. באותו אופן, כלל הנשמות של עם ישראל נולדו כאומה, עמוק בזוהמה הכי גדולה, ערות מצרים. בני יעקב באו לגלות ההיא, כדי להוציא את הנשמות הגבוהות מתוך הקליפות, לגאול אותן ולהביאן עד לקבלת התורה. סיפוריהם של דוד המלך, של אברהם אבינו, של נשמות בני ישראל, מעידים על הדרך של ההעלמות הגדולות. הקב"ה מעלים את המציאות האמיתית כדי להסתיר את הנשמות, להסתיר את האור הגדול עד לרגע הגילוי.

ככה גם בדור שלנו, ישנן הרבה נשמות גבוהות. האריז"ל אומר שאנחנו אותן הנשמות של דוד המדבר שבאו לסיים את התיקון עכשיו. לכן, הקב"ה, שתל את הנשמות הללו דוקא במקומות שהחושך יכסה אותן, במקומות ללא תורה ומצוות, בקיבוצים, במקומות מרוחקים, כדי שיישמרו בחושך עד לרגע שבו אותה נשמה

מוכנה לצאת מן הקליפה ולבחור בטוב. הכל מתוכנן בדיוק שמיימי, בהשגחה פרטית מופלאה.

דור דעה

נחזור אל ענייני הפרשה. אנו מלווים בפרשות האלה את דור המדבר במסעותיו. דור המדבר נקרא דור דעה. מנהיגם, משה רבנו, עומד כנגד ספירת הדעת. חז"ל אמרו, "דעת קנית, מה חסרת, דעת חסרת, מה קנית". מה הענין החשוב של הדעת בחיים שלנו. ידוע בקבלה שדעת פרושה חיבור. לומדים זאת מהפסוק, "וְהָאָדָם, יִדַע אֶת-תְּוֹה אֱשֶׁתוֹ; וְתֵהָר, וְתִלְד אֶת-קַיִן" (בראשית ד' א'). כל התכלית של התורה והמצוות היא להביא אותנו לדבקות עם הבורא, לחיבור עם השורש הרוחני שלנו. כשאדם הוא בעל מחשבה ואמונה בהירה, כשהדעת שלו שלמה, אז הוא יכול להיות דבוק בבורא.

בפרשה כתובים שני חטאים שחטאו דור המדבר, אלה הם שניים מתוך סדרה של ניסיונות של אותו דור, המתוארים בחומש 'במדבר'. אולם אלה אינם חטאים פשוטים, כפי שנראה. לא על חטאים במעשה מדובר, אלא על חטאים במחשבה, בשורש הדברים, במקום הגבוה של הדעת השלמה. למה נתנסו בני אותו דור דוקא בסוג זה של חטאים? אולי זה כמו חולה, שלאחר המחלה הוא יוצא מחוסן יותר. כך גם דור דעה, בהנהגת המנהיג ששורשו בספירת הדעת, היו צריכים להתחסן נגד פגמי הדעות הזרות, על מנת להגיע לדעת חזקה ואמונה שלמה בבורא, לסלול את הדרך אל ארץ ישראל ואת הדרך האישית של כל אחד מאיתנו.

ב' חטאים

כדי לרדת לעומקו של ענין, צריך להבין את השורש של ב' החטאים המתוארים בפרשה. אמרנו שכל הניסיון היה בדעת ודעת זה חיבור במקום גבוה ביותר. אומר ה"נתיבות שלום" על חטאים אלה, "...הם מנתקים ומרחיקים יהודי מהקב"ה... שזה ענין חטאי דור המדבר שהיו פגמים ביסודות הכלל ישראל... ועל כן הם חטאים כה חמורים ונענשו עליהם בעונשים קשים ביותר" (נ"ש בהעלותך). עונשים חמורים, על פי העיקרון שככל שהפגם נוגע יותר גבוה בשורש, כך הקלקול והתוצאה חמורים יותר. אם אתה פוגע בקומה העשירית של הבנין, הבנין עוד יכול לעמוד.

אבל אם ח"פגעת ביסודות, כל הבנין מתמוטט.

החטא הראשון שמתואר בפרשה הוא חטא המתאוננים, "וַיְהִי הָעַם כְּמַתְאֲנִיִּים, רַע

בְּאָזְנֵי ה'". אומר הרמב"ן, "כי כאשר נתרחקו מהר סיני שהיה קרוב לישוב ובאו

בתוך המדבר הגדול והנורא במסע הראשון היו מצטערים בעצמם לאמר מה נעשה,

ואיך נחיה במדבר הזה, ומה נאכל ומה נשתה, ואיך נסבול העמל והענוי ומתי נצא

ממנו". במילים אחרות, חלשה דעתם! המתאוננים חוו את הנסיעה הראשונה אל

תוך המדבר ונתערערה אמונתם בהשגחה העליונה. זהו פגם בבחינת יסוד האמונה,

פגם בדעת השלמה והדבקות.

החטא השני הוא חטא המתאווים, "וְהָאֶסְפָּסָף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ, הִתְאַוּוּ תְּאֹוָה; וַיָּשֻׁבוּ

וַיִּבְכוּ, גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמְרוּ, מִי יֹאכְלֵנוּ בְּשָׂר. זְכַרְנוּ, אֶת-הַדָּגָה, אֲשֶׁר-נֹאכַל

בְּמִצְרַיִם, חֲנָם; אֶת הַקִּשְׁאִים, וְאֶת הָאֲבֻטָּחִים, וְאֶת-הַחֲצִיר וְאֶת-הַבָּצְלִים, וְאֶת-

הַשּׁוּמִים. וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִבֶּשֶׁה, אֵינן כָּל--בְּלֹתֵי, אֶל-הַמֶּן עֵינֵינוּ". הקב"ה האכיל את

אותו הדור לחם של מלאכים, כמו שכתוב, "לֶחֶם אֲבִירִים, אָכַל אִישׁ" (תהילים

ע"ח כ"ה), והם "הִתְאַוּוּ תְּאֹוָה". אחד מיסודות היהדות היא הקדושה ונאמר, "קדש

עצמך במותר לך" (מסכת יבמות). ידוע שהאכילה המותרת גם היא צריכה מידה,

שאם לא, היא מביאה עימה התעוררות של תאוות. אחת הסגולות של המן היתה,

שלא נתעוררו ממנו כל תאוות. המן היה במידה מדויקת והיה נספג בגוף בצורה

פלאית כך שאפילו לא היו צריכים להתפנות לאחר האכילה. לכן הוא נקרא לחם

אבירים, לחם שנבלע באיברים.

לכן, אומרים המפרשים, "הִתְאַוּוּ תְּאֹוָה", פרושו שהתאוו שתהיינה להם תאוות.

שוב, הם לא עשו עבירה במעשה, הם לא ביקשו בשר לא כשר. אלא שהם רצו את

הבשר על מנת לעורר בקרבם את התאוות הישנות. כפי שכתוב, "וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה

אֶת-הָעַם, בֹּכֶה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ--אִישׁ, לְפִתַּח אָהָלוֹ". משה הבין שהם אינם בוכים על

הבשר, אלא על עסקי משפחות, על עריות שנאסרו עליהם. לכן, אומר ה"נתיבות

שלום", "הפגם היה בדעות, שהוא סתירה ליעודו של עם ישראל. היעוד של גוי

קדוש ואנשי קודש תהיון לי, אשר כח הקדושה הוא יסוד של כלל ישראל ושורש

דבקותו בהשם" (נ"ש בהעלותך). כתוב בזוהר הקדוש שכל המצוות הן תרי"ג עיטיין

(עצות) למצות, "וּבּוֹ תִדְבָּק" (דברים י" כ), כי תכלית כל התורה והמצוות היא

הדבקות בבורא עולם, כאמור. הפרשה באה לתת לנו כלי חזק מאוד להתמודדות

עם פגם הדבקות, עם פגם הדעות המקולקלות, בכל מסעות חיינו וזה סוד החיבור שבמנורה.

מנורה של אחדות

תורת הקבלה מלמדת אותנו שהעולמות כולם הן בצורת חותם ונחתם, כל מה שיש בעולם אחד, ישנו גם בעולמות האחרים. אומר הרב שיינברגר שליט"א, יש מנורה בעולם העליון ויש מנורה בעולם התחתון. העולם העליון, עולם האצילות, מושלם ומאיר. בעולם אצילות אין הכר בין אור למסך, בין אור לכלי – הכל אור, הכל עדיין באחדות גמורה. זה מרכז האור שמאיר לכל האורות שבכל העולמות. הענין הוא שיש רקיע שמפריד בין עולם לעולם, בין שמים וארץ, כך שלא רואים את המנורה שלמעלה. לכן הקב"ה אמר שצריך לעשות למטה מנורה שתהיה בדמותה של המנורה למעלה. כמו שהמנורה מאירה למעלה, היא צריכה להאיר למטה. אבל יש הרבה הסתרות, הרבה קשיים. זה שכתוב, "מְקֻשָּׁה הָאֵל", לשון קושי. כדי לגלות את האור צריך עבודה קשה. אדם יכול להתגבר על כל מסך, על כל חושך, אם הוא מבין שהשורש של כולם זה בעולם אצילות, השורש של כל דבר הוא האור. בשביל זה צריך הרבה יגיעה, להתגבר על ההסתרות. בכל התגברות מגלים עוד חלק מהמנורה, עד לגילוי השלם. בכל דבר, בכל יום, צריך להתגבר על כל הפירוודים עד שזה הכל נהיה אחד, מקשה אחת. זה מה שצריך לכוון ולהשתדל לעשות במעשה המנורה האישי שלנו.

הרמזים שבמנורה

המנורה היא מעשה כה שלם שהיא עומדת כנגד התורה כולה, ונראה זאת בדרך רמז. המנורה היתה עשויה שבעה קנים, תשעה פרחים, אחד עשר כפתורים ועשרים ושנים גביעים, כמתואר בפירוט בספר שמות. יש כאן רמז מופלא על טבעה הרוחני של המנורה. המספרים הללו מרמזים על הפסוקים הראשונים של חמשת חומשי תורה. בפסוק הראשון של ספר בראשית יש שבע מילים, כנגד שבעת הקנים. בפסוק הראשון בספר שמות יש אחת עשרה מילים, כנגד אחד עשר כפתורים. בפסוק הראשון של ספר ויקרא ישנן תשע מילים, כנגד תשעת הפרחים. בפסוק הראשון של ספר דברים יש עשרים ושתים מילים כנגד עשרים ושנים גביעים.

לבסוף, בפסוק הראשון של ספר במדבר יש שבע עשרה מילים כנגד שבעה עשרה טפחים של גובה המנורה. המוז בכך שהמנורה מאירה פאור של כל התורה כולה ממש.

בנוסף, חלקי המנורה (שבע קנים, אחד עשר כפתורים, תשעה פרחים ועשרים ושנים גביעים) עולה ארבעים ותשע, כמניין הימים שהלכו בני ישראל מיציאתם ממצרים עד לקבלת התורה בהר סיני. האריז"ל מגלה לנו, שההליכה הזאת היא ההליכה אל המנורה. קבלת התורה זה קבלת המנורה שמאירה לכל אחד מעם ישראל.

המנורה – קומה שלמה

אחד הפסוקים החשובים בפרשה הוא, "וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: קוּמָה ה', וַיַּפְּצוּ אֵיבֶיךָ, וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֶיךָ, מִפְּנֵיךָ. וּבִנְחָה, יֹאמֶר: שׁוּבָה ה', רַבְבוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל" הסברנו כבר בפרשה הקודמת שהמילה, "קומה", זה לא מלשון לקום, אלה מלשון קומה, קומה שלמה, השגה של מדרגה רוחנית שלמה. כשאדם קונה קומה רוחנית, זאת אומרת שהוא השיג את שלושת החלקים, ראש, תוך, סוף. הוא עכשיו בעל קומה שלמה. הסוד של העניין מתגלה במעשה המנורה, זהו המראה של קומה רוחנית שלמה. חלקי המנורה הם חלקים מהמבנה של קומה רוחנית.

חיבורו של עם ישראל

כמו המנורה, גם עם ישראל צריך להגיע ביחד לבנין של קומה שלמה. הרב שיינברגר שליט"א מסביר, עם ישראל זה נשמה אחת עם חלקים וניצוצות. צריך לקחת ולחבר את החלקים למקשה אחת, קומה רוחנית שלמה בצורת המנורה. המנורה אינה חלקים המרכיבים דבר שלם, אלא היא דבר שלם אשר יש בו חלקים ופרטים.

בהליכתם במדבר זכו עם ישראל לגלות את כל חלקי המנורה, שזה ארבעים ותשעה חלקים, כאמור, כמניין הימים שהלכו עד מתן תורה. הם גילו את הקומה הרוחנית השלמה – "פְּנִים בְּפָנִים, דְּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהָר—מִתּוֹךְ הָאֵשׁ" (דברים ה' ד'). פנים בפנים זו המדרגה הכי גבוהה מתוך ארבע מדרגות של חיבור רוחני. בהר סיני, עם ישראל עמדו באותה קומה עם השם. פניהם כפני המנורה שלמעלה. אלא

שזה היה רק לאותה שעה ותפקידנו הוא לגלות את זה שוב.

המנורה לכל הדורות

אין העדר ברוחני. מה שהיה פעם אחת, קיים לנצח. כפי שלמדנו בחג השבועות, אדם צריך בכל יום לעמוד על הר סיני. המנורה שהאירה, זה לדורות. הפרשה הקודמת הסתיימה בקורבנות הנשיאים בימי חנוכת המשכן. רש"י אומר, "כשראה אהרון חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות. מעשה המורה לדורות." במדרש רבה נאמר, "הקורבנות, כל זמן שבית המקדש קיים היו נוהגין, אבל הנרות לעולם קיימין". עדיין קשה להבין, והלא בזמן שבית המקדש אינו קיים ואין הקורבנות נוהגים הן גם המנורה אינה קיימת?

על זה אומר הרמב"ן שכאן הבטיח השם ית' לאהרון הכהן, שעל ידי בניו החשמונאים יתרחשו ניסים ונפלאות בחנוכה שניה, כאשר ידליקו את המנורה שמונה ימים בפך שמן של יום אחד, ותישאר לדורות המצוה של הדלקת נרות החנוכה, שנוהגים אפילו בזמן שבית המקדש אינו קיים. לנרות הללו נתכוון המדרש באומרו, "אבל הנרות לעולם קיימין".

הרב שיינברגר שליט"א מוסיף כי זה לגבי חנוכה, אבל איפה יש לנו מנורה יום יום? התורה היא נצחית בכל יום. המנורה שהאיר אהרון הכהן במדבר, ממשיכה להאיר לנו יום יום, זה לא נפסק, זה לא ייתכן שמעשה נשגב של אהרון, הכהן הגדול שבכל הדורות, יהיה רק לזמנו או רק לחנוכה פעם בשנה. זה מאיר באופן תמידי, אבל זה נעלם. אהרון הכהן מאיר פה בארץ את המנורה של מעלה ועלינו רק להתחבר עם המעשה, ברוחני.

סדר בעולם

הרב שיינברגר שליט"א אומר, יש הרבה פרטים בעולם וכאשר הדברים לא מסודרים, הכל נראה מכוער, הכל נראה לא בסדר. איפה שלא פונים הכל נראה שלא כהלכה. אבל כאשר הדברים מסתדרים וכל דבר משתלב במקום הנכון שלו, רואים כמה הוא יפה וכמה הוא נפלא.

ככה גם בני אדם. כל אחד יש לו את האופי המיוחד שלו. כאשר מוצאים את

השילוב של במקום הנכון בחברה, אז אפילו אחד שלא היה ממנו שנים תועלת, איפה שהוא היה, היה רק סעויות, אז רואים כמה שהוא מוכשר, איזה נפלאות האדם הזה עושה. למעשה, כל מה שיש בעולם שהוא לא יפה, זה רק בגלל שהשילוב לא נכון. הכל יכול להיות ממש נפלא ויפה, השאלה היא רק איפה מקומו של כל דבר. כשהוא במקום הנכון אז הוא נפלא.

פה נמצא סוד הבריאה. כל הפירודים, המחלוקות והמפלגות זה כשאין שילוב נכון. במנורה אנו רואים איך כל הפרטים שבבריאה משתלבים נכון למקשה אחת, כל אחד יודע את מקומו ואת הקשר שלו לפניו ואחריו, את הקשר שלו לכל המערכת.

סדר פנימי

תכלית מעשה המנורה זה ללקט את כל החלקים של הבריאה. צריך ללקט את כל נשמות עם ישראל, להאיר אותן ביחד, באופן מדויק, אל מול פני המנורה העליונה שבעולם אצילות. הכהן הגדול שניגש לעשות מלאכה זאת היה צריך ריכוז גדול כדי לאחד את כל החלקים, כדי שבלב שלו עצמו לא יהיה פירוד. בלב של כל אדם יש מנורה. זה משל, איך שהמח של האדם זה המנורה שתאיר את הלב כמו שהמנורה של מעלה מאירה למנורה של מטה. אם יש בראש את התודעה של קדושת המנורה של מעלה, אז גם כל הדברים של הלב מוארים בהתאם. מה שמחזיר אותנו לענין הפגמים שעשו דור המדבר בבחינת הדעת העליונה. כל אחד מאתנו צריך לשאוף אל הדעת השלמה, אל החיבור השלם. אצל כל אדם צריך להיות איחוד של כל החלקים, כי אם אצלו יש פירוד בין חלק וחלק זה פוגם בפעולה של המנורה כולה.

בכל פעם האדם שמדליק את המנורה, עושה את מעשה המנורה. הוא לא צריך את אותה מיומנות שהיתה לבצלאל ולמשה רבנו, כי יש לו את ההשראה מהמנורה הקיימת. הוא רק צריך להתחבר אליה והוא יכול לעשות מנורה שלמה שכוללת את כל מעשה הבריאה, במיוחד את כל נשמות כלל ישראל. הוא מגלה את המאור שבה, וכתוב שהמאור שבה מחזירו למוטב. למעשה, יש כאן שלוש מנורות: המנורה שלמעלה בשמיים, המנורה שעומדת במקדש ובמשכן, והמנורה של האדם עצמו שעושה את העבודה במנורה.

העבודה שלו

בפרשה מדובר על החצוצרות, "עשה לך שתי חצוצרות כסף--מקשה, תעשה אתם". חצוצרות זה מלשון צורות, הן נותנות צורה לדברים. ידוע מהמגיד ממזריט"ש, שחצוצרות זה חצאי צורות. כל יהודי זה כאילו חצי צורה וצריך לחבר אותו לחצי השני של הצורה, למצוא את ההשלמה שלו עם עוד אחד. אנו קוראים בפרשה שעם ישראל חונה בעם, כגוף אחד, כאיש אחד, וכן גם בנסיעה. עם ישראל אין לו תנועה, אם אין בו צורה אחת מסודרת. כמו מכונית שיכולה לנסוע רק כאשר כל החלקים מחוברים זה לזה. בשפת הקבלה, תנועה מדברת על גילוי של אור חכמה.

צריך להתחיל מהסדר הפנימי, להאיר את המנורה בפנים, למצוא את המקום של כל פרט ולגלות את היופי שבו. צריך להגיע לאהבת הזולת, להתחבר עם השני והשלישי והרביעי, עד שכלל ישראל יהיו מחוברים באהבה ואחדות גדולה. צריך להתחיל ככה, בין שני חברים, ולתת לזה לגדול, להתפשט, ולהאיר את כל העולם. זה המסר האמיתי של המנורה וזה הכלל הגדול של התורה, "ואהבת לרעך כמוך". תכיר בחלק שלך ותכיר בחלקם של אחרים, תכבד ותוקיר אותם על חלקם המיוחד ובכך ב"ה נזכה לתקן את כל הפגמים, לזכות בדעת שלמה ולראות את האור הגדול מתגלה.

ב . פרפראות מהפרשה

1 . וכי תבא מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאויביכם (ט"ו)

הנה מבואר דבשעת מלחמה מצות עשה לתקוע בחצוצרות. וז"ל הרמב"ם בספר המצוות (עשין נט): וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך כשנזעק לפני ה' יתעלה וכו'. עכ"ל. וכ"כ בהלכות תענית (פרק א): מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו (כלומר זעקה בפה בתפלה, והרעה בחצוצרות), ודבר זה מדרכי התשובה וכו' שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן. עכ"ל. הרי דגם

בזמן הזה יש מצות עשה להתפלל על הצרה (שזו נקרא זעקה) ולתקוע בחצוצרות, ויש שיטה שאפשר בגבולין בחצוצרות או בשופר. חובא במגיד משנה (שם). אכן ברמב"ם מוכח דחצוצרות דוקא.

ובכן, כאן שאל המגן אברהם (סימן תקעו): ואני תמה, למה אין אנו נוהגין "לתקוע" בעת צרה, ואע"פ שאין תענית צבור בבבל (כמ"ש בתענית יא.), מ"מ הלא מדאורייתא מצוה לתקוע בלא תענית. עכ"ל.

ויש תירצו באופנים שונים. הרב נתיב חיים (שם) כתב דמצוה זו אינה נוהגת אלא בארץ דהרי כתוב "בארצכם". עכ"ד. ואכן, עדיין אינו מיישב מה שגם בארץ ישראל לא נהגו כן. וגם ראיתי בספר נפש חיה להגר"ר מרגליות (שם) שהעיר דמצאנו ש"בארצכם" לאו לאפוקי חוצה לארץ כההיא דשבת (דף קי:) ובתוספות שם אההיא דכתיב בסירוס 'ובארצכם לא תעשו' (ויקרא כב). וגם בזוהר (פ' נח דס"ב). מצינו: ותשחת הארץ וגו' ארעא במה, אלא עיקרא דארעא בני נשא אינון, עכ"ד. כלומר ד'בארצכם דכתיב בענין חצוצרות נמי לאו לאפוקי חוצה לארץ. אפס, כי בתורת כהנים (ויקרא כב, כד) גבי סירוס 'ובארצכם לא תעשו' איתא: "אין לי אלא בארצכם, בחוץ לארץ מנין, ת"ל 'לא תעשו'". הרי דבארצכם דוקא הוא (אלמלא ריבוייא ד'לא תעשו'). ועכ"פ ברמב"ם לא חילק בין בארץ לחו"ל אולם מספר החינוך (מצוה שפד) נראה דבין תקיעת חצוצרות במקדש על הקרבן ובין בשעת הצרות, אינו נוהג כהיום, רק "בזמן הבית", ואע"פ שבדרך כלל החינוך הולך בשיטת הרמב"ם, כנראה שכאן אינו כן. וזה מסייע לדברי הרב ערוך השלחן (סימן תקעו אות ד) שתירץ דדוקא בזמן הקרבנות נוהג להריע בחצוצרות. ע"ש. אולם כבר הערנו שאינו כדעת הרמב"ם.

והגאון מהרש"ם בדעת תורה (שם) הביא דברי הר"ן (בראש השנה) דהמצוה רק בזמן מלחמה לאסוף את העם. וזהו ג"כ דלא כהרמב"ם.

וב"מצות השם" הנדפס בחוק לישראל (ס"פ בהעלותך) כתוב בהערה (שם) בשם רבנו יונה דהמצוה בשעת צרה רק כשהוא צרת "כל בני ישראל". ע"ש ברבנו יונה ברכות (פ"ב ד"ח. בספר). אולם ג"ז דלא כמשמעות הרמב"ם שכתב על כל צרה שלא תבא "על הציבור", עכ"פ הרי לנו חילוקים: אי דוקא בארץ. או דוקא בזמן שהיו הקרבנות. או דוקא בזמן מלחמה. או דוקא לכל ישראל. וע"ע תירוץ בערוך השלחן (שם אות ג וצ"ע).

ואפשר אולי עוד לומר דכיון שצריכין חצוצרות כסף כמ"ש בתורה, קשה היה על הציבור. אך לא נראה, דהרי אין ציבור עני. ואולי אפשר עוד לומר דכיון דצריך חצוצרות, א"כ אין לנו מידותיהם, לכן לא נהגו. ומה שלא עושים מיהא ב"שופר" י"ל דיתכן דלדעת הרמב"ם שצריך חצוצרות דוקא א"כ אסור בשופר.

ומ"מ כמה פעמים אנחנו רואים שעושים תפילות נהגו לתקוע בשופרות. וכך היה נוהג הצדיק רבי מנחם מנשה זצ"ל בעל אדבת חיים, וכך התלוה עמהם מור אבי רבי בן ציון רוז שליט"א, וגם היו נוטלין בידיהם לולבים ויוצאים לרחובות קריה, וזעקו בקול שועה לאל רחמן ברוך פודה ומציל.

2. "... ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת"

קללת צדיק אפילו בחינם היא מתקיימת

אמרו חכמים שקללת צדיק אפילו על תנאי היא מתקיימת ולמדו זאת ממשה רבנו ע"ה שאמר לפני הקב"ה לסלוח לבנ"י לאחר חטא העגל "... ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת". ושאל הגאון מוילנא, מדוע הדבר בא לידי ביטוי בפרשת תצווה שם לא מופיע שמו של משה רבנו? והשיב שהמילה "ספרך" יכולה להיקרא "ספר כ'", ופרשת תצווה היא הפרשה ה- 20 מתחילת התורה. ידוע גם שפרשת תצווה נופלת לרוב בשבוע שחל בו יום פטירתו של משה רבנו, ז' אדר.

לפי זה נוכל לשאול מדוע לא התקיימה קללה אחרת של משה רבנו שנאמרה לאחר תלונת בני ישראל על המן ועל כך שהם רוצים בשר: "ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי" (במדבר י"א, טו). גם כאן ה' נענה לבקשת משה ואמר לו על 70 הזקנים שיסייעו לו. כדי לענות על זה יש להבין את מה שקרה בהמשך הפרשה עם אלדד ומידד. הללו היו מתנבאים במחנה, ובא הנער ואמר למשה על כך. יהושע מיד מגיב בחומרה ומבקש ממשה לכלוא אותם ואולם משה מרגיעו ואומר "מי ייתן וכל עם ה' נביאים..."

חז"ל מבארים לנו את תוכן הנבואה של אלדד ומידד. הם היו מתנבאים על כך שמשה רבנו לא יכניס את עם ישראל לארץ אלא יהושע בן נון. לכן חרד יהושע לכבודו של משה רבו. ראיתי גם שהמילה "מתנבאים" היא נוטריקון של: "משה תנוח נפשו בגן א-להים יהושע מכניס". בכל אופן, אנו רואים כאן שקללתו של משה אכן התקיימה באופן מסוים.

תלונה אוף דה רקורד

מי לא שמע על הרשל'ה? מסתבר שלמרות שכולם שמעו על הרשל'ה, את המעשה הבא רובכם לא שמעתם; להרשל'ה היה תפקיד מיוחד במינו: לשמח את רבי ברוך ממעז' בוז'. כנראה שבאחד הימים הגזים הרשל'ה בשנינותו והרבי פנה אליו כשהוא נאנת: "הרשל'ה הרשל'ה, מה תעשה בבואך לפני בית דין של מעלה? חושב הינך ששם אפשר לספר בדיחה ולחמוק מעונש?".

הרשל'ה לא חדהר לשנייה פרם שענה: "וכי מה חושב הרבי? אף אם נניח שיפסקו לי גיהנום – אין לי כל כוונה ללכת מרצוני, ובפרט כשאני מכיר את הדרך... אלא מה? יתנו לי מלאך שתפקידו להובילני לשם. ובכן, מכאן אני מסודר. אספר לו בדיחות, אעשה לו חיקויים, אדאג לכך שהוא יצחק עד שלא יהיה מסוגל לעמוד על רגליו. בסוף יתייאשו ממני והכל יסתדר", סיים בתרועת ניצחון. "אהה", הפטיר האדמו"ר, "כך הינך סבור? ומה יהיה כשיתנו לך מלאך שאינו שומע...?!"

3. "ויהי העם כמתאוננים רע באוזני ד' וישמע ד' ויחר אפו ותבער במ' אש ד' ותאכל בקצה המחנה" (יא, י).

פסוק זה הדורש הבנה מיוחדת, מופיע בפרשתנו. יש להתבונן בשלוש נקודות יוצאות דופן בפסוק.

א. מדוע נקטה התורה לשון "כמתאוננים" – כביכול התאוננו, ולא שהתאוננו בפועל.

ב. איך מתאוננים רע באוזני ד', כלום יש ערוץ תקשורת חסוי המיועד לאוזניו בלבד שם ניתן להגיש תלונה? ולמה לא פנו למשה ואהרן להתלונן, כדרכם בכל שאר הפעמים.

ג. דרך העולם, שאם פונים לאדם מסוים ומתלוננים באוזניו, הריהו שומע את התלונה. אם כן מדוע הדגישה התורה: "וישמע ד'"? בוודאי שהוא שומע אף כשלא פונים אליו ואף כשלא טורחים לבטא זאת בשפתיים.

כדי לבאר כל זאת ניגע מעט בדברי המפרשים השונים שהסבירו יסוד חשוב בפסוק זה: עַם יִשְׂרָאֵל עָלוּ מִמִּצְרַיִם מִגּוּזֵי גֵרִים מְאֹמֹת שׁוֹנוֹת, בְּפִי חַיִּים מְכוֹנִים אֲנָשִׁים אֱלוֹ "עַרְבֵי רֵב", סְפִיחִים אֱלוֹ שְׁנֵלוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם הַתְּגִירוּ בְּעִיקָר בְּשֵׁל כְּבוֹד שָׁמַיִם שְׁנִגְלָה לְעֵינֵיהֶם בְּעִשְׂרַת הַמְּכוֹת וּבְשִׁינוֹי כָּל מְעַרְכוֹת הַטֶּבַע. אֵךְ כִּנְרָאָה שְׁלֹא חִפְצוּ בְּאֵמֶת לְקַבֵּל אֶת עוֹל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עֲלֵיהֶם וְהֵם נִמְשְׁכוּ בְּעִיקָר אַחֲרֵי הַסְּמִלִים הַחִיצוֹנִיִּים שֶׁל הַיְהוּדוֹת וְלֹא אַחֲרֵי הַתּוֹכֵן. מְרֻרוֹת רַבִּים וְצָרוֹת רוּחָנִיּוֹת, שֶׁגִּרְרוּ גַם עֹנֶשׂ גְּשָׁמִי, גִּרְמוּ גֵרִים אֱלוֹ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמַדְבָּר; הֵם שְׁעָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, הֵם שְׁנִיסוּ אֶת ד' יִתְבָּרַךְ פַּעַם אַחֲרֵי פַעַם וּבַחֲנוּהוּ.

זאת דרשו ח"ל מכך שלפעמים מופיע בתורה הכינוי "עמי" [המיוחד לעם ישראל ומובא בהקשר חיובי, ופעמים מופיע הכינוי "העם", "עמך" (אלו ה"ע"ר רב)].

גם כאן היו "העם" – ערב רב, "כמתאוננים". פירוש: הם קיימו את המצוות, אבל טרחו בכל הזדמנות להתמרמר בלבם פנימה על ד' ותורתו, חיפשו סיבות מתחת לאדמה על מה להתלונן. הם לא ניסו להתייעץ עם משה רבינו בדבר ולנסות לטפל בכך. כלפי חוץ נהגו כמו כולם, ובפנים טיפס הכעס וגרם להם להרהר בכך שאלוקים שונא אותם, חלילה וחס.

לכן הם מוגדרים בלשון "מתאוננים" מלשון "אונן" – אדם הנמצא לפני קבורת מתו וכל הצער כבוש בלבו פנימה, הוא עדיין בהלם ולא מעכל, הכאב כמעט ולא זולג החוצה. כל זאת הם עשו רק בינם לבין עצמם, וכשקיימו את המצוות כביכול הטיחו במחשבתם כלפי מעלה: 'רצונך שנניח תפילין? נניח. רצונך שנמתין בין בשר לחלב? נעשה זאת. הא לך.'

ודבר זה היה "רע באוזני ד'", שכן עם ישראל לא חשו במאוס. ואף שהערב רב חשבו זאת בלבם, הגיע הדבר לאוזניו כאילו נאמר בפה. לכן מציינת התורה "וישמע ד' ויחר אפו", שעל אף שברור לנו שהוא יודע כל הנסתרות ולפניו נגלו כל תעלומות, בכל זאת כשמתכוונים להקניטו ועושים זאת באמצעות שמירת המצוות – הפוך על הפוך – גם הקב"ה משנה ממידתו להאריך אף ולחכות שמא יחזור בתשובה, ומעניש בו במקום. "ותבער בס אש ה' ותאכל בקצה המחנה".

לפני הקב"ה הכל גלוי וברור "סוף דבר הכל נשמע" – גם מה שלא אמרת בקול, לפיכך – "את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור". אך בני האדם החיים עמנו אינם נביאים! אם יש לך תרעומת, פרט לבירור, נראה לך שפלוגי חשב/ אמר/ עשה? גש אליו ותלבן עמו את הדברים. כעס התופח בלב גורם לאסונות וצרות, ומי שאינו מאזין לזולת – יכול להוביל לגיהנום ...
הוסיף: גד שכטמן

3. דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח,ב)

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות
ובמד"ר (טו, ב) אהרן לא היה מקריב עם הנשיאים והיה אומר אוי לי שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי, א"ל הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגות

אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו, ע"כ. וצ"ע דהא כשאין ביהמ"ק קיים
הן הקרבנות והן המנורה נתבטלו, ומה זה שאמר לו הנרות לעולם יאירו ואף בזמן
שקרבנות בטלים, ועיי' מש"כ הרמב"ן בזה.

ונראה הביאור, דחלוק ענין הקרבנות מהמנורה בהשפעתם לדורות, דגבי קרבנות
מצינו דהשפעתם היא דוקא בשעתם בזמן שביהמ"ק קיים ולא אח"כ. וכדאיתא
(פסחים מב, ב) בתחילה כשהיו מביאים נסכים ביהודה לא היה יינם מחמיץ ועכשיו
(שאיין ביהמ"ק קיים) אם אין נותנין לתוכן שעורים מחמיץ ע"ש, ועוד איתא בגמ'
(תענית כז, ב) אמר אברהם לפני הקב"ה וכו' א"ל קחה לי עגלה משולשת וכו'
אמר אברהם רבש"ע תינח בזמן שביהמ"ק קיים בזמן שאין ביהמ"ק קיים מה תהא
עליהם ע"ש. ומכל מקום הא חזינן דהשפעת הקרבנות היא בשעתם דוקא, אמנם
גבי מנורה איתא (בב"ב כב) הרוצה שיחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום, ועוד
איתא (ברכות נו) הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה, ונמצא דהשפעת
המנורה לחכמה לדורות היא, ולפ"ז י"ל ביאור דברי המדרש, דקרבנות נוהגין בזמן
המקדש דוקא היינו השפעתם, אולם שלך גדולה משלהן דהשפעת המנורה לחכמה
לדורות היא.

4 . דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו
שבעת הנרות (ח,ב)

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת
הנרות

'בהעלותך' למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים. לפי שכשראה אהרן
חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו,
אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות.
(רש"י.)

ולכאורה מה בעי רש"י להוסיף שאתה מדליק ומיטיב, שמיטיב הוא שפת יתר,
שהרי עיקר המצוה היא ההדלקה.

ויש לפרש, דהנה פי' החתם סופר הא דביארו חז"ל (הובא ברש"י להלן) 'זיעש כן
אהרן להגיד שבחו שלא שינה'. והקשו בזה המפרשים דמה שבח הוא לאהרן, קדוש
ה' שקיים מצות הבורא ולא שינה מצוותו. וביאר בזה, דהנה כתיב (שמות ל, ז)
'בהיטיבו את הנרות יקטירנה', דהיינו בעת שמטיבים את הנרות מקטירים ג"כ
קטורת, ואולם אהרן כשהיטיב את הנרות לא היה מקטיר קטורת, כיון דאמרו
חז"ל (שבת כג, ב) דמאן דזהיר בנרות הויין ליה בנים תלמידי חכמים, ולכן היה

ניחא לו טפיל להיטיב את הנרות מלהקטיר קטורת, הגם שקטורת מעשרת, משום
הטוב לי תורת פיך אלפי זהב וכסף.

ואמנם, היה אפשר לא לקיים את שניהם, פעם הטבה ופעם הקטרה. ולכל הפחות
פעם אחת היה יכול להקטיר ולהניח לאחר להטיב, לזה השמיעה לנו התורה שבחו
של אהרן שלא שינה אף פעם מלהעלות את הנרות ולהקטיר קטורת תחתיה.
משום דכ"כ רצה שבניו יהיו תלמידי חכמים, עד שאפי' פעם אחת לא ויתר על
ההטבה המסוגלת לבנים תלמידי חכמים.

לפ"ז א"ש מה שהוסיף רש"י שאתה מדליק ומיטיב את הנרות, שלא הניח מלהטיב
אפילו פעם אחת, ובזה הראה גודל חשקו שאפי' במה שאינו מצווה דוקא שהוא
יעשה והיה יכול להקטיר בזמן זה קטורת
המעשרת. דכ"ז מחמת אהבתו לה', וויתר על העשירות כדי שיהיו בניו ת"ח שזהו
כבוד ה', וסמך על ברכת ה' שהיא תעשיר, והרבה שלוחים למקום לפרנסו
להמציא טרף ליראיו.

5 . דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו' (ח,ב)

בהעלותך למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי כשראה אהרן חנוכה
הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, וכו' א"ל הקב"ה חייך שלך
גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות. (רש"י).

ולכאורה איזה מעלה מיוחדת יש בהדלקה, והלוא הדלקת הנרות כשרה אף בזר.
ונראה, ובהקדם דברי הדעת זקנים מבעלי התוספות (בפרשת תרומה כה, ו) שכתב
'שמן למאור, תימה שכל הפרשה בצרכי בנין חוץ מפסוק זה שהוא צורך שולחן
גבוה, ואינו אומר חטים ללחם הפנים וכבשים לתמידין ועצים למערכה, וי"ל
ששלתן צורך בנין הן, שמן המשחה שבו נמשחו ונתקדשו כל כלי המשכן,
וקטורת נמי שכן דרך מלכים שמבשמין להם הבית קודם שיכנסו לתוכה וכ"ש לפני
ממ"ה הקב"ה, ושמן למאור שכן דרך המלכים להדליק נר לפניהם קודם שיכנסו
לבית, ואע"ג דלאו לאורה הוא צריך מ"מ הוא כבוד של מעלה'.

ומבואר בדברי הדעת זקנים שענין הדלקת המנורה אינו דין בעבודת המקדש אלא
עיקרו לצורך הבית בשביל להכינו להשראת השכינה בבית, ולפ"ז י"ל דבהדלקת
הנרות יש באמת ענין של חנוכה המתחדש בכל יום שמדליקין נר לפני המלך קודם
שיכנס לבית, ולכן הוא בבחינת חינוך.

וזהו מה שניחמו השי"ת לאהרן הכהן דוקא במצות הדלקת הנרות, שחנוכת
הנשיאים היא רק פעם אחת, וחינוכו של אהרן מתחדש בכל יום שמכין את הבית
להשראת השכינה.

6. דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות וגו' (ח, ב)

וּפְרָשׁוּ, נִסְמְכָה פִּרְשַׁת הַמְּנוּרָה לְפִרְשַׁת הַנְּשִׂאִים, לְפִי כִּשְׂרָאָה אַהֲרֹן חֲנוּכַת הַנְּשִׂאִים חֲלָשָׁה דַעְתוֹ כִּשְׂלֵא הִי עִמָּהֶם בַּחֲנוּכָה לֹא הוּא וְלֹא שִׁבְטוֹ אִמְרָ לּוֹ הַקֶּבֶ"ה חֵיִךְ שֶׁלְךָ גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם שְׂאֵתָה מִדְּלִיק וּמִטִּיב אֶת הַנְּרוֹת, וְהֵינּוּ דַמְצוֹת הַדְּלִקַת הַמְּנוּרָה נִיתְנָה לְאַהֲרֹן בַּתּוֹרַת תְּנַחֲמוּיִן עַל כִּי לֹא נִשְׁתַּתֵּף הוּא וּשְׁבִטוֹ עִם כָּל הַנְּשִׂאִים בַּחֲנוּכַת הַמִּקְדָּשׁ.

וּבַהֲרַמְב"ן כֵּת' דִּלֹּא נִתְבַּרַר לִי לְמָה נִחְמוּ בַּהֲדַלְקַת הַנְּרוֹת וְלֹא נִחְמוּ בַּקְטָרֶת בַּקָּר וְעָרַב שִׁשְׁבָּחוֹ הַכְּתוּב יִשִּׁימוּ קְטוֹרֶה בְּאַפֶּךָ, וְכֵן בַּעֲבוּדַת יוֹם הַכְּפוּרִים שְׂאִינָה כִּשְׂרִירָה אֲלֵא בּוֹ וְנִכְנַס לְפָנָיו וּלְפָנָיו וְכוּ', וְעוֹד מָה טַעַם לְחִלְשׁוֹת הַדַּעַת הַזֹּו וְהֵלֵא קֶרְבָּנוֹ גְּדוּל מִשְׁל נְשִׂאִים שֶׁהַקְּרִיב בִּימֵים הֵהֶם קֶרְבָּנוֹת הַרְבֵּה כָּל יְמֵי הַמְּלוּאִים, וְאִם תֵּאֲמַר מִשׁוֹם דְּבִשְׂאָר כָּל עֲבוּדוֹת הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה הִיוּ חוּבָה וְנִצְטוּהָ בָּהֶם, וְחֲלָשָׁה דַעְתוֹ עַל מָה שֶׁלֹּא הַקְּרִיב נִדְּבָה כְּמוֹתֶם לְחֲנוּכַת הַמְּזִבְחָה, א"כ מָה תְּנַחֲמוּיִן מִצֵּא בַּהֲדַלְקַת הַמְּנוּרָה שֶׁהִיא נְמִי חוּבָה וְנִצְטוּהָ עֲלֶיהָ, וְעֵי"ש מָה שֶׁבִּיאָר שֶׁהַתְּנַחֲמוּיִן הוּא שְׁבֵא לְרַמְזוֹ עַל חֲנוּכַת הַמְּנוּרָה בִּימֵי חֲנוּכָה [בְּזִמְן הַחֲשִׁמוֹנָאִים] דֵּהוּא לְעוֹלָם גַּם בְּזִמְן שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים.

וּבַתו"י יוֹמָא [כֹּד, ב] שֶׁכָּבַר עִמְדָה בְּזֵה עַל מָה דֵּאִיתָא שֶׁם דֵּהֲדַלְקָה לֹא עֲבוּדָה הִיא וּמִשְׁמַע דֵּאִין דִּין כֶּהוֹנָה בַּהֲדַלְקָה וְכַדַּעַת הַר"ם, וְהַק' דֵּא"כ לְמָה מִשְׁמַע הַכֹּא בַּפ' דְּנִמְסָרָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְהֵנִיחַ בַּצ"ע. וּבְרִיטְב"א שֶׁם תִּירֶץ דְּבִאֲמַת הַדְּלִיקָה בַּעֲי כֶּהוֹנָה וְמָה דֵּאִיתָא שֶׁם דֵּלֹאוֹ עֲבוּדָה הֵינּוּ שְׂאִם הַדְּלִיקָה זֵר אִינוּ חֵיִיב עֵי"ש. וּבַמִּשְׁךְ חֲכָמָה כֵּתַב לִיִּשְׁב דְּפִרְשָׁה זֹו מִיִּירֵי בַּדִּין חֵינּוּךְ הַמְּנוּרָה, וּבַדִּין חֵינּוּךְ נִתְחַדְּשָׁה הַכֹּא דְּחֲנוּכַת הַמְּנוּרָה טַעוֹנָה כֶּהוֹנָה.

וּלְפִי"ז יְבוֹאָר דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ מִהַשְּׁגָתוֹ שֶׁל הַרְמְב"ן (וְנִרְאָה דְּזֵהוּ כּוֹוֹנַת הַדְּבָרִים שֶׁל הַמִּשְׁךְ חֲכָמָה), דֵּהוּא לְפִי שֶׁעִיקָר חֲלִישׁוֹת דַּעְתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הִיתָה מַחְמַת שְׁנַעְדָּר מִמֶּנּוּ לְהִשְׁתַּתֵּף עִם הַנְּשִׂאִים בַּחֲנוּכַת הַמִּקְדָּשׁ, וְע"כ נִחְמוּ הַקֶּבֶ"ה דֵּאֶף לְאַהֲרֹן יְהִי חֵינּוּךְ כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהוּא בַּחֲנוּכַת הַמְּנוּרָה.

וְהֵנָּה בַּעֲיָקָר נִחְמָתוֹ שֶׁל שֶׁהַקֶּבֶ"ה שֶׁהִשִּׁיב לוֹ חֵיִךְ שֶׁלְךָ גְּדוּלָה מִשְׁלָהֶם שְׂאֵתָה מִדְּלִיק וּמִטִּיב הַנְּרוֹת, וְלִכְאוּרָה בְּמָה הוּא יוֹתֵר גְּדוּלָה עֲבוּדַת הַדְּלִיקָה מִעֲבוּדַת הַקְּרִבָּת קֶרְבָּנוֹת שִׁמְצָא בָּהּ תְּנַחֲמוּיִן.

וְנִרְאָה לְבִיאָר עַפְמִשׁ"כ הַגְּרִי"ז זִיע"א (פ"ב מֵהַל' כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ הַל"ח) לְבִיאָר עַל מָה שֶׁכֵּתַב בְּסֵפֶר הַרְמְב"ם מִצְוָה כ"ח וְז"ל שִׁצוּהָ הַכֶּהֱנִים לְהַקְטִיר קְטָרֶת בְּכָל יוֹם פְּעָמִים עַל הַמְּזִבְחָה הַזֶּהָב וְכוּ', וּבְמִצְוָה ל"ט כֵּתַב וְז"ל שִׁצוּנוֹ לְהַקְרִיב בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה בְּכָל יוֹם וְאֵלּוֹ נִקְרָאִין תְּמִידִין וְכוּ'. וְלִכְאוּרָה צ"ע דַּמ"ש דְּבַמְצוֹת הַתְּמִידִין נִקְטָ לְשׁוֹן צוּנוֹ וְכוּ' דֵּהוּא לְשׁוֹן הַכּוֹלָל כָּל יִשְׂרָאֵל וְלֹא הַזְּכִיר שֶׁם כֶּהֱנִים

בלל כמו שהזכיר בהקטרת הקטרת. והרי בקרבנות שהזכיר כן הוא משום דעיקר המצוה היא על הציבור, דקרבן ציבור הו"ל ואינהו הבעלים על הקרבן והם המחוייבים בזה, והכהנים רק מעשה העבודה הוא דקעבדי מדין הכשר הקרבן שאין העבודה מתכשרת אלא בהם, ומבואר נידון בגמ' אם הכהנים בעבודתם שלוחי דידן הוי או שלוחי רחמנא. וא"כ הכי נמי בקטרת שקרבן ציבור הוא, כמו תמידין ומוספין ושאר קרבנות ציבור שחובתה היא חובת הציבור כמבואר בזבחים דף ק"ט, ורק שמעשה העבודה נעשית ע"י כהנים דכך היא הוכשרה, וא"כ למה גבי קטרת שינה הרמב"ם לשונו וכתבה דהמצוה היא על הכהנים. ובהרמב"ם ה"י אפשר לומר דנקט לישנא דקרא, דגבי קטרת כתיב והקטיר עליו אהרן וגו', וגבי תמידין כתיב צו את בני ישראל וגו', ובאמת דבעיקר הדין והמצוה אין שום חילוק בין קטרת לשאר קרבנות ציבור. אמנם יעו"ש בחינוך מצוה ק"ג שכתב בזה הלשון וז"ל שנצטוו הכהנים להקטיר קטרת סמים וכו', ובסוף המצוה סיים ונוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה, ובמצוה ת"א גבי תמידין כתב וז"ל שנצטוו ישראל שיקריבו ע"י משרתי הש"י שהם הכהנים שני כבשים וכו', ונוהגת מצוה זו בזה"ב, והיא מן המצות שהן מוטלות על הציבור ויותר על הכהנים, ואם שמא ח"ו יתרשלו בה שלא להקריבם בכל יום ביטלו עשה זו, והשגגה נתלית על כל עדת בני ישראל היודעים בדבר אם יש כח בידם לתקן בשום צד עכ"ל. וצ"ע מהו החילוק שביניהם והלא גם קטרת ק"צ היא. ובאמת דגם מדברי הרמב"ם עצמו יש ללמוד דיש חילוק ביניהם, ודוקא גבי קטרת הציווי הוא לכהנים מדקבע מצוה זו דקטרת בהדי מצות הנוהגות בכהנים כמו ברכת כהנים וקידוש ידים ורגלים והבערת אש במזבח, ולא קבע אותה בהדי שאר ק"צ כמו תמידין ומוספין, וכ"ז צריך ביאור ותלמוד.

וכתב הגרי"ז זיע"א דע"כ נראה ללמוד ולהוכיח מזה דאע"ג דקטרת בעצמותה ודאי קרבן ציבור הוא כשאר ק"צ, מ"מ בנוגע לענין גוף המצוה חלוקה היא ביסוד חיובה וקיום מצותה, דכל ק"צ עיקר דינם הוא דין חיוב קרבן שהציבור חייבין בקרבן זה כמו כל מחוייבי קרבן של יחיד, ומצותן מתקיימת עי"ז שהציבור מתכפרין בו והקרבן עולה להן ככל קרבנות הקריבין ועולין לבעליהן, משא"כ מצות הקטרה עיקר מצותה הוא שיהא מעשה הקטרה בכל יום על המזבח הזהב, ואין לך במצותה אלא חיוב מעשה הקטרה בלבד, וזהו כל עצם קיום מצותה מה שהקטרת נקטרת על המזבח בכל יום ויותר אין לנו בה. והביא שם דכבר נשאל הגר"ח זיע"א על קטרת שהוקטרה שלא לשמה אם שייך הדין דלא עלתה לבעלים לשם חובה כמו בכל קרבנות הנעשין שלא לשמן, והשיב די"ל דאין צריך להקטיר קטרת שנית דבכר נתקיימה המצוה עכ"ד. ודבריו הן הן הדברים דקטרת כל עצמה היא רק מצות הקטרה בלבד שיוקטר ממנה בכל יום על המזבח, וגם בקטרת

שהוקטרה שלא לשמה אף הבהל' קרבנות לא עלתה לבעלים מ"מ מצות מעשה הקטרה מיהא נתקיימה וא"צ להקטיר קטרת אחרת והיינו משום דשאני קטרת בעיקר מצותה משאר ק"צ דאין לך בה רק מצות מעשה הקטרה בלבד ואין בה גדרי ריצוי, ובעצם מעשה ההקטרה מתקיימה כל מצותה, ולא כשאר ק"צ שעיקר קיום מצוותם הוא במה שהציבור מתכפרין בו והקרובן קרב עליהן ועולה להן לשם קרבן. ואשר על כן זהו מה שחילקו הרמב"ם והחינוך ביניהם, דקטרת דכל עצם מצותה הוא רק מעשה הקטרתה בלבד על המזבח, א"כ אף דחובת הבאתה הוא חובת הציבור מ"מ אין במצותה רק מעשה הקטרה גרידא שזה רק מעשה הכהנים כמו סידור לחם הפנים והבערת אש במזבח דגם הם חובת הציבור, מ"מ עיקר מצוותן מתקיימת במעשה לבד והכהנים הם המקיימים את מעשה המצוה, וע"כ קבע ל"י הרמב"ם הך דין דעבודת הקטרה בהדי מצות הנוהגות בכהנים, וכך לשון הרמב"ם והחינוך דהוי עבודה שנצטוו הכהנים דהיינו דכל גוף העבודה דהוא המעשה קיומו הוא של הכהנים, משא"כ מצות הקרבנות עיקר המצוה הוא עי"ז שהציבור מתכפרין בהקרובן, והכהנים עושין רק המעשה העבודה גרידא אבל לא דהמעשה העבודה שלהן היא עצמה הקיום של המצוה אלא קיום המצוה הוא בציבור, וע"כ בזה נקטי לה בלישנא דנצטוו ישראל, ומדוייק ג"כ לשון הפסוקים דבקטרת הציווי הוא על אהרן דרק החובה להבאתה הוא על הציבור, ומשא"כ בקרבנות הציווי הוא על בני ישראל דעצם קיום מצותה שייך להם. ולהאמור י"ל, דגם אם נבוא לדון במצות עבודת הדלקת הנרות, ודאי דגוף קיום מעשה המצוה תלוי בקיום ההדלקה לחודיה ותלוי במעשה בלבד, דאין כאן דינים של ריצוי של ציבור וכו', וא"כ באמת גוף קיום המצוה נמסרה לכהונה, וכמו שבואר נמי בסה"מ להרמב"ם דכלל מצוה זו נמי בהדי מצוות הנוהגות בכהנים, יעוין שם במצוה כ"ה וז"ל שנצטוו הכהנים להדליק הנרות תמיד לפני הש"י והוא אמרו וכו' יערך אותו אהרן ובניו, וזו היא מצות הטבת הנרות. ומעתה זהו תשובתו של הקב"ה שלך גדולה משלהם, דהיינו דבקרבנות הנשיאים שהי' קרבנות ציבור הרי גוף המצוה הי' של הציבור והנשיאים הם היו רק המקריבים, משא"כ אתה בהדלקן עצם קיום המצוה אני מוסר לך וקיומו הוא שלך. [אלא דעדיין יק' השגתו של הרמב"ן דאמאי לא נחמו בקטרת בקר וערב, דלדברינו גם קטרת עצם גוף המצוה נמסרה לכהונה וצ"ב.]

7. בהעלותך את הנרות (ח,ב)

וברש"י למה נסמכה וכו', לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם וכו' א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב

את הנרות ע"פ. ויש לעורך ההלא הטבה קודמת להדלקה ואמאי נקט הדלקה בתחילה.

והנה כמה פירושים נאמרו בהטבה זו מה היא, דרש"י כתב (שמות ל, ז) עה"פ בהטיבו את הנרות, לשון ניקוי הבזיכין של המנורה, מדשן הפתילות שנשרפו בלילה והיה מטיבן בכל בוקר ובוקר ע"כ. והיינו שהטבה דישון הוא, ולפ"ז א"ש חא דנקט הכא הדלקה קודם, שהרי בפעם הראשונה שהדליק אהרן א"צ עדיין לדישון פתילות שנשרפו בלילה וא"כ הדלקה זו קודמת להטבה, אמנם הרמב"ם (פ"ג מה' תמידין הי"ב) כתב דהטבה היינו הדלקת הנרות ע"ש. ולדבריו י"ל דנקט מדליק ומטיב כלומר בזה שאתה מדליק הינך מיטיב, והנה שיטת הרמב"ן (מלחמות, יומא רפ"ב) דהטבה היא נתינת שמן ופתילות חדשות ולפ"ז הלא גם בפעם הראשונה קדמה הטבה להדלקה, ונראה מוכרח לפ"ז דההטבה אינה מן המצוה ורק היכי תימצי לעיקר המצוה שהיא ההדלקה ולכן הקדים ההדלקה שהיא העיקר להטבב הטפל לכך.

8 . בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה... (ח,ב)

המזמור של המנורה הטהורה הוא מזמור ס"ז בתהילים והמנורה שבבית המקדש מסמלת את האור של כל העולם כמו שנאמר במדרש ירושלים אורו של עולם, ואת מזמור ס"ז קוראים פעמיים ביום פעם אחת בשחרית לפני ברוך שאמר ופעם אחת במנחה, פעמיים גימטרייה ס"ז 67 יוצא 134 גימטרייה דלק כי אורו של העולם מוופק בדורות האלו באמצעות הדלק הנפט והבנזין שעל ידו מואר כל העולם באור החשמל.

וזה שהבטיח יונתן בן עוזיאל בפרושו על התנ"ך שמשית בן יוסף יצליח לגבור על מלחמת גוג ומגוג, והפעם הראשונה שהיה עניין מלחמת גוג ומגוג היה בימי חזקיה המלך על ידי סנחריב ואז נדרש הפסוק חובל עול מפני שמן, חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חיזקיה המלך שהאיר בתי מדרשות ובתי כנסיות, כי האור הזה שבא מהדלק מאיר את כל הבתי מדרשות ובתי כנסיות שבעולם וכך המספר הראשוני 67 הוא 331 & גימטרייה אפרים כלומר משיח בן אפרים משיח בן יוסף שמחבל עול הגוג ומגוג הזה שרוצים לעשות פה בעולם בדורות האלו על ידי הארת בתי מדרשות ובתי כנסיות בשמן הזה שנקרא דלק דרך החשמל

9. דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה
יאירו שבעת הנרות (ח,ב)

לכל האותיות יש, כידוע, חלק נסתר. אנו לא הוגים את האותיות בשלמותן, לא בדבור ולא בכתובה. כך, לדוגמא, האות למ"ד מדברת ונכתבת רק עם ה' שבה, אולם יש לה מלוי – אלו הן האותיות מ' וד'. וכך כל האותיות.

ואומר רבנו יוסף חיים מבגדד ה"בן איש חי", כי מלוי האותיות של המלה "מנורה" שוות למלה "זית". כיצד? המלוי של האות מ"ס בגימטריא הוא ארבעים; מלוי של האות נו"ן שוה לחמשים ושש. מלוי של האות ו"ו עולה לשש. המלוי של האות רי"ש שוה לשלש מאות ועשר ומלוי האות ה"ה בגימטריא שוה לחמש. סך כל המלויים של אותיות המלה "מנורה" עולים לארבע מאות ושבע עשרה כמנין "זית" בגימטריא.

ולפי זה יסבר היטב הפסוק "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". "פני המנורה" הינו האותיות שבפנים המנורה, כלומר המלוי של האותיות "מנורה", שהוא שוה בגימטריא למלה "זית", על ידו "יאירו שבעת הנרות", שמצות הדלקת נרות המנורה בשמן זית.

10. בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות
(ח,ב)

"רש"י: "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה: חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות." ובהמשך כתב: "על שם שהלהב עולה ... שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה, ועוד דרשו רבותינו: מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומיטיב."

ויש להבין מדוע חג הפסח שחוגגים את היציאה מעבדות לחירות עושים שמחה שבעה ימים ואילו חג מתן תורה רק יום אחד והימים אחריהם שאמנם אפשר לקיים בהם מצות "יראה כל זכורך", אך הם ימי חול?

והנה, מובא במפרשים ש"אור" הוא כינוי ליום, ויום הוא כינוי לעולם הבא, על הצדיקים נאמר במשלי: "אור צדיקים ישמח" – גם בעולם הזה הם חיים מעין עולם

מעלת התורה שגם חיי האדם בעוה"ז הופכים לחיי העוה"ב. העלת האור במנורה מחוללת אורה בלבותיהם של הכהנים ובלבות כל ישראל – "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל", ובזה שונה מצות ההדלקה משאר עבודות הקרבנות שהינן מצוות פרטיות ואין בכוחן להפוך את החול לקודש כמו כוחה של התורה שהופכת חיי העוה"ז לחיי עוה"ב. הקרבת הקרבנות על ידי הנשיאים היתה חשיבות מקומית לעומת הדלקת הנרות שחשיבותן התפשטה לכלל ישראל.

סגולתה של התורה שגם ימים רגילים מושפעים ממנה וימי החול מתקדשים להיות ראויים לעליה לרגל, ולכן ציורתה התורה להעלות את הנרות שתהא שלהבת עולה – ללמדנו שללא עמל אין אדם זוכה לתורה, וזהו הרמז במדרגה שיש לעלות כדי להטיב את הנרות שהיא ההכנה להדלקה עצמה.

על פי זה נבין המשל המובא במדרש למלך שהיה לו אוהב. אמר לו המלך: תדע שאצלך אני סועד, לך ותקן לי. הלך אוהבו והתקין מיטה של הדיוט, מנורה של הדיוט ושלחן של הדיוט. כיון שבא המלך, באו עמו שמשין, סיבבו מיכן ומיכן מנורות של זהב לפניו. כיון שראה אוהבו את כל הכבוד, התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו שהיה הכל הדיוטות. אמר לו המלך: לא אמרתי לך שאצלך אני סועד, למה לא התקנת לי כלום. אמר לו אוהבו: ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך ונתביישתי והטמנתי כל מה שהתקנתי לך שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך: חייך שאני פוסל את כל כלי שהבאתי ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. וכן הקדוש ברוך הוא, כולו אורה... והוא אמר לישראל, התקינו לי מנורה ונרות. המלך אינו זקוק לאירות, יש באוצרותיו הכל, המלך חפץ במעשה האירות, באישיותו של המארח, כך הקדוש ברוך הוא אינו זקוק למנורה או לנר, אלא ל"בהעלותך" – למעשיך, לאור שלך – ליגיעתך ולמעשיך – עד שתהא שלהבת עולה מאליה.

מצות ההדלקה וההטבה עד שתהא שלהבת עולה מאליה, יש בה כדי ללמד על התעלות האדם בקודש במסילה העולה בית ה'.

בגמרא במסכת שבת מובא: "זכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורה? אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדות. – אמר רב – זו נר מערבי". מטרת הנרות ותפקיד המעלה אותם הוא להשרות השכינה ולהעיד על קדושת המשכן כמקום השכינה, הגדולה שבנרות היא במטרה שבהם ובתפקידו של הדואג והאחראי עליהם, ולכן ההטבה מצותה באהרן ובניו וההדלקה עצמה כשרה בזר. את המצוה של "ועשו לי

מקדש" קיימו כל ישראל בתרומתם ובשליחות בצלאל ועושי המלאכה, קרבן הנשיאים היה בו התיקון ושלמות המצוה, ולכן חלשה דעתו של אהרן שלא היה לא הוא ולא שבטו בחנוכת הנשיאים, וניחמו הקב"ה בכך "שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות", בהטבת הנרות והדלקתן מתקיים התכלית של "ושכנתי בתוכם" כעדות לבאי עולם שהשכינה שורה במקדש, ובוזה התנחם על שחלשה דעתו גם שלא היה "עמהם" לא הוא ולא שבטו, הרגיש אהרן שהוא ושבטו לא בתוך כלל ישראל ולא במנין השבטים, הובהר לו את יסוד המנורה בהשראת השכינה לאחד את עם ישראל כאיש אחד ובמקשה אחת, שרק בזאת שורה השכינה.

"נר מצוה ותורה אור" – על ידי מעשה המצוות והכשרת האדם כהטבת הנרות – ככלי קיבול לקדושה ולשכינה – זוכה האדם לתורה אור – להתדבק בשכינה ולהתקדש בקדושה של מעלה – "והתקדשתם והייתם קדושים" – ככל שמקדש עצמו מלמטה, כך מקדשים אותו מלמעלה.

11. דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח,ב)

משמעותו של הנר

בפרשת השבוע קוראים אנו על המצווה שצווה הקב"ה את אהרן להדליק את המנורה הטהורה: "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות."

אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: אתה הוא מרכז האור, אתה בראת את האור מתוך החושך. בשעה שחושך היה על פני התהום צוית "יהי אור", אתה מאיר לארץ ולדרים עליה, ובאורך אנו רואים אור. והנה, אתה מצוה עלינו להדליק המנורה? וכי לאורה אתה זקוק חס וחלילה? ואם זה מיועד למקדש בלבד, הרי אפשר להסתפק בהדלקה חד פעמית ולמה צוית "בהעלותך את הנרות"? אמר לו הקב"ה: צדקת בדבריך, כי אין אני זקוק לאורה. בכוחי להאיר לכל העולם והלואי שיהיו ראויים לקבל וליהנות מאורי. אולם הציווי הזה הוא חינוכי לעם ישראל, כדי לחנך את העם שידע להעריך את חשיבות האור ואת ערכו בחיי העם.

ישנם שני סוגי אורה: אור חומרי ואור רוחני. אור חומרי היינו אור השמש, אור חשמל וכו'. אור רוחני פירושו מידות טובות, מעשים טובים, תכונות נפשיות חיוביות וכו', וכשם שאדם אינו מסתפק באור הקיים, אלא קורע חלונות, פותח אשנבים, עושה מרפסות, כדי להגדיל את האור, כן הדבר באור רוחני, אין

להסתפק באור הרוחני המצוי, אלא יש ליצור ולהגדיל את המלאי של האור הזה. וכשם שאור הנמרי מבטיח בריאות, רעננות וחוסן גופני כן גם אור רוחני נותן בריאות, רעננות וחוסן נפשי. כל זה תודות למנורה והאורות הרוחניים שהאירו דרכנו עד היום. כל יהודי הוא בבחינת כהן השומר על הצווי "בהעלותך את הנרות."

אהרן מצווה: "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – "מצדדין פניהם כלפי נר אמצעי".

חכמינו ז"ל נתנו דעתם לסמיכות הפרשיות "נשא" ו"בהעלותך", שכן סיומה של פרשת נשא מתאר את הטקסים החגיגיים שהתקיימו בעת חנוכת המשכן ואת האירועים שליוו את תחילת הפעלתו, את אחד עשר השבטים שהקריבו וכל הנשיאים הקריבו, חוץ מנשיאו של לוי – אהרן. והיה אומר: אוי לי! שמא בשבילי אין הקדוש ברוך הוא מקבל שבטו של לוי? אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לו לאהרן: אל תתירא, לגדולה מזו אתה מתוקן, שאת מדליק ומיטיב את הנרות. לכאורה, אם הדלקת הנרות במנורה מהווה פיצוי נאות לחולשת הדעת, שאותה חש אהרן על שלא נתכבד ליטול חלק בחגיגה זו ועל שלא זכה לתשומת לב מתאימה בעת הטקס, כלום ישנה חשיבות כה נעלה בתפקיד זה של העלאת הנר במנורה? והרי פעולה זו נעשית בצורה שגרתית, מידי ערב בערב, בסתר, רחוק מעיני הבריות? היכן התחליף והתמורה לאותו טקס פומבי מרשים, שבו צעדו נשיאי ישראל בחגיגות רבה אל עבר המזבח החדש כדי להקריב לעיני כולם את קרבנותיהם?

נאמר בתלמוד במסכת שבת: "מתיב רב ששת: "מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד יערוך אותו אהרן מערב עד בוקר לפני ה' תמיד", וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר – לא הלכו אלא לאורו?", ומשיב רב ששת בעצמו: "אלא עדות היא לבאי עולם, שהשכינה שורה בישראל." אכן, הטקס החגיגי ו"מצעד" הנשיאים בעת חנוכת המשכן היה ללא ספק חשוב, אך היה זמני וחולף. לעומת זאת – הדלקת המנורה מידי ערב הוא מעשה קבוע ותמידי. לצורך קיומה של ההדלקה יש להתמסר תחילה לתיקון העם ולחינוכו, יש להביאו לדרגה גבוהה עד שהשכינה תחפוץ לשרות בתוכו, כלום אין בו משום עדיפות על השתתפות חד-פעמית בחגיגת חנוכת המשכן?, כלום אין במצווה זו משום פיצוי על חולשת הדעת שתקפה את אהרן כשראה שמקומו נפקד מביין נשיאי ישראל? מי שמדליק את המנורה מוכיח כי "הצית" את הלבבות בעם – הוא קירב את ישראל לאביהם שבשמים.

ולכן, נצטווה אהרן "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" ולא אל מול פני ה' כי אין ה' רוצה שההדלקה תיראה כמעשה שנועד לצדכיו אלא הם יאירו אל מול עצמם כ"עדות" להשראת השכינה ופעולה זו, כאמור, הוטלה על אהרן ובני הכהנים.

12. ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה (ח,ג)

וברש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ע"כ. לכאורה מה שבח לאהרן בזה וכי ס"ד שיסור מדבר ה'.

וביאור הענין, דבספרי איתא העלה נרותיה, עשה לה מעלה, מכאן אמרו (תמיד) אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שהכהן עומד ומטיב את הנרות ע"ש. אמנם הנה אהרן הא לא בעי למעלה, שהרי גבוה היה וכדאיתא במדרש (אותיות דר"ע אות ק') כשבא משה ואהרן אצל פרעה וכו' ורום קומתם כארזי לבנון, ע"ש. (וכן מצינו גבי דוד המלך (ויק"ר כו, ט) שכשנתמנה למלך נעשה ארוך, כל כך למד שבשעה שנמשח בשמן המשחה נעשה משובח מכל אחיו ע"ש. וא"כ הכא נמי דבשעה שאהרן העלה הנרות כבר נמשח בשמן) וזהו שבחו שהרי מעלה זו אינה מן הדין רק משום שהמנורה היתה גבוהה מקומת אדם, אלא שאף שהוא לא היה צריך לה עמד עליה כדי שלדורות ייטיבו את הנרות על המעלה, ולא שינה לדורות.

13. וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחתה מקשה היא (ח,ד)

כשביקר האדמו"ר ממודז'יץ זצ"ל בפעם הראשונה בארץ, בשנת תרפ"ה, נתקבל על ידי הרברט סמואל – הנציב העליון הבריטי, וביקשו שישתדל לעשות שלום בין המפלגות המסוכסכות ביישוב היהודי בארץ.

השיב הרבי: חכמינו מספרים שבשעה שציוה הקדוש ברוך הוא למשה על עשיית המנורה, התקשה בכך משה, ואף על פי שהראהו ה' באצבע את מעשה המנורה, ככתוב: "וזה מעשה המנורה", לא יכול היה משה לעשותה, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא: השלך את כיכר הזהב לאש, והמנורה נעשית מאליה. לכאורה, הקדוש ברוך הוא הוא הרב ומשה הוא התלמיד ובכל זאת מתקשה משה לתפוס את מעשה המנורה!?

אלא, הסביר האדמו"ר: על המנורה נאמר שהיתה "מקשה אחת זהב טהור", כדי ללמד ולסמל על האחדות השלמה של כל חלקי העם – "עד ירכה" – האנשים הניצבים בתחתית הסולם, "עד פרחתה" – הגדולים והחשובים שבעם. על משה

הוטלה המשמחה לאחד את חלקי העם לחטיבה אחת, ובכך התקשה עד שזכה לסייעתא דשמיא, ואף עתה סיים האדמו"ר, נוכל להגיע לאחדות, אם יערה ה' עלינו רוח ממרום שתבטל את יצר הפלגנות השרוי בתוכנו...

14 . וזה מעשה המנורה מקשה זהב (ת,ד)

תמה רבי שאול מאמסטרדם בספרו 'בנין אריאל', מדוע הוזקה התורה להזכיר לנו כאן את העובדה שהמנורה היתה עשויה 'מקשה זהב', הרי מקומם של הדברים הוא בפרשת תרומה, שם כותבת התורה את אופן עשיית כלי המשכן ובכללם מנורת הזהב?

והנה, בפסוק ב' מביא רש"י את דברי חז"ל שלמדו מהמלה 'בהעלותך' 'שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומיטיב'. לפי זה מובן מדוע הזכירה התורה כאן שהמנורה היתה עשויה מקשה זהב, שאלולא כן היה מקום לתמוה מדוע הוזקה משה לעשות מדרגות בכדי שיוכל אהרן להיטיב את הנרות, הרי יכול היה הוא לעשות את המנורה פרקים פרקים, וכשיבוא אהרן להיטיב את הנרות יוריד הוא את הקנה למטה, ייטיב אותו ויחזירו למקומו.

ברם, כיון שצוהו הקב"ה לעשות את המנורה 'מקשה זהב' לא יכול היה משה לעשות באופן זה, ומעתה מובן מדוע הזכירה זאת התורה דוקא כאן, כאשר רומזת התורה לכך שעל משה לעשות מדרגות לצד המנורה.

15 . וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחודש הראשון (ט,א)

וברש"י בחדש הראשון, פרשה שבראש הספר לא נאמרה וכו' ולמה לא פתח בזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד, ע"כ. ובתוס' (קידושין לז, ב ד"ה הואיל) הקשו אמאי באמת לא הקריבו פסח במדבר מלבד פסח דשנה השנית, ואי משום דבפסח נאמר ביאה והיינו לאחר ירושה וישיבה בארץ, א"כ זה דשנה השנית אמאי הקריבו וע"ש מש"כ בזה.

ונראה בזה עפ"מ ש"כ תוס' (פסחים ג, ב) דמי שאין לו קרקע בא"י פטור מראיה וכן מפסח ומשום כן לא עלה ריב"ב לעשות הפסח ע"ש. והנה האמנם דא"י מוחזקת לישראל מאבותיהם אך מ"מ קנין פירות עדיין לא היה בידם (וכמש"כ רש"י

(בראישת יג, ז) עה"פ ויהי היב בין רעי מקנה אברם וגו' דלא זכה אברם עדיין בארץ ע"ש וע"כ הכוונה לקנין פירות), ולפי"ן י"ל דכל כה"ג אכתי לא קרינן ביה ארצך ואי"ז ביאה ומשום כן לא הקריבו פסח מ' שנה, אמנם כ"ז הוא לאחר חטא המרגלים שבזה נגזר עליהם מ' שנה במדבר אך פסח דשנה השנית קדם לחטא המרגלים וכמבואר בגמ' (תענית כט) דחטא המרגלים היה בט' באב בשנה השנית, וכיון שכך הא רשאים היו באותה שעה לכבוש את א"י תיכף והקב"ה הבטיח להם שיכבשוה, וקי"ל (קידושין סב) כל שבידו לא חשיב דבר שלא בא לעולם ושפיר נחשבו כמי יש להם קרקע ומצו לעשות הפסח בשנה השנית.

16 . ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא (ט,ו)

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא אותם אנשים מי היו, נושאי ארונו של יוסף היו, דברי רבי יוסי הגלילי (סוכה כה, א) ולכאורה הרי יחד עם ארונו של יוסף היו ארונות של שאר השבטים, וא"כ מדוע נקט דוקא את ארונו של יוסף.

והנראה בזה, דהנה איתא בגמ' (גיטין ס, א) 'אמר רבי לוי שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם בו המשכן, אלו הן פרשת כהנים ופרשת לויים ופרשת טמאים וכו.' והקשה הזית רענן. דאם כבר נאמר פרשת טמאים, א"כ כיצד היה טהרה לכלים שהיו מונחים במשכן כשמתו נדב ואביהוא, הלוא הכל נטמא בטומאת אוהל. אלא מכאן יש להוכיח דלא נאמר אלא טומאת מגע במת עצמו אבל לא טומאת אוהל ושאר דיני טומאה. דאלו לא נאמרו באותו יום שהוקם המשכן מהשתא א"ש, דלא חשו לטומאה של ארונות שאר השבטים כיון דלא נהיה טומאה נוהגת אלא במגע מת עצמו, אבל ארונו של יוסף דהיה ממתכת כדמבואר במדרש, וקי"ל דחלל חרב הרי הוא כחלל. ונמצא דאף שנגעו בארונו בלבד ה"ז כאילו נגעו במת עצמו, לפיכך לא נטמאו אלא מארונו של יוסף.

17 . ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם... ויאמרו... למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל (ט,ו-ז)

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא; ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו בתוך בני

שאלתם של האנשים הטמאים אינה מובנת, לכאורה כי מה היא הטענה "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו", והלא הם היו טמאים וידעו שזו הסבה שנגרעו?

שמעתי מידידי ר' אפרים אשקלון, שאפשר לישב על פי באורו של האריז"ל לפסוק "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת" (דבריםכא, כב), אותו אמר בהלוית רבו, רבי משה קורדובירו, מחבר הספר "תמר דבורה": וכך אמר, "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת", כלומר, אם ראית צדיק יסוד עולם נפטר, ואתה תמה, מדוע הוא הומת, היעלה על הדעת שמפאת עברות שעשה הומת? על כך אומרת לנו התורה: "ותלית אותו על עץ", כלומר את הסיבה למות של הצדיק יש לתלות וליחס לחטא עץ הדעת, שבגלל חטאו של אדם הראשון, נגזרה מיתה על האנושות כלה.

ואף האנשים הללו שנטמאו לנפש אדם, שהיו נושאי ארון יוסף לדעת רבי יוסי הגלילי, או מישאל ואליצפן שפנו את נדב ואביהוא מהמשכן לדעת רבי עקיבא (סכה כה ע"א), וטענו: "למה נגרע" ידעו את הסיבה שהם נגרעים מהקרבת הקרבן אלא טענו "אנחנו טמאים לנפש אדם", כלומר לנפש אדם הראשון, שבגלל חטאו בעץ הדעת מתו יוסף הצדיק, או נדב ואביהוא, כי בודאי לא בחטאם מתו, אסכנו, קבלו, מדוע מעשיו של אדם הראשון צריכים לגרם לנו שלא נוכל להקריב את הפסח במועדו?

18 . ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני חתן משה (ט,ו-ז)

בספר 'מעשה שהיה' הביא בשם רבי יוסף חיים פישמן זצ"ל רבהשל מעזו-טעלעגדש באר את הסיבה שאדם רגיל לכנות את אביו 'אבי מורי', ואת חמיו 'מורי חמי', משום שהאב הוא קדם כל 'אב' ורק מרגע שהבן יודע לדבר מוטל עליו חיוב ללמדו תורה והופך הוא ל'רב', לכן אומרים קודם אבי ואח"כ מורי. לעומת זאת אצל חותן, כיון שאסור לישא בת עם הארץ - ברגע שהוא נושא ונותן עמו בד"ת כמנהג העולם לפני השדוכין בכדי לבדוק אם הוא באמת ת"ח, הופך הוא מיד להיות רבו, שהרי אי אפשר שלא ילמד ממנו אות אחת. לכן אומרים קודם 'מורי' ואח"כ 'חמי'.

19 . שטו העם ולקטו וטחנו ברחים או דכו במדכה (ט,ו-ז)

ברש"י: אין שייט אלא לשון טיול.

מה פרושה מלה "שטו" ומהי ההבנה בדברי רש"י?

רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל הסביר זאת על פי דברי הזהר הקדוש: "שטיא הוא דא", כלומר: מי שמתכופף להרים את מזונו מן הארץ הוא שוטה, מאחר שהוא נוקט ביותר מדי אמצעי השתדלות. בהתאם לכך הוא כותב לבנו, רבי שמואל בנימין: "ויותר מזה לא נכון בעיני לפי שעה לעשות, כי ידעת כי אינני מהדוחקים את השעה, ומצוה להשתדל במה דאפשר ולהניח ולבטוח בגמר הדבר על בעל היכולת יתברך שמו."

אמנם, אנו רחוקים מאד מן הדרגה הזו, אבל מכל מקום מחובתנו להתחזק בידענות שאל לו לאדם להתאמץ בהשתדלות, אלא אך ורק לעשות את מה שצריך לעשות. דברים אלו – אומר הרב דניאל אוהיון – מונחים בפרושו של רש"י "לשון טיול", כלומר, הרשעים היו צריכים ללכת לחפש את המן שלהם במרחקים, ואלו לצדיקים הוא נפל בפתח הבית.

את ההבדל הזה בין צדיק לרשע יצרו האנשים עצמם ביום הראשון שבו ירד המן מן השמים – כל אחד מהם פתח את דלת ביתו וראה את המן המוכן לו שם. הצדיקים הכניסו אותו פנימה והודו על מה שקבלו, ואלו הרשעים אמרו: כל כך קצת? אין הקומץ משביע את הארי... צריך לחפש עוד... וכך יצאו ושוטטו במחנה, כשהם מלקטים עוד ועוד, כדי לשבוע.

אם כך אתם רוצים – אמר להם הקב"ה – גם מחר אתן לכם לעשות כן. רק אחרי כמה ימי שוטטות הבחינו לפתע הרשעים, כי הכמות לא נהיית גדולה יותר למרות שהם אוספים יותר...!

בשלב זה מי ששב בתשובה – חזר לקבל את המן בפתח ביתו, ומי שלא שב – המשיך להרחיק נדוד מדי יום ביומו...

אף ההשתדלות שלנו בעניני פרנסה עומדת במבחן דומה – הפרנסה שהקב"ה נותן לנו צריכה להספיק עבורנו, אבל יש מי שאינו מסתפק בכך ומחליט לצאת לחפש עוד מקורות פרנסה.

הקב"ה נותן לכל אחד את האפשרות לעשות בענין זה כאות נפשו, רק שהתוצאה הבלתי נמנעת, אשר די קשה להבחין בה בתחילה היא, שהפרנסה מפסיקה להתמתין בפתח הבית...

ומאחר שלא מדובר במנה של מן מוחשי, והמשתדל משכנע לגמרי שהוא עושה

את השתדלות הנכונה ביותר, כמעט בלתי אפשרי לתקן זאת מיד, וכך יוצא שאותו אדם מעניש את עצמו ללא הרף. לפי יסוד זה, באר הרב חיים שימבורסקי דבר נוסף. משה רבנו אמר לאהרן לקחת "מלא העמר מן" ולשים בצנצנת למשמרת (שמות טז, לג). ולכאורה, מדוע אמר לו 'מלא העמר' ולא 'עמר' בלבד? אלא, שאהרן היה בודאי מאלו הממעייטים בלקיטת המן, אך כאן הרי לא היה ענין של השתדלות, לכן אמר לו משה לקחת "מלא העמר"

20 . ויאמרו האנשים ההמה אליו (טז, טז)

ובילקוט מגיד שהיו בני אדם כשרים צדיקים וחרדים על המצוות, רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ויאמרו האנשים ההמה שאין צ"ל ההמה ע"כ. ולכאורה אין מובן מה ר"ל רבי מהא דכתיב ההמה, וצ"ב. ונראה דרבי ס"ל כר"ע (סוכה כה, א) דאנשים אלו מישאל ואלצפן היו שנטמאו לנדב ואביהוא במצות משה וכדכתיב (ויקרא י, ד) ויקרא משה וגו' ולכן באו בטענה דוקא כלפי משה כדכתיב ויאמרו וגו' אליו דהוא זה שציוס להטמאות, ומעתה הנה ת"ק יליף דאנשים צדיקים היו מדכתיב האנשים שזהו לשון חשיבות, וע"ז פליג רבי דל"צ לכך דהא כתיב ההמה והיינו מישאל ואלצפן וא"צ הכתוב להודיע צדקתם שכבר נודעת היא.

והנה הקשה הריטב"א (סוכה כה, ב) מה נתרעמו וכי לא ידעו דטמא מת אסור בקדשים עד שהוצרך משה לשאול את פי ה', ע"ש מש"כ. אכן הא דהתרעמו למשה דוקא א"ש למש"נ דמשה הוא שציוה אותם לכך, והא דהוצרך לשאול נראה הביאור, דמשה הלא ידע דמה שציוה להם היה ע"פ ה' רק שנסתפק אם זוהי הוראת שעה מיוחדת וא"כ אפשר שיוכלו לעשות הפסח, וזהו שאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, כלומר לכם בהוראת שעה והקב"ה השיבו דבר אל בניי וגו' דאי"ז הוראת שעה אלא נוהג לדורות.

21 . על מצות ומרורים יאכלוהו (טז, יא)

ובגמ' (פסחים קטו, א) יכול לא יצא בהו ידי חובתו אלא אם כן כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, ומוכיח דאין מצוות מבטלות זו את זו. והקשו האחרונים אמאי הוכיח הלל דין זה מקרא הנאמר בפרשת פסח שני ולא הביא מעיקר הדין הנאמר (שמות יב, ח) ומצות על מרורים יאכלוהו הנאמר בפסח ראשון.

ואשר י"ל, דכיון דאיירי באכילת מצה ומרור בלבד בלא קרבן פסח, אי היה מוכיח מהנאמר בפ' שא היה בגדר פסוק דלא פסקיה משה, דכיון דבזמנינו אין לנו קרבן הפסח א"כ היה צריך להשמיט חלקו הראשון של המקרא ואכלו את הבשר הלילה הזה צלי אש, וקיי"ל (בתענית כז, ב) כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה.

אמנם קרא דידן אינו צריך לפסוק, דהא כתב המגן גבורים (ח"א סנ"א) דבמקום שיש אתנחתא אין בזה משום האי כללא דכל פסוקא דלא פסקיה משה, וכיון דבקרא דידן יש אתנחתא אחר התיבות בין הערביים ייעשו אותו, נמצא דהמשך הפסוק דקתני על מצות ומרורים יאכלוהו הוא פסוק שפסקיה משה, ושפיר מצי להביאו לראיה לדין כורך.
(רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א)

ובאופן אחר נראה לומר, ובהקדם דברי הרמב"ן אהא דאמרי" (שם) ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו, וביאר בב' אופנים, והסכים עם הביאור השני דתיבת 'מצות' שייכת למה דאמרינן לעיל מינה, ומפרשינן ואכלו את הבשר ומצות, ומכאן למדנו שיש לאכול את בשר הפסח עם המצות, וחזר הפסוק ואמר 'על מרורים יאכלוהו' והיינו דבעינן לאכול את בשר הפסח עם המרור, נמצא דנאמרו בזה ב' ציוויים, אכילת פסח עם מצה, ואכילת פסח עם מרור, ונמצא דלא הזכרה בהך קרא דין אכילת מצה עם מרור. ומעתה י"ל, דכיון דבהך קרא לא הוכר מצות אכילת מצה עם מרור, להכי לא יכל הלל לדרוש דין כורך בשניהם מהך קרא, והוצרך למילף מהנאמר בפסח שני שנאמר במפורש על מצות ומרורים יאכלוהו שאוכל שניהם יחדיו ואינם מבטלות.

22 . לפעמים ה' מבקש ש... נעצור! (ט,יח)

על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו:...
על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו... (במדבר ט' י"ח - כ"ג).

כל יהודי בעולם יש לו לב טהור וזך ונשמה אצילית החפצה לעשות את רצון הבורא, ללא יוצא מהכלל.

כן כן, כוונתנו לא רק על ציבור שומרי המצוות, אלא גם על אותם נשמות טהורות שנפלו בשבי יצר הרע וחיייהם רחוקים מהתורה ומצוותיה, גם יהודים אלו בתוך תוכם כנועים לבורא ושואפים לעשות את רצונו בשלמות. ואפילו אם חלק מהם צועקים בפה בפירוש שהם לא רוצים לקיים את המצוות, גם יהודים אלו בתוך תוכם אוהבים את ה' ורוצים לקיים את כל תורתו. מי גילה לנו את הסוד הזה? מלך העולם גילה לנו זאת בתורתו הקדושה, בשתי הלכות. היכן?

1) בהלכות קורבנות – אדם שנדר להביא קורבן 'עולה' והפריש וייחד בהמה לקורבן ואחר כך התחרש מלהביא את הקורבן, בית דין כופים אותו בכל דרך לקיים את נדרו – ואפילו עד כדי מלקות, עד שיאמר בפיו "רוצה אני להביא את הקורבן ולקיים נְדָרֵי" (רמב"ם מעשה הקרבנות י"ד י"ז)

2) בהלכות גירושין – אדם שעל פי התורה חייב להתגרש מאשתו [כמו הנושא אישה האסורה לו (שו"ע אהע"ז גיטין קנ"ד כ)], אלא שהוא ממאן לגרשה, בית דין כופין אותו לגרש – ואפילו על ידי מלקות, עד שיאמר "רוצה אני לקיים את מצוות התורה ולהתגרש" (רמב"ם גירושין ב' כ').

ועל שתי הדוגמאות הללו שואלים חכמי התורה:

כיצד יתכן להפעיל על אדם לחץ ולא לצו להביא קורבן? הרי קורבן כזה צריך להיות פסול – מחמת שהוא לא בא מתוך רצון מלא, והרי הקורבן צריך לבוא מתוך רצון אמיתי של האדם, שנאמר "יקריב אותו לרצונו". כמו כן קשה כיצד יתכן להפעיל לחץ על האדם לגרש את אשתו, והרי זה הופך את נתינת הגט "לנתינה מתוך כפייה", וכיוון שאין כאן רצון מוחלט מצד הבעל לגרש – הגט הזה צריך להיות פסול?

עונים חכמי התורה את הדברים הבאים, דברים מאוד דקים – ולא לכולם יש את הזכות להבין אותם, אך למרות זאת נכתוב אותם, מחמת שיש בהם תועלת למי שמחפש לדעת את האמת:

נשמתו של כל יהודי חפצה תמיד ללכת בדרך התורה והמצוות ולקיים את כל חוקי התורה, מתוך ידיעה ברורה שכל מצוות התורה הם "פקודות מאת מלך העולם", פקודות שחובה לבצעם – ואינם עניין של "בחירה חופשית". אלא שלפעמים הנשמה כבולה בדעתו הרעה של האדם, ושבויה בידי יצרו.

משום כך בית דין מכים את אותו אדם עד שיותש כוח יצרו ותשתנה דעתו, ותתגלה פנימיותו האמיתית.

ממילא מה שאחר ההלקאה אומר האדם "רוצה אני" – זו אמת גמורה, אמת שבוקעת מעומק נשמתו, ובתוך תוכו נשמתו שמחה על כך שכפו אותה לקיים את רצון ה'.

והנקודה הזו, שייכת בכל יהודי (רמב"ם גירושין ב' כ', ואור שמח שם).

אכן, כל אדם חפץ לעשות את רצון ה' – ואפילו היהודי הרחוק ביותר, כפי שגילתה לנו התורה. אלא שהבעיה מתחילה כאשר האדם לא יודע את רצון ה', או ליתר דיוק – הבעיה מתחילה כאשר לא יודעים שתי נקודות חשובות שטמונות בפרשתנו &. מה כוונת החזן והפייטן?

בפרשת השבוע מוזכר עניין "המסעות" של עם ישראל במדבר, ושם אנו מוצאים שתי נקודות הן מאוד מעניינות ומהותיות. נקודות אשר הן יסוד גדול לכל יהודי בענייני עבודת ה':

1) על פי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנו – אדם צריך להתקדם בעבודת ה' ולהתמיד במעשים טובים – ללא הפסקה, אך חובתו לדעת שלפעמים צריך לעשות חנייה והפסקה במרוץ הרוחני, וגם זה רצון ה'.

לדוגמא: מושיקו מִשְׁקִים בכל יום עוד לפני עלות השחר, לומד עד הנץ, מתפלל, לאחר מכן קורא חוק לישראל וכמה מזמורי תהלים, ומשם הוא מפליג לכולל או לעבודה. כבר שנים שמושיקו חי כך, והוא לא מוכן לוותר על לימודו ותפילתו בנץ אפילו אם יתנו לו כל הון וממון שבעולם.

יום אחד מושיקו קולט שפני אשתו אינם כתמול שלשום, והשמחה לא שוכנת על פניה. הוא מגשש בעדינות אחר סיבת הדבר, ומתברר לו שלאחרונה אשתו נחלשה והיא כבר לא מסוגלת לקום בשבע בבוקר ולהעיר את הילדים ולשלוח אותם לגן וכו', ומחמת שבעלה הצדיק קם מוקדם ובשבע בבוקר הוא עדין בבית הכנסת, אין לה ברירה והיא חייבת לטפל ולתפעל את כל ענייני הבית לבדה, וזה מתנקם בבריאותה.

מושיקו שומע את הבעיה ופונה לאשתו במילים הבאות:

אשתי היקרה, בשמחה הייתי עוזר לך. אבל מה אעשה, הרי בזמן הזה אני עובד את ה' ולומד ומתפלל, וזה קו ששנים רבות אני נלחם שלא לסטות ממנו ימין ושמאל. צר לי לאכזב אותך, אבל אני לא מוכן לעצור את המסע שלי בעבודת ה', ואני מקווה שאת מבינה אותי ואת נימוקי.

באה התורה בפרשתנו ומגלה למושיקו שהוא טועה! משום שעבודת ה' אמיתית זה לא רק "לנסוע" בלי להפסיק, אלא לפעמים צריך להאט את המרוץ ואפילו לעצור את הנסיעה. ואם הלימוד המוקדם והתפילה בנץ באים על חשבון האישה ושוחקים את כוחותיה, על הבעל להתכופף למציאות הזו ולשנות את זמני לימודו ולוותר על תפילה בנץ, למען אשתו.

ואם ישאל השואל: אם האדם אמור להתחשב בסביבה ולנתב את עבודת ה' שלו בהתאם לנתוני השטח וסל האפשרויות העומד לרשותו, אם כן יצר הרע עלול לנצל את הפרצה הזו ולהרוס לאדם את כל עבודת ה' שלו. יצר הרע עלול לארגן לאדם חשבונות נפלאים ומגוונים שיובילו אותו למסקנה שעליו לצנזר ולחסר ולמזער ולקצר מעבודת ה' שלו, חשבונות שיתכן והם כלל לא נכונים. אם כן כיצד יוכל האדם להינצל מהסכנה הזו?

התורה נתנה לאדם נוסחה שעל פיה הוא אמור לצעוד, ואם הוא יקפיד לדייק

בנוסחה הזו – הוא ינצל מכל מכשול ונחשול. מהי הנוסחה?

עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחְנוּ. פִּירוּשׁ: לְאָדָם אֵין סִמְכוֹת לְהַחֲלִיט עַל דַּעַת עֲצָמוֹ לַעֲשׂוֹת חֲנִיּוֹת וְעֲצִירוֹת בְּעִבּוּדַת ה', אֲלֵא הַכֹּל צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמּוּד לְנוֹסָחָה שֶׁל עַל פִּי ה' – וּלְבַרֵּר הֵיטֵב מִי עוֹמֵד מֵאַחֲרֵי הַרְצוֹן שִׁיפְסִיק אֶת עֲלִייתוֹ הַרוּחָנִית. הָאֵם "דַּעַת תּוֹרָה" הַמֵּיִצְגַת אֶת בּוֹרָא עוֹלָם, אוֹ "דַּעַת יֵצֵר הָרַע" שְׂבֵא לֵו בְּכֹל מִינֵי תַחֲפוּשׁוֹת מִסּוּלְפוֹת. וְרַק לְאַחַר שֶׁהָאָדָם בּוֹדֵק אֶת הַדְּבָרִים כַּהוֹגֵן, הוּא יִכּוֹל לְהַכְרִיעַ בְּעִנְיֵינִים גּוֹרְלִיִּים אֱלוֹ. [וְאֵם הָאָדָם לֹא בִשְׁל דִּיּוּ בְּכַדִּי לְדַעַת לְשִׁפּוֹת אֶת הַתְּמוֹנָה, עֲלִיו לְשִׁאֵל תְּלַמִּיד חֶכֶם מֵהָ עֲלִיו לַעֲשׂוֹת, בְּכַדִּי שִׁידַע מֵהָ רְצוֹן ה' מִמֶּנּוּ]. זֶה הַנְּקוּדַת חֵן וְהַפְּנִינָה הַרְאֵשׁוֹנָה שֶׁמִּצְאָנוּ בַּפְּרָשָׁה.

(2) הַתּוֹרָה כְּתוּבָה בַּפְּסוּק אֶחָד אֶת אוֹתוֹ מִשְׁפָּט, בְּצוּרָה הַפּוֹכָה. בְּתַחֲלִיל הַפְּסוּק כְּתוּבָה הַתּוֹרָה קוֹדֵם אֶת הַנְּסִיעָה וְאַחַר כֵּךְ אֶת הַחֲנִיָּה ("עַל פִּי ה' יִסְעוּ... וְעַל פִּי ה' יִחְנוּ"), וּבִסּוֹף הַפְּסוּק כְּתוּבָה הַתּוֹרָה הַהֶפֶךְ. קוֹדֵם אֶת הַחֲנִיָּה וְאַחַר כֵּךְ אֶת הַנְּסִיעָה ("עַל פִּי ה' יִחְנוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ") (ט' י"ח – כ"ג). לְלַמֵּד שֶׁבְּעִבּוּדַת ה' יֵשׁ שְׁנֵי מִסְלוּלִים. יֵשׁ מִסְלוּל רוּחָנִי שֶׁמִּתְחִיל בְּנְסִיעָה וּמִסְתַּיֵּם בַּחֲנִיָּה, כְּמוֹ בְּסִיפּוֹר הַנ"ל עִם מוֹשִׁיקוֹ וְאַשְׁתּוֹ הַחֲלוּשָׁה – שְׁמוֹשִׁיקוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּרִקְס וְעֲצִירָה לְתַפִּילָה בְּנֶץ וּסְדָרִי לִימּוּדוֹ הַחֲשׁוּבִים, וְיֵשׁ מִסְלוּל הַפּוֹךְ שֶׁמִּתְחִיל בַּחֲנִיָּה וּמִסְתַּיֵּם בְּנְסִיעָה, מִסְלוּל שְׁקוֹדֵם מְכִינִים אֶת הַקְּרַקַּע, וְרַק אַחֲרָי שֶׁהַכֹּל מוֹכֵן – מוֹתֵר לְצֵאת לְדֶרֶךְ.

לְדוּגְמָה, לִיעֲנַקְלִיָּה יֵשׁ לֵב רַחוּם וְחַנוּן וְרַב חֶסֶד וְרַב עוֹצְמָה, וְנִפְשׁוֹ חֲשָׁקָה לְהַקִּים בֵּית תְּמַחֲוֵי לְנִזְקָקִים וְרַעֲבִים וּמְרֵי נֶפֶשׁ. הוּא הֵגָה תּוֹכְנִית וְהַתְּאִים תְּבִנִית וְחֲשָׁב בְּדִיוֹק עַל כָּל פְּרִיט – וְסוּג תְּפְרִיט, וְהִגִּיעָה לְמִסְקָנָה שֶׁלְצוּרֵךְ הַפְּתִיחָה נַחוּץ לוֹ סָךְ 20,000 ₪. אֲלֵא שִׁישׁ לוֹ בְּעִיָּה קֶטְנָטוֹנָה. לְמִרוֹת לִיבּוֹ הַרְחַב וְהֵעֲנַק, אֵינֵן לוֹ אִפִּילוֹ שְׁקָל אֶחָד בְּאַרְנַק. אֵם כֵּן מֵהָ עוֹשִׂים כַּעֲתָ?

אֵךְ יַעֲקֹלֶיהָ לֹא הַתִּיַּאֲשׁ מִנְתוֹנֵי הָאַרְנַק – וְהַחֲל בְּמִסְעֵי הַלוֹוֹאוֹת מְנוּפָּח, וְעוֹד בְּאוֹתוֹ עָרַב הוּא הַצְּלִיחַ "לְאַרְגֵּן" אֶת כָּל הַסֵּךְ הַנֶּדְרֵשׁ. רַק עַל דְּבַר אֶחָד לֹא חֲשָׁב יַעֲנַקְלִיָּה כָּלֵל. מֵהֵיכֵן אֲשִׁיג כִּיסוּי לְהַלוֹוֹאָה? אֵךְ שְׂאֵלָה זֹה לֹא טְרַדָּה אֶת שְׁלוּוֹתוֹ וְהוּא נִטְרַל אוֹתָהּ בְּאַמְצָעוֹת הַמִּשְׁפָּט הַמְּפּוֹרָסִים "תַּחֲשׁוּב טוֹב יֵהִיָּה טוֹב" וְהַמִּשְׁפָּט "דִּיהָ לְצָרָה בְּשַׁעֲתָה", וּבִזְהָ תֵם הַעֲנִיִּין.

אֵינֵן מֵהָ לוֹמֵר, יֵשׁ לִיעֲנַקְלִיָּה נִשְׁמָה אֲצִילִית וְאִיכּוֹתִית וְרוּחָנִית וְעִילֵאִית, אֲלֵא שְׁצוּרַת הַתְּנַהּגוֹתוֹ – אֵינָה תּוֹרְנִית. מֵדוּעָ? מִשּׁוּם שְׂאָדָם שְׁלוֹקַח הַלוֹוֹאָה "עַל עִיּוּר" וְלֹא מְכִין תּוֹכְנִית מִסּוּדְרַת כִּיצַד לְפְרוּעַ אוֹתָהּ, עֲלוּל לְהַסְתַּבֵּךְ וּלְסַבֵּךְ אַחֲרֵים – וְאֵינֵן לָךְ פֶּשַׁע וְרִשְׁעַ וְהַפְּקָרוֹת גְּדוּלִים מִזֵּה, וְהֵיְהוּדִי הַזֶּה עוֹד עֲלוּל לְזִכּוֹת לְכַתֵּר "רִשְׁע" כְּפִי שְׁנֵאֵמֵר בְּתַהֲלִים עַל הַמְּלוּוִים וְאֵינֵם פּוֹרְעִים אֶת חוּבָם, "לְוֵה רְשָׁע וְלֹא

ישלם" (תהלים ל"ז כ"א).

ואם ישאל יענקל'ה: אם ליבני יהיה אטום וחתום ולא אפתח בתוכנית חרום ושיקום עבור הרעבים הפזורים ביקום, מאין יבוא עזרם ומי יושיעם? האם זה לא שיקול אביר אדיר כביר ונדיר?

יענקל'ה החמוד, כבר אמר התנא באבות "לא עליך המלאכה לגמור" (אבות ב"ט"ז), ואם אתה רואה שהפרויקט שהנך חפץ להקים גדול עליך – תאמץ את המשפט הנפלא שלימד אותנו התנא הקדוש נחמיה העמסוני "כשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה" (ב"ק מ"א ע"ב), ואל תנסה להילחם עם נתוני השטח. מה כן תעשה? תחפש תורמים וגבירים, תפתח תוכנית חיסכון ותטעין אותה בכסף, תדאג למקורות מימון, וכאשר יהיה בידך הסך הדרוש, צא לדרך והקם את בית התמחוי.

עד כאן ראינו שני יסודות ולמען הסדר הטוב נסכם אותם בשתי מילים: א) לפעמים צריך לעצור את הדהרה הרוחנית מחמת נתוני השטח ולעשות "חניה זמנית" כמו בסיפור עם מושיקו החמוד שלמען בריאות אשתו בורא עולם מבקש ממנו לצמק את עבודת ה' שלו עד שבריאותה של אשתו תשתפר. ב) לפעמים את החניה הזמנית צריך לעשות "לפני הנסיעה", עוד לפני שמתחילים את העלייה הרוחנית בעבודת ה', כמו בסיפור עם ינקעל'ה המתוק שארנקו צמוק ודל – ורצון הבורא שהוא יעכב את פרויקט בית התמחוי עד לאחר שיארגן כיסוי למימון הפרויקט. וכאן המקום להצהיר הצהרה מאוד מעניינת. אדם שעושה חניה בעבודת ה' – זה גם סוג של עבודת ה', ולא נגזים אם נאמר שזו פסגת עבודת ה'! מדוע?

מפני שיהודי שמנווט את חייו על פי דעת תורה צרופה – ולא דעת תורה שרופה (יחי ההבדל הקטן), יהודי ששוקל את צעדיו הרוחניים בפלס ותופר את עבודת ה' שלו עם התחשבות מלאה בבני ביתו וסביבתו ונתוני השטח, אין מושלם יותר ממנו – והוא בעל דרגה מאוד עליונה ונפלאה, וזה בעצם מה שהבורא חפץ. שהאדם לא יהיה "סוחר רוחני" העסוק רק באגירת מצוות ושכר, אלא שיחפש לעשות את רצון הבורא כרצונו.

מי שיתעמק מעט בתורה ומצוותיה – יראה בבירור שהתורה וחכמיה עשו לאדם היהודי "הרבה ברקסים רוחניים יזומים", בעבודת ה'. לדוגמה: אסרו עלינו ללמוד תורה לפני שנברך ברכות התורה. עצרו לנו את מצות ארבעת המינים בשבת של סוכות, מפני חשש איסור טלטול בשבת. אסרו עלינו לעשות ברית מילה בשבת – לילד שהברית שלו נדחתה מחמת חולי, כדי לא להיכנס לספק חילול שבת שלא לצורך...

אכן ביהדות יש הרבה דוגמאות שהתורה כביכול מבקשת מהאדם לעצור את

עבדת ה' שלו מחמת כל מיני חשבונות. ומדוע זה כך? למה לא מתיקים את הרצועה ומעצימים את החגיגה הרוחנית של האדם ומאפשרים לו לעבוד את הבורא – בלי הגבלה ובלי תנאים?

הוא אשר אמרנו. ביהדות אין הפקרות והאדם צריך להיות משועבד לבוראו מהקרוקס ועד הקוקס (מכף רגל ועד ראש), ולפני כל צעד ומעשה רוחני שהיהודי עושה – עליו לבדוק האם זה יגרום לבורא נחת רוח או חלילה להיפך, וכפי שנאמר "סוף מעשה במחשבה תחילה" (פיוט 'לכה').

היסוד הזה מרומז גם בתחילת הפרשה, במילים "בְּהֶעֱלִיתָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת" (במדבר ח' ב'), וכבר ידוע שהמילה "נר" מרמזת על נשמת האדם כפי שנאמר "נֵר ה' נְשִׁמַּת אָדָם" (משלי כ' כ"ז), ועל פי זה פירוש הפסוק הוא כך:

בְּהֶעֱלִיתָ אֶת הַנֵּרֹת – אפילו בזמן העלייה הרוחנית של נשמת האדם בסולם התורה והמצוות, עליו להקפיד ש...

אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת – כשם שששת הנרות פנו לכיוון הנר האמצעי – והנר האמצעי פנה לכיוון השכינה (כלי יקר ח' ב'), כך עלייתו הרוחנית של האדם חייבת להיות מרוסנת וכנועה וכפופה לצד השכינה, ואין לאדם רשות לנתב את עלייתו איך שבא לו ולעשות את הישר בעיניו, אלא עליו לנהוג על פי דעת תורה בלבד. להתעלות כשזה אפשרי, ולעשות ברקס לעלייה אם כך רצון ה' – לאור נתוני השטח המשתנים.

כאן תם המאמר, שבח לאל בורא עולם. אך מחמת שהזכרנו בסופו שתי פסוקים ממעשה המנורה, ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן את הפסוק שכתב לאחר מכן, מפני שיש בו עידוד עצום לאדם היהודי.

וַיַּעַשׂ בֵּן אֱהֲרֹן, אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הָעֶלְיָה נִרְתִּיחָה, בְּאֲשֶׁר צָוָה ה'... והתורה טרחה לכתוב את הפסוק הזה כדי להודיע לנו את שבחו של אהרון שקיים את רצון הבורא במלואו, ולא שינה מצווי ה' דבר (רש"י שם).

והשאלה נשאלת: מה שייך לתת שבח וגדולה לאדם שמקיים את רצון ה' הרי זו חובתו! ובל נשכח שמדובר באהרון הכהן, קדוש עליון ומופלג ביראת שמים. וכי יש בכלל צד שהוא ינהג אחרת מרצון ה'?

שאלות אלו אומנם יפות, אך הם מתיישבות לאור החידוש הבא:

התורה רוצה להודיע לנו כאן שעבודת ה' זה עסק מאוד רגיש ובקלות ניתן לסטות בו מהשלמות ולהפוך "לנבל ברשות התורה" על ידי ערבוב נגיעות ואינטרסים וכו', והתקלה הזו יכולה לקרוא לכל יהודי ואפילו אם הוא רם ונשגב כמו אהרון הכהן. מפני שעדין מדובר בבן אדם – ולכל אדם יש יצר הרע שמנסה להסיט אותו

בעבודת ה'. זכיון שכך, אם אהרון הצליח לעבוד את הבורא בשלמות ודקדקנות לאורך כל ההתהוות, אין ספק שהוא הפעיל לכבוד זה אנרגיה וכוחות – ומגיע לו על כך מחמאה ושבת, וזה אפילו נחקק בספר התורה לדורות.

יהודי יקר! שמעת? המאמץ וההשקעה של האדם בעבודת ה' אינם נמחקים ונעלמים. אדרבה, זה נחקק לנצח ואלוקים נותן עבור זה מחמאות ושבחים, וזה חזון מהשכר הנצחי השמור לאדם בעולם הבא. האם יש עידוד יותר גדול מזה לאדם היהודי? לדעת שכל מאמץ והשקעה אינם לריק – והם חביבים ואהובים על הבורא?

23 . וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם וגו' (יט)

וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוהיכם ונושעתם מאויביכם. וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון (יט-י)

הנה בנוסח 'יעלה ויבוא' שאומרים אנו בר"ח ובמועדים נאמרה בקשת זכירה, זכרנו וכו'. ובסוף אומרים 'ובדבר ישועה ורחמים חוס וחנו וכו'', ונוסח זה טעון ביאור, מהו שנקט 'ובדבר ישועה ורחמים' כאילו פונים עכשיו למשהו חדש.

ונראה על פי מה שנזכר בקדמונים שתפלת יעלה ויבוא נתייסדה על פרשה דידן דכתיב 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם וכו' והיו לכם לזכרון לפני אלוהיכם'. ונראה שזה הטעם שרק בראשי חודשים ובמועד אומרים יעלה ויבוא, כלשון הכתוב 'ובמועדיכם ובראשי חודשיכם'.

וזהו גם הטעם שאומרים זאת דוקא בברכת עבודה, כמ"ש 'על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם' אמנם בפרשה זו יש עוד פעולה של החצוצרות כמ"ש 'וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם וכו' ונושעתם וכו'', וא"כ י"ל, דאחר שאנו עוסקים בזכירה מחמת הר"ח או המועד, רצו גם לעורר את הענין השני של הזכירה שהיא 'בדבר ישועה ורחמים חוס ורחם עלינו וכו'.

24 . ויאמר אל נא תעזוב אותנו כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים (י, לא)

ובתרגום אונקלוס, על כן ידעת כד הוינא שרן במדברא וגבורן דאתעבידן לנא חזיתא בעינך, והיינו דהכתוב מדבר על כך שראה יתרו בעיניו את כל הגבורות שנעשו לישראל במדבר.

ויש לעיין, האם אכן הכתוב מדבר על ראייתו של יתרו את גבורות ה', מהו שאמרו
והיית לנו והרי היה לו לומר זהיית לך לעיניים.

והנראה, דהנה ידוע הדבר שבכל דבר המביא לידי התפעלות ישנם רמות שונות
של התפעלות, שכן הרואה ענין זה לראשונה מתפעל הוא עד מאוד, ואילו זה
שכבר ראה זאת מספר פעמים מתפעל פחות, ואלו הרגילים לכך וחיים בצילו כל
הזמן התפעלותם פגה והם אינם מתפעלים מן הענין.

וטעם הדבר הוא, שכן ככל שהאדם מתרגל לחיות עם הדבר, אפילו עם מדובר
בנס מיוחד או במשהו לא שגרתי הוא מתרגל לדבר וממילא פוחתת תחושת
הגבורה והנס שבדבר כלפיו.

ולפי"ז י"ל דיתרו שהגיע למדבר וחזה בגבורות ה' שהיו במדבר, כגון בקומו בבוקר
הבחין במן שיורד להם לישראל מן השמים התפעל כולו מרוב התרגשות ולא
האמין למראה עיניו, וכך היה עם יתרו גבורות ה' שאירעו לישראל במדבר,
וישראל שהבחינו ביתרו ובהתרגשותו הגדולה מאותם ניסים, ראו כי אכן המדובר
הוא בניסים גדולים ונדירים, אלא שההרגל הפך להם הדבר לידי הרגל חיים ולא
הבחינו בגבורות ה' דיי צרכם.

וזהו שאמרו לו ליתרו, שהתפעלותו מאותם ניסים שאירעו להם במדבר היתה להם
לעיניים, לישראל, שכן בזכות כך ידעו ישראל להכיר בגבורות ה' ולהעריכם
כראוי.

25 . ויהי בנסע הארץ ויאמר משה (י, לה)

*ברש"י: ויהי בנסע הארץ – עשה לו סמניות מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה
מקומו. ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פרענות לפרענות.*

מסופר על רבי אברהם גרודז'ינסקי זצ"ל הי"ד מנהלה הרוחני של ישיבת
סלבודקא, שכאשר חלה פעם רבי אייזיק שר זצ"ל ואף רבי אברהם שרוי היה
במצב בריאותי לא פשוט, הציע אחד התלמידים לכתוב מכתב לישיבת חברון
בירושלים ולבקש מהם שישגרו מנין בחורים לכותל המערבי ע"מ לשאת תפילה
עבור מנהליה הרוחניים של הישיבה בגולת ליטא.

כאשר הציג התלמיד את המכתב בפני רבי אברהם גער בו: התורה הקדושה יתרה
בפרשת זויהי בנסע' שני נוני"ן רק בכדי להפסיק בין פרענות לפרענות, ואתה הולך
לדווח בנשימה אחת על שני ראשי ישיבה חולים!?

26 . ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה', ותשקע האש (יא,ב)

העם – ולא הכשרים בו – התאוננו, והיה הדבר רע בעיני ה'. חרה אפו, ובערה בהם אש, רחמנא ליצלן. "ויצעק העם אל משה, ויתפלל משה אל ה', ותשקע האש". שקעה במקומה בארץ, כתב רש"י. שאילו היתה חוזרת לאחת הרוחות, היה מקפלת ושורפת תחתיה כל אותו הרוח.

נספר מעשה שהיה. מעשה נפלא כשלעצמו, ויפה שבעתיים כשמפיקים ממנו את ליקחו. בימי מלחמת נפוליאון, כשהקיסר הצרפתי כבש את אירופה בסערה, הגיעו גדודיו לעיר קטנה בפולניה. קוז'ניץ שמה. באחד הימים פרצה במקום שריפה. וזה דבר השריפות, שהיו מכלות כפרים ועיירות לעיתים תכופות. הבתים עשויים היו עץ, והגגות מחופים קש. ובכל ביקתה תנור, אותו הסיקו ללא הרף בימות הגשמים, להחזיק מעמד בקור הנורא ולבישול ואפיה. ולכל תנור ארובה, לנקז את העשן הרב. די היה בהתלהטות האש ובכמה גיצים שיצאו מאחת הארובות, כדי שגג הקש יתלקח, הביקתה תעלה באש, הרוח תסיט אותה לביקתה הבאה, ורחוב שלם יהיה תוך דקות לאודי פחמים.

דא עקא, שכאשר היתה פורצת שריפה, לא היו ברזי שריפות בנמצא. לא היו כלל ברזים בנמצא. היתה באר שכונתית, בה שאבו מים בדליים. וכשהיתה פורצת שריפה, היו הכל רצים בדליים חצי מלאים, שהיו כיריקות ננסים מול עמוד האש הרועם, הכובש ביקתה אחר ביקתה ללא רחם...

לאושרם של תושבי קוז'ניץ שהה בעירם חיל הכיבוש. ומפקדו ראה עצמו מחוייב לשלום נתיניו ורכושם. מיד הזעיק את חייליו החסונים והורה להם לשאוב מים ולהעבירם בשרשרת למקום השריפה המשתוללת. פעולה שהיה בה משום הבעת רצון טוב יותר מאשר תועלת...

ובקוז'ניץ פעל באותם ימים איש פלא, איש אלקים קדוש, המגיד מקוז'ניץ זצ"ל, שר התורה ועמוד העבודה, גאון בנגלה ובנסתר. חלש וידוע חולי מנעוריו, שכאשר הגיע לעבודת הבורא היה מתגבר כארי, ללא מליצה. כאשר השריפה השתוללה, והיתה סכנה שתכלה את העיר כולה, ביקש המגיד הקדוש שישאווהו אל מקום השריפה. עשו כן. נשאווהו ממיטתו והושיבוהו על כיסא. הביאוהו למקום השריפה

בן עמלו החמלים לשווא.

העמידו את הפסא לארץ והמגיד הקדוש הביט באש וראה זה פלא. הוא

התערבלה לפתע, התכנסה במקומה, והחלה לדעוך. תוך רגע קט שקעה האש & נפעם ונרגש הודה הגנרל לרב הקדוש, איש הפלא.

לא עבר זמן רב, והגדוד הצטווה להמשיך במסעו לתוככי רוסיה, שם ספג הצבא הצרפתי את מפלתו הניצחת ונמלט בעור שיניו מערבה. נסוג מרוסיה ופולין, ושב לצרפת דרך גרמניה. ושם, בגרמניה, הודיעו לגנרל ששריפה פרצה בעיר. יואיל לשלוח את חיילי הגדוד לעזור בפעולות הכיבוש. "אין צורך בכך", אמר הגנרל. מיהר למקום השריפה והורה להביא בפניו את הרב המקומי.

הרב הובא, רב "מתקדם", זקנקנו קצוץ ומטופח, עניבתו מסומרת למקומה בסיכת פנינה, וכנפות מעילו המהודר מתנפנפות ברוח. התייצב לפני הגנרל, שהורה בשרביטו על האש המשתוללת.

"כבודו הוא הרב המקומי?" שאל הגנרל. "אכן כך", השיב הרב.

"אם כן, יואיל נא לכבות את השריפה!" פקד הגנרל. "איך, כיצד?!" תמה הרב. "מה פירוש איך? יביט כבודו באש, ותשקעו!". הרב היה המום. לא הבין. "איני יכול!" הצטדק.

"אם כן. אינך רב! מתחזה אתה", הרעים הגנרל. ובו במקום הדיחו ממשרתו, והורה להלקותו חמישים מלקות...

מעשה שהיה הוא, אבל כאן הובא משום הסמליות שבו.

מדרש פליאה מצינו באותה אש ששקעה. שקעה, אומר המדרש, אבל לא דעכה. אלא "שקעה בארץ ולא חזרה עוד למקומה, אלא נכנסה אל אוהל מועד, וכל קרבנות שהיו ישראל מקריבין במדבר אותה אש יוצאת ואוכלת אותם."

מופלאים הדברים: כדי לאכול את הקרבנות, ירדה אש מן השמים ושרתה על המזבח כל ימי המדבר, עד לבניית בית המקדש בו נבנה מזבח אבנים, ושוב ירדה עליו אש מן השמים ושרתה עליו עד לחורבן הבית. ואף במקדש שני ירדה אש מן השמים, ובחנוכת המזבח בימי החשמונאים. אש קדושה ועילאית. כיצד יובן איפוא שהאש שירדה מן השמים לכלות במתאוננים, אש של הקפדה ועונש, היתה לאש ריצוי וקודש!

ותשובת הדברים, בהסברו של הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בעניין

חטא המתאוננים ויסודם, שמשפטי שמים במידה כנגד מידה. דור המבול חטאו בתאוה וניצחו במים, סמל התאוות, ועוד כרותחין קילקלו (אש התאוות) וברותחין נידונו.

כיוצא בכך, חטא המתאוננים היה, "כי היו מדברים במר נפשם כאשר יעשו הכואבים. והיה רע בעיני ה', שהיה להם ללכת אחריו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל טובה אשר נתן להם. והם היו כאנוסים ומוכרחים, מתאוננים ומתרעמים על עניינם", כתב רבינו הרמב"ן זצ"ל. ממה נובעת התמרמרות זו, מה מקורה? זאת רמז הבורא יתברך בעונשם. יש שני סוגי בני אדם. יש קרים ואדישים, רפי ידיים ונסרכים. משלימים עם כל מצב. ויש כאלו התוססים, מתלהבים ומתלהמים. השאלה היא, לאיזה כיוון הם חותרים, מה מבקשים הם להשיג. המתאוננים, המתלוננים, מלאי הטענות והטרוניות. לאיזה סוג הם שייכות? לכאורה, לסוג הראשון, הנרפה והאדיש, המוצא פורקן במחאות רפות ואי שביעות רצון.

ברם, רבותינו השמיענו, שאש הגיהנם היא השתקפות להט העבירה. והנרפים והאדישים למצוות, נידונים בגיהנם של שלג. המתלוננים נידונו באש, ועונשם גילה לנו את סודם: אמנם נסרכו כבעל כרחם אחר עמודי האש והענן, והכל היה עליהם לטורח. אך לא רפיון ותיסכול כאן, ההיפך הוא הנכון: מדוע חשים הם כך, משום שבוערת בהם אש התשוקה להמצא במקום אחר. לשקוע בתאוות, להתהולל ולהסתאב!

והרי זה פוקח עיניים, ומרעיש לב! אם ראית אדם שאינו מוצא מקומו ברוחניות, שמשמעם בשיעור תורה, שהתפילה עליו לטורח, הסיבה אחת: מעייניו במקום אחר, לבו בעולם אחר. "כי מן הנמע שתתבסס אהבת הבורא בליבנו, עם התבסס אהבת העולם בנו", "זכבר אמר אחד מן החכמים: כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב אחד אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא!" מה, אם כן, העצה? משה רבינו בא, מנחיל התורה, והשקיע את האש. לא כיבה אותה, לא הדעיך אותה. אלא השקיעה בארץ, "עשאה שקועה וטבועה בכל חלקי מעשי איש הישראלי, שקוע ומקושר במצוות התורה". וביאורו: אש התאוות הוא אש זרה, אש חיצונית, אש הורסת ואינה בונה. אש המותירה אחריה אדמה חרוכה. אבל אש התורה והמצוות בונה את האדם, מיישרת אורחותיו, ממלאתו תוכן,

מזככת ומזכנת וגודשת: "תלמידי חכמים, כל גופם איש!"

המטרה, מטרת המורה והחובה ומטרת האדם משיפומו העצמי, אינה לדכא את האש, אלא להפנימה ולנתבה. להפכה לאש שעל המזבח, לאש קודש ושלהבת

התקרבות לבורא! ומכאן – לסיפור מעשה שהיה, סיפור כה מאלף!

בזמנו, לפני כיוכל, היה בחור בישיבת פוניבז' שלא מצא סיפוקו בלימוד התורה.

את עולמו מצא בתנועת נוער דתית, בפעילות ובהדרכה. הישיבה דרשה

התמסרות מלאה ללימוד, הבחור סירב, ומצא עצמו מחוץ לכתליה. נרשם לישיבה

אחרת, אבל גם בה המשיך בפעילותו, והגיע לעימותים עם ההנהלה. חברו, שחרב

מפני הבאות, נועץ במרן ה"חזון איש" זצ"ל וביקש רשותו להביא את הבחור.

הרשות ניתנת. שיכנע את הבחור לבוא עימו על ה"חזון איש".

האיר לו ה"חזון איש" פנים, שאלו מה לומדים עתה בישיבה, בקושי ידע. ה"חזון

איש" התייחס לכך בסלחנות, והחל חוזר בפניו במתיקות עצומה על דברי הגמרא

ושיטת התוספות, והיו הדברים מאירים ושמחים. לפתע הדהימם בקושיא עצומה

על דברי התוספות. החבר, ששלט בסוגיא על בוריה, ניסה ליישב את הקושיא

וללא הצלחה. חייך ה"חזון איש", ואמר: "לא נורא. חזרו לישיבה, ותחשבו בעניין.

שאלו את רבותיכם. בשבוע הבא אני מצפה לראותכם, ותשובה בפיכם!"

כך נפרד מהם, בברכת הצלחה. חזרו לישיבה, והחבר מיהר לשוב על עיקבותיו.

נכנס אל ה"חזון איש" ובפיו פליאה: "רבי, הלא הבאתי אותך בגלל פעילותך

בחברת הנוער, המסכנת את שהותך בישיבה – מדוע לא הזכיר זאת, אף לא

ברמז!"

וה"חזון איש" ענה במשפט מפתח: "אי אפשר לקחת משהו מאדם, בלא להעניק לו

דבר אחד בתמורה! אם מוצא הוא עולמו בתנועת הנוער, וינתקוהו ממנה – גם אם

יישמע ויציית, גם אם יצליחו, יפול לדיכודך ולשיממון. לא זו הדרך. יש לנתב את

האש, לעשותה ל'אש של מזבח': להקנות לו טעם בלימוד התורה, הרגשת נועם

תורה. וזאת נעשה באמצעות הקושיא, והציפייה לתשובה, והדין בה, והשאלה

הבאה". כן, כיום מכהן הבחור כראש ישיבה.

כך פעל משה רבינו, וכך צריך לפעול כל רועה נאמן. כל מורה והורה! לא לדכא

את האש, אלא להפכה ל'אש של מזבח!"

27. וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו (יא,י)

וברש"י ורבותינו אמרו למשפחותיו, על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם, ע"כ. ויל"ע דהא קי"ל (יבמות כב, א) גר נושא אחותו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואיתא דבשעת מתן תורה היו ישראל טעונים מילה והזאה והיינו שהיו גרים ואמאי נאסר עליהם עריות, וצ"ע.

ונראה לומר, דגירות יוצאי מצרים שאני מכל גרות ושני דינים נפרדים הם, דכל עריות עכ"מ היא לצורך היכנסו לכלל ישראל, ומה שאין הדבר אצל ישראל יוצאי מצרים שהיו מכבר בכלל ישראל בהיותם בני אברהם יצחק ויעקב, וכל גירותם אינה אלא הוספת קדושה, ואשר לכן אין שייך לגביהם לומר שנעשו בכך בריה חדשה והוּו כקטן שנולד, דדוקא עכו"מ שיצא מכלל גוי ובא לכלל ישראל מעתה בריה חדשה הוא, וא"ש הא דנאסרו עליהם עריות על עסקי משפחות.

28. האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנוכי ילדתיהו (יא,יב)

ובתרגום כתב, האב אנא לכל עמא הדין אם בני אנון וכו'.

ויש לעיין מהו שחילקם לאב בפני עצמו ובן בפני עצמו, והרי הקורבא דאב היא אותה קורבא דבן, וביותר מהו שאמר הריתי וילדתיהו מה חילוק יש ביניהם. ונראה, ובהקדם דברש"י (יבמות צח, א) כתב גבי אין אב למצרי דרחמנא אפקריה לזרעיה, דאף היכא דליכא למימר כקטן שנולד דמי אין אב למצרי דרחמנא אפקריה לזרעיה, וביאור הדבר דכשנתגייר הבן בעצמו אין צריך לטעם דהפקירה תורה זרעו דבהיותו כקטן שנולד פשיטא הוא דלא מתייחס אחריו, ורק בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה כיון שנולד בקדושה הו"י ס"ד דמתייחס אחר אביו וקמ"ל דאפקיה לזרעיה ואינו מתייחס אחריו.

וצ"ב, דהרי כל יחוס הבן לאביו הוא מהורתו, וא"כ מה טעם הוא דאם לידתו בקדושה חלוק הוא הרי לגבי הורתו כקטן שנולד דמי הוא וא"כ לא יתייחס לאביו. ואשר מבואר דב' מיני יחס הם, א' מחמת ההריון ב' משום הלידה, ואף בנתגייר הרי האם בין הריון ללידה דאין יחס הריון שייך הדבר שיתייחס אליו מחמת הלידה שיחסו לאב מחמתה, ועלה קמ"ל דאפקריה לזרעיה ואינו מתייחס אף בלידה לאביו.

וזהו שכפל הכתוב באומרו האנכי הריתי דאין לייחסו אלי מחמת ההריון, ואם לא ילדתיהו שאף מחמת הלידה אין לייחסו אלי דהרי לא ילדתי.

והנה חלוק הוא יחס האב מחמת ההריון שעיקרו שההריון דהוא מל' הורה משויא לאב כאב לנולד וממילא הוא בנו, משא"כ יחס הלידה עיקרו שע"י הלידה משוי להנולד ממנו שהוא בנו ועי"ז ממילא הוא אביו, וא"כ י"ל דזהו שאמר התרגום

האנכי הריני האב אנא, והיינו דמה שאינו אב שלהם משום דאין הריון ולא מת יחס האב ע"י הריון, וגבי אם אנכי ילדתי הו תרגם בני אינון, דר"ל דגם יחס אב דמשום שבנו נולד ממנו גם זה לא שייך כאן.

29 . ותדבר מרים ואהרן במשה (יב,א)

הנחרצות

נצטווינו לזכור את מעשה מרים, שדיברה במשה ונענשה. וזו מצות עשה מן התורה כדי להימנע מדיבור לשון הרע. אבל כשנעייין בדבר נמצא, שיש כאן חטא נוסף, והוא שגרם לדיבור ולעונש: שלא דנה את משה רבינו לכף זכות, והכריעה את מעשיו לכף חובה! וזו מצות עשה מן התורה, לדון את הזולת לכף זכות! נספר סיפור, מעשה שהיה. למשפחה ענייה, ברוכת ילדים מקסימים, נולד ילד פגוע, רחמנא ליצלן. שכנה, תלמידת סמינר, נחלצה לעזרה. ועזרתה היתה כה נחוצה: לאמבט, להחליף, להלביש, להאכיל, לטייל. כל שעה פנויה באה, היתה כמלאך מושיע.

יום אחד, אירגנה המורה בסמינר פעילות חסד: כל תלמידה תאמץ מעשה חסד מתוך מבחר שהמורה הציעה. התלמידות התלהבו, שקלו ודנו, בחרו ופעלו. מלבד אחת, שהודיעה למורה שאין לה פנאי. היא עסוקה. לא סיפרה שכבר אימצה, שפעילות החסד שלה ממלאת כל שעה פנויה. לימדו אותה שאין להשתבח במעשה טובה. שאין לפרסמו.

הגיעה העת לבחור במדריכות לפעילות חברתית. מובן ששמה של אותה תלמידה עלה. מצטיינת היתה הן בלימודיה, הן במידותיה, הן באישיותה. אבל אותה מורה עמדה כצור חלמיש: היא – לא! מדוע, למה לא? היא לא רוצה לפרט, זה לשון הרע. אבל מבקשת היא שישמעו לקולה, התלמידה הזו אינה ראויה להיות מדריכה, סמל ודוגמה. ובאמת, כוונתה היתה לטובה, אך ורק לטובה: מי שלא מוצאת פנאי למעשה חסד, יש להוקיע!

הואיל ולא נימקה את התנגדותה, גברה יד המצדדות והנערה נבחרה. דווקא היא התלבטה. באמת לא היה לה פנאי. יד ההשגחה היתה כאן, ובאותו פרק זמן נשלח הילד למוסד שיטפל בו. היא קיבלה את ההדרכה.

ההדרכה, כידוע, דורשת השקעה ומסירות, והיא לא חסכה בשתיהם. שמע נודע לתהילה, ובכל פעם שנתקלה באותה מורה, היתה המורה מפטירה לעברה: "להדרכה, יש לך פנאי?!" לחסד לא, ולהדרכה כן? משום שהיא מעניקה הילה של כבוד ושם טוב? ובאמת, המורה עשתה זאת בכנות. כאב לה שתלמידתה לשעבר

כרבה למעשה חסד, הפנתה עורף ליסוד מידות היהודי: רחמן, וגומל חסד. ליסוד התורה, שתחילתה וסופה ומילות חסד: למידתו של אברהם אבינו, אם האומה! המורה פצעה לב תלמידתה לשם שמים, ורמסה את המצוה, מצות עשה מן התורה לדון לכף זכות.

יתכן והתלמידה היתה צריכה ללבן את הנושא, להעמיד את המורה על טעותה. זה היה הצעד הבריא ביותר, והמבריא ביותר. הוא לא נעשה. הנערה הבליגה, לא ענתה דבר. למזלה, לא שאלו אודותיה את המורה לפני שהתארסה. שמה הלך לפניו, והיא בנתה בית של תורה לתפארת. כיום היא מורה מצליחה. מחנכת נערצת, משכמה ומעלה.

ויום אחד, פגשה באותה מורה. כששמעה שתלמידתה לשעבר מורה בישראל, לא הסתירה הזדעזעותה. אף הביעה בנחרצות: "אילו הייתי יודעת, הייתי מטרפדת את המינוי", הצהירה. נערה שאין לה פנאי למעשה חסד, אינה ראויה להיות מחנכת! וזה נכון עקרונית...

30 . ותדבר מרים ואהרן במשה וכו'. והאיש משה עניו מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה וגו'. (יב, א-ח)

ותדבר מרים ואהרן במשה וכו'. והאיש משה עניו מאוד מכל אדם אשר על פני האדמה וגו'. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי משה (יב, א-ח) לכאורה קשה מה הענין שאמר הכתוב והאיש משה עניו מכל אדם לכאן. ונראה לומר, דהנה הם דיברו על משה רבינו שהיה תלמיד חכם, והרי תלמיד חכם שמחל על כבודו כבודו מחול כי תורה דילי הוא, ואשמיענן כאן כי לולא דיברו במשה לבדו היה מחול להם מחמת ענוותנותו, וזה אשר הביא כאן את הפסוק ומשה עניו מאוד מכל אדם, כי משה רבינו ברוב ענוותנותו היה מוחל להם בלב שלם. אבל הקב"ה לא הסכים לזה, כי לא כן עבדי משה כשאר תלמידי חכמים המוחלים על כבודם וכבודם מחול, כי בכל ביתי נאמן הוא בכל מבואות התורה הק' שלא כשאר תלמידי חכמים שאין הם מבינים את כל התורה הק' מראשיתה עד סופה, ואילו משה רבינו בכל ביתי נאמן הוא בקי בכל חדרי התורה הק'. ועוד כי שאר תלמידי חכמים לומדים תורה ומקבלים מרב אחר וכדו', לא כן עבדי משה רבינו שלמד וקיבל התורה הק' מסיני מהגבורה, וממנה נפוצה התורה לכל ישראל עד סוף כל הדורות, וממילא שונה הוא משה רבינו מכל שאר תלמידי חכמים, שאפילו עניו הוא משה ומחל על כבודו אין הקב"ה מוותר עליו ועל כבודו

בן משה רבינו הוא התלמיד חכם הראשון בישראל אשר ממנו תצא תורה, ומפני זה אמר השי"ת כי פה אל פה אדבר בו ותמונת ה' יבט וכו', וזה הוא מה שמביא הפסוק כי משה רבינו עניו מכל אדם.

31 . והאיש משה ענו מאד מכל האדם (יבג)

לאחר שדברו אהרן ומרים סרה במשה על כך שלאחר מתן תורה בחר לפרוש מאשתו, מזכירה לנו התורה: 'והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'. כיצד משתייכים לכאן הדברים?

באר הרב מטשעביץ: במסכת שבת (פז ע"א) אומרת הגמרא שהסיבה שבחר משה רבנו לפרוש מאשתו, היתה משום שנשא קל וחמר בעצמו ואמר: 'זמה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת, וקבע להן זמן, אמרה תורה 'זהו נכניס וגו' אל תגשו אל אשה', אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לה זמן – על אחת כמה וכמה.!

אם כן, מה היתה איפוא טענתם של אהרן ומרים, הרי משה לא עשה זאת תם, הוא דרש קל וחמר!

התשובה היא, משום שאהרן ומרים הכירו בקדושתו של משה! אהרן ומרים ידעו שישנו הבדל עצום בין כלל ישראל למשה רבנו, כלל ישראל הוצרכו לפרש מן האשה לפני מתן תורה, משום שלפי דרגתם, אלו לא היו פורשים מן האשה היה זה מפריע להם לקדושה הנצרכת לקבלת התורה. לעומת זאת, למשה רבנו, לפי גדל קדשתו ומדרגתו הגבוהה לא היו הדברים סותרים זה לזה, ועל כן טענו הם שלא היה לו לפרוש מן האשה.

בכדי להשיב על טענתם אומרת התורה 'והאיש משה ענו מאד...', משה יכול היה לדרוש את הקל וחמר, כיון שלרב ענותנותו לא הכיר כלל בהבדל האמור בינו לבין כלל ישראל, וכיון שנשא קל וחומר בעצמו פרש מן האשה.

32 . ותסגר מרים מחויץ למחנה שבעת ימים (יב טו)

יש לתמוה בזה, דהנה איתא (בזבחים קב, א) מרים מי הסגירה וכו' עד שאמר הקב"ה אני כהן אני מסגירה אני חולטה ואני פוטרה, הרי מפורש בש"ס שמרים היתה מצורע מוסגר כמו שמפורש בכתובים וגם היתה מצורע מוחלט, ובפשוטו צ"ע דכיון שלא היה הסגר אלא לשבעת ימים, וכמבואר בספרי זוטא דכיון שהתפלל משה על רפואתה לא היתה מצורע אלא שבוע אחד, א"כ למה הוצרך הקב"ה לחלוט אותה ולפטרה.

והנראה בזה, דהנה בקה"י (פ"הרות סי' ל"א) כתב דיסוד כל חלות דין טומאת הסגר
הוא שמסגירין אותו לראות אם יוחלט אם לאו, וכמו שמפורש בנגעים (פ"ט מ"ג
ובפי"א מ"ז) דמי שנולד לו בהרת ואין אפשרות שיהא צומח שום סימן טומאה שער
לבן או פשיון בנגעי אדם, או שיעמוד בעיניו בנגעי בגדים אין הנגע טמא כלל,
דמוכרח דכל שאינו ראוי להיות מוחלט אין מקום להסגר כלל, והוא פשוט.
אשר לפ"ז נמצא דכאשר שו"ט מי יסגיר את מרים משה או אהרן ואמר הקב"ה אני
אסגירה, הרי ע"כ דהקב"ה נעשה ככהן גם לענין לעשותה מצורע מוחלט אם יראה
בה נגע, דאל"כ לא יחול עליה שם מצורע מסוגר, באופן דלפ"ז י"ל דמרים לא
היתה מצורע מוחלט, כי אם מצורע מוסגר לשבוע, ואך שהקב"ה אני אני מסגירה
ואני חולטה ואני פוטרה, היינו שאני הוא הכהן להסגירה ולחולטה, דמה"ט שייך
הסגר.

והוא מפורש בספרי זוטא וז"ל, כיון שהתפלל עליה משה נפטרה מהסגר שני
(כמבואר בספרי שם דמן הוא שתהא סגורה י"ד יום), שהרי נתרפאת מתוך שבוע
ראשון ע"כ, הרי דאף אם נימא שנתרפאה רק בסוף השבועה, מ"מ הריפוי היה
מתוך הסגר ולא מתוך החלט, בספרי וקשה מהמבואר בזבחים שהקב"ה אמר אני
חולטה, ולמש"נ ניחא דכוונת הקב"ה אני הוא הכהן הראוי להסגיר ולהחליט,
וכמש"נ.

33. "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו [עָנָיו] מְאֹד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה" (י"ב, ג')
העיר על כך רבי ישראל ליפקין-מסלנט: צא וראה, שהקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו
מעיד כאן על משה רבינו, שהיה "עניו מאוד מכל האדם" – כינוי מופלג, שלא מצינו
כמותו בכל המקרא על שום אדם אחר. ודברים אלה לא נאמרו בערוב ימיו של משה,
אלא בעיצומה של פעילותו הענפה כמנהיג העם, שהרי עוד שלושים ושמונה שנות
מנהיגות נכונות אותה שעה למשה. ואף אחרי ששמע משה מפי הקדוש-ברוך-הוא ציון
לשבת זה – לא גבה ליבו ולא רמו עיניו. זוהי המדרגה הנעלה ביותר של ענווה,
שכמותה לא זכה שום אדם אחר "אשר על פני האדמה".

34. "וְהָאִסְפָּסָף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה וַיָּשְׁבוּ וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי
יֶאֱכֹלנוּ בָּשָׂר... וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֲסֹפֶה לִּי שְׂבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל (י"א
– ד', ט"ז) – מה למינוי הזקנים, חכמי תורה, סנהדרין הגדולה, אצל הדרישה לאוכל,
לבשר? הרי ודאי דברי התורה שיפיעו לא יספקו את תאוותיהם של בני ישראל?
ומאידך, וכי לא היה אפשר להגיז שלווים מבלי למנות את הזקנים? היד ה' תקצר? אלא
ללמדנו: אם בשעה גדולה זו של הכנות, ערב הכניסה לארץ, העם דורש בשר, סימן

מובהק הוא שמצבו הרוחני לקוי מאוד, שסולם ערכיו חומרני. יש צורך בשינוי מהותי-נפשי. משל למה הדבר דומה? לטיפול שיניים. ברפואת שיניים קיימים סוגי טיפולים שונים, סתימה זמנית, סתימה קבועה וטיפול שורש. כברפואת הגוף הפרטי כך גם ברפואת הכלל – התיקון לליקוי רוחני פנימי אינו רק בסיפוק של הדרישה לבשר. סיפוק הבשר באורח זמני הוא פתרון דוגמת סתימת שן, פתרון חיצוני בלבד. בנוסף לזה יש צורך בטיפול שורש יסודי, לעסוק בפעולה חינוכית אישית רחבה ועמוקה יותר בציבור לכל רבדיו. פעילות פנימית מעמיקה זו תוכל להתבצע על ידי מינוי שבעים הזקנים והדרכתם בהוראת תורה וכל מידה נכונה, שתהא מקור ברכה והשפעה לציבור הרחב. (הרב נריה זצ"ל)

4. מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו

מאת הרב פרופ' משה עמאר שליט"א יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב"

מ"ע

קווים לפועלו של הרה"ג רבי רפאל בירדוגו זצ"ל ראב"ד בעי"ת מכנאס-מרוקו, רומ"ץ בקרית-חיים וקרית-שמואל

משפחת בירדוגו הגיעה למרוקו עם המגורשים, וצאצאיה התרכזו בעיקר בעיר מכנאס. משפחה זו העמידה מתוכה חכמים ומנהיגים אשר שמש הלך לפניהם. הראשון מבניה אשר זכה לפרסום רב, הוא ר' משה בירדוגו – הרב המשבי"ר (נפטר בשנת התצ"א),* רבו וחברו של רבי חיים בן עטר. האחרון אף הירבה לספר בשבחו, בגדולתו בתורה ובמידותיו הנעלות. מאז ועד עתה, העמידה המשפחה דורות של חכמים גדולים בזה אחר זה. מתקופת הרב המשבי"ר ואילך, הלך וגדל המרכז הרוחני בעיר מכנאס ובראשו עמדו חכמים, בעיקר ממשפחת בירדוגו וממשפחת טולידאנו, אם כי גם ממשפחות אחרות לא נפקדו תלמידי חכמים גדולים. למעשה, היתה העיר מכנאס המבצר התורני האחרון בארץ זו, עד לחיסולה של גולת מרוקו ועלייתה ההמונית לציון. האחרון, החותם פרק מפואר בתולדותיה של משפחת בירדוגו – והעיר מכנאס, היה הרה"ג ר' רפאל בירדוגו זצ"ל.

רבי רפאל נולד ביום כ"ח באייר תרע"ח (1918). אביו, ר' אברהם, נמנה עם חכמי העיר, וכיהן בתפקיד ראש השוחטים וספרא דיינה. בשבוע ראשון ללידת הבן, נהוג היה לבקר בבית אבי הבן, ולהביע את מיטב הברכות והאיחולים לרך הנולד ולהוריו. בין המבקרים לאחר לידתו של ר' רפאל, היה גם הרה"ג רבי מרדכי עמאר זצ"ל – מהחכמים הרשומים שבעיר. בדברי ברכתו, אמר ר' עמאר זצ"ל לאבי הבן: "והיה הרביעי קודש לה'", לאמור, שיש להשתדל עם הרך הנולד – הרביעי לאחיו, לגדלו ולייעדו להיות תלמיד-חכם. בקרב המשפחות המיוחסות, נהוג היה

לעשות כל מאמץ שלכל הפחות אחד מבניה יזכה להיות תלמיד-חכם, וימשיך בכך את מורשת אבותיו.

מגיל צעיר, נתגלו ברבי רפאל כישרונות נעלים שכל חד וסברא ישרה. בילדותו, שילב את לימודיו ב"תלמוד תורה" ובי"ס כי"ח וסיים את לימודיו בהצלחה. אחרי כן, החל ללמוד בישיבה, שבה הוקדש כל היום ללימודי קודש. בבגרותו, תהה באיזה נתיב ימשיך את דרכו. הוא הבחין כי אלה הממשיכים לימודיהם התיכונים, כמו גם אלה השולחים ידם במלאכה או במסחר, מסתדרים יפה מבחינה כלכלית, לעומת אלה הממשיכים לימודיהם בישיבות, ובדרך-כלל חיים חיי עוני וסבל. על הפסוק "אדם כי ימות באהל", אמרו חז"ל "אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה" (ברכות סג, ב; שבת פג, ב). מאמר חז"ל נתקיים במלואו באותם הימים בבני הישיבות במרוקו. כדי לעודד את ר' רפאל לבל יפול ברוחו, נרתמו לעזרתו אחיו, ה"ה ר' חיים ז"ל, ויבלח"ט חמיו, ר' מימון. הם הבטיחו לו קיצבה חודשית הגונה בתנאי שימשיך את לימודיו בישיבה, ויתעלה להיות הבן-הממשיך במורשת אבותיו. תמיכתם נמשכה שנים רבות, עד אשר מילא ר' רפאל את מקום אביו כשו"ב בבית-המטבחיים.

ר' רפאל למד בישיבתו של הרה"ג ר' ידידיה טולידאנו זצ"ל. בישיבה זו למדו מיטב הבחורים, ורכשו בה את דרכי העיון בש"ס ובראשונים. בשעות הערב היה חוזר על לימודו עם אחיו, ר' מימון נ"י. עם גמר לימודיו בישיבתו של ר' ידידיה, נכנס ללמוד בישיבתו של הרה"ג החסיד והעניו, כמוהר"ר ר' יצחק אסבאג זצ"ל, אשר כל חכמי מכנאס בדורנו נמנו עם תלמידיו. שם, למד שנים רבות ומילא כרסו בש"ס ובפוסקים, עד שנשא לאישה את מרת רבקה מב"ת, בת אחיו, ר' מימון נ"י.

ר' רפאל כמחנך

כאשר נתמנה הרה"ג ר' יעקב בירדוגו זצ"ל לדיין בבית-הדין הרבני בקזבלנקה, נבחר ר' רפאל למלא את מקומו כמגיד שיעור לכיתה הגבוהה ב"תלמוד תורה", לאחר ששמו הלך לפניו כאחד האברכים החריפים והשנונים ביותר.

הוא השתדל להבין לרוח תלמידיו, רכש את אמונם, והגיע איתם להבנה הדדית נפלאה. עם תלמידיו נמנו הרבנים: ר' נסים טולידאנו, כיום ראש ישיבת "שארית

יוסף" בבאר-יעקב; ר' מיכאל טולידאנו, ראש ישיבת "אור ברוך" בירושלים; ר' יוסף טולידאנו, רב בעיר ליון שבצרפת; ר' דוד משאש, מנהל ב"ס יהודי בפאריס; בן אחיו, ר' עמנואל בירדוגו; ר' יעקב בן אלישע, ועוד.

לאחר שעזב את לימודיו הסדירים בישיבה, הוסיף והתמיד בלימודו בשעות הערב. בשנת השי"ג, נבחן והוסמך לדיינות על-ידי מועצת הרבנים במרוקו. בראש חודש ניסן באותה שנה, קיבל כתב מינוי לרב ומורה-צדק בעיר אספי. עיר זו לא נודעה כמקום תורה, אלא כמקום שבו היכתה התרבות המודרנית שורשים והביאה להתרחקות הצעירים מהתרבות היהודית. כאן, מצא ר' רפאל כר נרחב לפעולה: הוא השתדל בבניית מקווה טהרה מודרני שימשוך אליו את נשים צעירות; הביא לשיפוץ ולביסוס "תלמוד התורה"; ודאג לשיפור דרכי ההוראה על-ידי הזמנת מורים מומחים מערים אחרות. כמו כן, השתדל להפנות את בוגרי "תלמוד התורה" לישיבות ולמוסדות מחוץ לעיר. הוא דאג לארגן "מושב זקנים" בעיר, מקום שבו יתאספו הזקנים והבטלים ממלאכתם, משעות הבוקר עד שעות הערב, ויבלו את היום בלימוד תהילים, זוהר, ועוד. "מושב" זה שימש את הזקנים גם כמקום מפגש חברתי.

בנות ישראל החלו מתקרבות לבחורים לא יהודיים, ומגיעות אף לנישואי תערובת. ר' רפאל התקשה לעמוד לנוכח התהוותה של פירצה זו במרקם היהודי, וכדי לגדור אותה, הקים "מועדון" אשר שימש לפעילויות תרבות וחברה וכמקום מפגש והיכרות בין בחורים ובחורות יהודיים. פעילותו והשתדלותו זכו להצלחה מירבית. הודות לאצילותו ולעדינות נפשו, דבריו יצאו בנחת ובנועם והותירו רושם עז על שומעיהם. כהונתו באספי נמשכה עד שנת התשכ"א.

בסוף שנת התשכ"א, פרשו לגימלאות רבני העיר מכנאס ודייניה: ה"ה הרה"ג רבי ברוך טולידאנו וחבריו לביה"ד, הרה"ג ר' יוסף משאש זצ"ל, ויבלח"א הרה"ג ר' ברוך בה"ר אברהם טולידאנו. אז, הוזמן רבי רפאל למלא את מקומם ולכהן פאר, כרב ראשי וכאב"ד בעיר הולדתו – עיר ואם בישראל, עתירת חכמים וסופרים. גם כאן ניהל משרתו ברמה, בחכמה נפלאה ובמסירות נפש, דאג לבני צאן מרעיתו ולרכושם, וכיהן בתפקיד זה עד עלייתו ארצה.

אהבתו לארץ-ישראל ועלייתו אליה

האהבה לארץ קיננה בלבם של יהודי מרוקו מאות בשנים. לא כולם זכו להוציאה לפועל מחוסר אמצעים ובשל הסכנות בדרכים. אולם, עם הקמת המדינה, התממשה האהבה בעלייה ההמונית אליה. בתקופת כהונתו של ר' רפאל ברבנות מכנאס, היתה עלייה המונית בלתי חוקית, אשר בעקבותיה נאלצו יהודים רבים להשאיר את רכושם פְּמֹזֶת שהוא בידי הקהילה ולעלות בחוסר כל. השלטונות המקומיים אשר ידעו על כוונותיהם של היהודים, הערימו קשיים על דרכי המכירה והעברת הבעלויות. כאן, נתגלו אומץ לבו ומסירות נפשו ר' רפאל למען אחיו. במו ידיו, עזר ליהודים מהעיר מכנאס ומחוצה לה למכור את רכושם. אלה שלא הצליחו למכור, הפקידו את רכושם בידיו ועלו. הוא טיפל במכירתו, ודאג להעביר את הכסף לבעליו, בתעוזה גדולה ובסיכון מעמדו ורכושו, שכן, כמדינה ערבית, לא היו למרוקו כל יחסים עם מדינת-ישראל. הדים על פועלו אכן הגיעו לשלטונות, אשר פתחו בחקירה, ורק בנס הצליח להינצל מידם. ראוי להביא כאן את עדותו של הרה"ג ר' יוסף משאש זצ"ל, בהמלצה שנתן בידו לאחר שעלה ארצה:

"ועוד לו שאת ויתר עוז שעזר עזר גדול לעליה אל הארץ במסירות נפש והכין עצמו בסכנה נגד חקי הממשלה המרוקאית, לתת תעודות לעולים למכור קרקעותיהם. והרבה משפחות שעלו זמן רב לארץ והניחו רכושם שם, והרבה עזבונות של כמה יתומים ואלמנות שהיו תחת ידו ובית דינו, והיו ידועים לממשלה. והוא במסירות נפש שלח את הכל ליד בעליהן אל הארץ ע"י אנשים נאמנים, ולקח הוא אחריות על הכל ועל עצמו והצילם והציל נכסיהם משודדים ולא דברים קלים רק כמה וכמה מיליונים, והכל נכנס אל הארץ בשלום כל זה ברור לי וחלקם גדול עבר על-ידי על-ידי שלוחיו הנאמנים..."

ר' רפאל לא הסתפק בהגשת סיוע לאחרים כדי לעלות ארצה. הוא עצמו עלה כתייר, בסתר (בלי להודיע אפילו לבני משפחתו), ובשנת התשכ"ח כשראה שמרבית בני קהילתו, מכנאס, כבר עלו ארצה, ויתר על כהונתו ועל מעמדו הרם, ועלה עם בני משפחתו בסודי סודות, כדי שלא לגרום נזק לאף אחד מבני הקהילה הנותרים במרוקו. הוא פנה לשלטונות בבקשה לאפשר לו לצאת לחופשה כדי

לחתן את בתו באנגליה, ומחויץ לגבולות מרוקו שלח מכתב התפטרות לשלטונות. בהגיעו ארצה, התיישב בקריית-חיים. ברוב אצילותו ועדינות נפשו, הסתפק במועט, והרביץ תורה בקריית-חיים ובקריית-שמואל. הוא זכה לכבוד ולהוקרה מכל רבני הסביבה אשר עמדו על גדולתו בתורה ועל מידותיו התרומיות.

הכרותי את הרב

מגיל צעיר, נחונותי, בחסדי ה', באהבה רבה לרבנותינו הקדושים ובקרבה נפשית לתורתם, לחיבוריהם וליצירותיהם. זכיתי להכיר ולהוקיר את מעלתם בתורה וביראה, למדתי רבות מחיבוריהם וכאבתי את כאב תורתם המונחת בקרן זוית. תמיד שאפתי לעשות משהו למענם, בל יהיה יגיעם ועמלם בתורה לריק ח"ו. עוד בהיותי במרוקו הגיע לידי – באמצעות ידי"ן ר' יוסף הלוי זצ"ל, כתב-היד, ספר "פתוחי חותם", חידושי ש"ס להרה"ג רבי פתחיה בירדוגו זצ"ל. בשנת התש"ל, לאחר שהתחלתי לשרת בקודש במושב עלמה בגליל, חשבתי שהנה הגיע הזמן להגשים את כמיהתי להציל את תורתם של רבותינו הקדושים, והחלטתי להתחיל בהכנת הספר לדפוס. אולם, חששתי שמא אין כתב-היד שבידי שלם, מאחר שלא הקיף מסכתות רבות. פניתי לרבנותינו, מאורי המערב, הרבנים הגדולים: ר' ברוך טולידאנו, ר' יוסף משאש ור' רפאל בירדוגו זצוקללה"ה, לשאול מפיהם על היקף החיבור והאם ידוע להם על העתקים נוספים ממנו. בתשובתו, הזמין אותי ר' רפאל עם כתב-היד לשיחת היכרות. כדרכו, קיבל אותי בספר פנים יפות, הראה לי כתב-יד נוסף שהיה ברשותו, והפנה אותי לר' רפאל עמאר מבת-ים המחזיק בעותק נוסף, שלם יותר (בהשתדלותי, הגיע עותק זה לרשות הרבים – למכון בן-צבי). ר' רפאל עמאר עודד אותי להתמסר למלאכה זו. אז, מטעמים כלכליים, לא יצאה לפועל הוצאת הספר לאור, אך העניין עלה על הפרק, ומאז לא ירד. מאותו היום, הלכו והתהדקו הקשרים בינינו, הביקורים תכפו, ושאבתי מרבי רפאל עידוד רוחני רב להמשיך בעמלי ביתר שאת, למען תורתם של רבותינו.

פועלו למען מורשת אבות אילן-היוחסין

כאמור לעיל, משפחת בירדוגו היא אחת המשפחות המיוחסות והמכובדות בקרב יהודי מרוקו. רבנים ואנשי שם עמדו מקרבה במשך כשלש-מאות שנה. כל ענף מהמשפחה, השתדל להקים מתוכו בנים ממשיכים במסורת נפלאה, וראו בזה ערך עליון. אך ר' רפאל חש כי הירידה הרוחנית התלולה שחלה בדורנו זה – דור עקבתא דמשיחא – פגעה במידת-מה גם במסורת נפלאה זו של המשפחה, בפרט בעקבות העלייה ארצה וחבלי הקליטה בה. לכן, טרח ר' רפאל, יגע וערך אילן-יוחסין של המשפחה, מתוך תקווה, אמונה ובטחון שישפיע על בני המשפחה הצעירים, ילידי הארץ והדורות הבאים בבחינת "והיו עיניך רואות את מורידך", אשר יראו, בנים למי הם, ואל מי מהקדושים הם מתייחסים. אז, ישתדל כל אחד ואחד ביתר שאת ללמוד ממעשי אבותיו וללכת בדרכם, כדי שיהא ראוי להיות חולייה נוספת בשרשרת הזהב, אשר כלולים בה רבנים גדולים כמו הרב המשבי"ר והמלאך רפאל, ועוד, כי חשיבותו של הייחוס היא העיקר. אולם, מי שמתבח במעשי אבותיו ובייחוסם ומעשיו אינם תואמים את מעשי אבותיו, לא זו בלבד שהייחוס אינו לשבח עבורו, אלא הופך הוא לו לגנאי ולכתם בולט, כהגדרת חז"ל ל"חומץ בן יין" (מציעא פג, ב; חולין קה, א). עוד כדברי ר' חביב טולידאנו בהקדמה ב' לחיבורו "פה ישרים": "וכתבתי (יחוס אבותי) זה שיועיל לבני משפחתי כדי שמהם ילמדו וכן יעשו ולא שיתפארו בהם, כי אמר החכם מי שיש בו מומו לא יועיל לו יחס אביו ואמו". זכורני כי לאחר שקבל ר' רפאל את הענף מעובד מהגרפיקאי, קרא אליו את בנו גואל נ"י, ואמר לו: "בני הסתכל אפוא אתה עומד ומקומך בענף היוחסין". לאמור, עשה כל מאמץ שייחוס זה ימשיך הלאה. את אילן-היוחסין ערך בשלושה ענפים. ענף א' נדפס בספר "מים עמוקים" (ירושלים תשל"ח) להרה"ג ר' יהודה בירדוגו זצ"ל. ענף ב' נדפס בספר "שרביט הזהב", ח"ב. ענף ג' נדפס בספר "פתוחי חותם", ח"א.

חיבוריהם של חכמי המשפחה

ברוב אצילותו וצניעותו, הסתפק ר' רפאל בכהונת רב שכונה – תפקיד זוטר יחסית לגדולתו בתורה ולנסיונו העשיר ברבנות ובדיינות. בדיעבד, אף בירך על כך וראה בזה אות לטובה מן השמים, שיוכל להתפנות ולעשות למען תורתם של רבותינו הקדושים, אבותיו וזקניו. אכן, זכה הוא להנחיל לרבים את הספר "שרביט הזהב" בשני כרכים (ירושלים תשל"ה-ח) – חידושי ש"ס למו"ר המלאך רפאל זצ"ל; וכרך אחד מהספר "פתוחי חותם" (ירושלים תש"ס). הוא השקיע בהם יגיעה רבה ועבודה עצומה ביום ובלילה, לשם פענוח כתב-היד, העתקתו, הגהתו וליבונו משגיאות המעתיקים. כמו כן, השתדל לההדיר בצילום את ספר "מי מנוחות" (שני הכרכים) – דרושים על התורה של מו"ר המלאך רפאל זצ"ל, וחשב להתחיל בהכנת חלק ב' של "פתוחי חותם", אך המוות הפריד, ולא זכה לברך על המוגמר. הוא נתבש"ס בשבת, ה' בשבט התשמ"א. כבוד גדול עשו לו במותו. ליום השלושים, קבעו בני הקהילה יום לימוד לזכרו, אשר בו נטלו חלק מבני הקהילה ורבנים מכל רחבי הארץ ובראשם מרן הראשל"צ הרב עובדיה יוסף זצ"ל

ר' רפאל הניח אחריו, זרעו לברכה: את בנו יחידו הבחור גואל-אברהם נ"י, ברא כרעא דאבוה, שהשי"ת יזכהו לחופתו ולשמחתו בקרוב ויזכה להקים דור ישרים, אשר ימלאו מקום אבותיו בתורה וביראה; את בתו פנינה מב"ת, אשת הנו"ח יקותיאל אזוגי נ"י; את אחיו הגדול כה"ר מימון נ"י, ואת הרבנית מר"ת רבקה מב"ת. "אשר כבעלה" (סנהדרין כח, ב), שותפתו הנאמנה בחיים בכל אשר פנה בארץ ובחו"ל. היא עמדה לימינו, עודדה אותו להוציא לפועל את רעיונותיו הטהורים, ונשאה בחלק חשוב של העול באהבה ובמסירות. הן בכהונתו הרבנית והן בהוצאת תורתם של רבותינו – אבותיו הקדושים לאור. ישלם ה' פועלה לטובה ולברכה, ותזכה לרוות נחת מבניה ומצאצאיה, לראותם בשמחתם מתוך בריאות ואושר לעבודתו יתברך, ויתקיים בהם מקרא שכתוב: "תחת אבותיך יהיו בניך" (ישעיה נד, יג). "יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך" (תהלים קכב, ז), אמן כן יהי רצון.

על הטוב יזכרו בני משפחתו ויבדלו לחיים טובים, אשר כולם כאחד קבלו עליהם ברצון להשלים את מלאכתו של הרב ר' רפאל, להוציא את הספר "מי מנוחות"

לאור שיהיה מוקדש לזכרו של הרב. מי ייתן שכל בני משפחת בירדוגו, באשר הם, יתנו לבם לפעול ולעשות למען הצלת שארית הפליטה מחידושי התורה של רבני המשפחה, מי בגופו ומי בממונו, כמצוות חסד ואמת – עם החיים ועם המתים. חסד עמנו, אנחנו החיים פה היום, שנזכה ליהנות מזיו תורתם – תורת אמת של רבותינו הקדושים. חסד עם רבותינו הקדושים, שבמיתתם קרויים חיים, בל יהיה יגיעם ועמלם בתורה ח"ו לריק. בטוחני שיהיו מליצי יושר בעד כל מי שישתדל להציל משהו מתורתם. מפעל זה ירומם את קרנם של בני עדתנו ויהיה לתפארת המשפחה הרוממה.

זכות גדולה היתה לי להימנות עם עושי מצווה, לטפל במהדורת הספר הקדוש הזה. למן הגיית הרעיון יחד עם ר' רפאל זצ"ל, עד להוצאתו לפועל והכל לש"ש. יה"ר שזכות רבותינו הקדושים תגן בעדי ובעד ב"ב להתברך בכל מילי במיטב. ויתקיים בנו מקרא שכתוב: "בנאות דשא ירביצני ועל מי מנוחות ינהלני. אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית ה' לאורך ימים" (תהלים כג), אכי"ר.

תלמיד חבר

כאן המקום לציין, להנציח ולהזכיר את ידיד נפשי, חבר נעורי, אשר אהבת אמת היתה בינינו. מוכתר בנימוסים, רוח הבריות ורוח המקום נוחה הימנו וכו' הרה"ג ר' יוסף הלוי זצ"ל. אשר היה מקורב ביותר לר' רפאל, החשיב אותו כרבו המובהק בייחסו אליו, ותמיד נענה ברצון לכל משאלה של הרב. זכורני כי כשהחל ר' רפאל בהכנת הספר "שרביט הזהב" לדפוס, עמדו לפניו קשיים עצומים בפענוח כתב-היד ובהעתקתו. אז, נחלצנו לעזרתו ר' יוסף ואני. במיוחד לשם זה קנה כל אחד מאיתנו מכונת כתיבה והתחלנו במלאכת הפענוח וההעתקה (זאת בשעה שמכונת כתיבה עלתה יותר ממשכורתו החודשית של ר' יוסף). הוא אף עזר רבות בהגהה ויחד ביררנו וליפנו מקומות קשים בספר, והכל נעשה שלא על מנת לקבל פרס. ר' יוסף היה בין הרבנים אשר הספידו את ר' רפאל ביום העיון. אחר-כך, שוחחנו יחד על גודל האבדה ועל יתמות המפעל של הדפסת הספר "פתוח חותם", שבו החל וחשבנו על דרכים שבהן ניתן יהיה להמשיך את קיומו. לא פיללנו שהמוות אורב לר' יוסף, וכעבור שלשה חודשים בקירוב, קראו רבו, כאילו נקרא להיות לידו גם בעולם שכולו טוב. ר' יוסף הלוי נתבש"ם בליל שבת קודש, כ"ט באדר ב'

התשמ"א, בעודו צעיר בימים, כבן ל"ח שנים. הוא הותיר משפחה ברובת ילדים
ואלמנה צעירה כתרנגולת הדוגרת על אפרוחיה. "צדיק אתה ה' וישר משפטיך".
"צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה" – יה"ר שיהיו מליצי יושר עם רבותינו
הקדושים על עמינו בכלל ועל בני המשפחה בפרט, נפשם בטוב תלין וזרעם ירש
ארץ, אכי"ר.

כעתירת הגלמוד מחברו

ע"ה משה עמאר הי"ו

בלא"א שלמה ומ"א רחל נ"ע

5. בין אדם לחבירו , מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. בין אדם לחבירו

שמירת הלשון – בהעלותך תשעד' / הרב שמעון בוחניק שליט"א

כמו שבכל מצווה אחרת חלה חובה על ההורים לחנך את ילדיהם למצוות, כך גם במצוות שמירת הלשון, חלה חובה על ההורים להרגיל את בניהם ובנותיהם הקטנים להימנע מדיבור לשון הרע, החל מהגיל בו הם מבינים את משמעות הדבר. אחת התופעות המצויות אצל ילדים (גם אצל מבוגרים אך בהיקף קטן יותר) היא שהם מרבים לדבר בגנות המאכלים המוגשים להם, ובכך הם פוגעים במי שהכניסם, לכן יש להרגיל את הילדים להימנע מהערות גנאי מסוג זה.

בניגוד לדברי גנאי, מותר לומר על פלוני דברים העלולים לגרום לנזק אם ברור שאין הוא מתנגד לכך. לדוגמא: אם אדם מרבה לספר על חוסר יכולתו לזכור מספרי טלפון, ואפילו את מספר הטלפון שלו עצמו, לא יאסר על אחרים לספר זאת הלאה, בתנאי שלא המדבר ולא השומע יפחיתו בערכו של האדם עליו מדובר בגלל תכונה זו.

ברור שאם אדם נותן לאחרים רשות מפורשת לספר על עצמו דבר העלול להזיק לו, מותר להם לעשות זאת, ובתנאי שאין בדברים הללו משום גנאי.

בהלכות הקודמות ראינו שאסור לספר דברי גנאי אפילו כשהדברים כבר היו ידועים קודם לכן לשומע, הסיבה לכך היא שעצם דיבור הגנאי הוא איסור בפני עצמו. לעומת זאת, מתקבל על הדעת שאפשר לומר דברים שאינם גנאי, אך עלולים לגרום נזק, בנוכחותו של מישהו שכבר יודע אותם, בתנאי שהמדבר לא מדגיש נקודה שהשומע לא היה מודע לה עד כה, זאת מפני שהדברים לא יגרמו לנזק שלא היה נגרם בלעדיהם.

הרמב"ם מרחיב את הדברים וקובע, שאם נאמרו בפני שלושה דברים העלולים להזיק, מותר לשלושה להזכיר את הדברים בשיחותיהם עם אחרים. הטעם לכך

הוא משום שכל אחד מן השלושה יכול להניח ששני האחרים ממילא יספרו את הדברים. ומכל מקום, הדבר יהיה אסור במקרים הבאים:

➤ כאשר ידוע שאחד מבין השלושה הוא שומר סוד הנזהר עד מאד בהלכות שמירת הלשון.

➤ כוונתו של המדבר בספרו את הדברים היא להמשיך ולהפיצם ברבים.

לפי הבנת החפץ חיים בדברי הרמב"ם, הרמב"ם מתיר לכל אחד מן השלושה ששמעו את הדברים לחזור ולספרם אפילו הם דברי גנאי. החפץ חיים אינו מוצא הצדקה להקלה זו. יתר על כן, הוא ממליץ על "שב ואל תעשה" ולא להסתמך על דעת הרמב"ם בעניין לשון הרע שנאמר בפני שלושה, היות ומרבית הפוסקים האחרים אינם מסכימים איתו וגורסים שאין שום מקור להקלה זו מהש"ס.

לכן אף על פי שהנוהגים לפי דעת הרמב"ם יש להם על מי לסמוך, שומר נפשו ירחק מזה, וימנע מלחזור על דברי גנאי, אפילו כשהם נאמרו בפני שלושה או יותר שומעים.

בעניין דיבור מזיק, ברור שאסור לומר כל דבר העלול לגרום נזק – גופני, כספי או נפשי – לאדם אחר, אלא אם כן התורה מתירה להזיקו. אם כך כשם שאסור לגזול מן החוטא, כן אסור לדבר עליו באופן העלול לגרום לו הפסד ממון.

אסור לדבר לשון הרע על ילדים. אף שרבים מבני האדם חושבים ש"ילדים הם ילדים" והתורה אינה רואה בהם אחראים למעשיהם, ובכך מתירים לדבר גנות עליהם, הרי שאדם המדבר על ילד באופן שהוא או השומע רואים בכך גנות, הריהו עובר על איסור לשון הרע.

כמו כן אסור לומר או לכתוב משהו אודות ילד, העלול להסב לו נזק. מורה העומד לכתוב הערה שלילית בתעודתו של תלמיד, יעצור לרגע ויהרהר בהשפעתה של הערה זו על עתידו של הילד הן מבחינה חינוכית והן מבחינת הפגיעה בסיכויי פרנסתו. באופן דומה על המורים לנהוג בהגינות ובזהירות מרובה שעה שהם מוסרים למורה הבא את חוות דעתם על התלמיד.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – תשע"ד ב"הפנינים לשבת"

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם

פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן

ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות

"הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות

התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת " בהעלותך "

פרשת אמור – המשך

שכד. מצות נטילת לולב.

שכה. מצות ישיבת סכה.

פרשת בהר

שכו. שלא נעבד האדמה בשנה השביעית.

שכז. שלא נעשה עבודה גם באילנות.

שכח. שלא נקצר ספיחים בשנה השביעית.

שכט. שלא נאסף פרות האילן בשביעית כדרך שאוספין אותן בכל שנה.

של. מצות ספירת שבע שבתות שנים.

שלא. מצות תקיעת שופר ביום הכפורים של יובל.

שלב. מצות קדוש שנת היובל.

ש לג. שלא נעבד הארץ בשנת היובל.

שלד. שלא נקצר ספיחי תבואות של שנת היובל.

שלה. שלא לאסף פרות האילנות בשנת היובל כדרך שאוספים ...

סקירת המצוות שכד – שלה

פרשת אמור – המשך

שכד. מצות נטילת לולב.

מצות לולב, שנקח ביום ראשון של חג הסוכות בידינו, פרי עץ הדר, כפות תמרים,

וענף עץ עבות, וערבי נחל, שנאמר (ויקרא כג מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי

עץ הדר וכפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ובא הפרוש (סוכה לה. א) כי פרי עץ הדר זה האתרוג וכפת תמרים הוא הלולב, ונכתב כפת חסר וי"ו, לרמז שהחייב שנקח לולב אחד ולא שנים ושלושה או יותר וענף עץ עבות הוא ההדס, וערבי נחל היא הערבה הידועה בישראל.

משרשי המצוה. הקדמה. כבר כתבתי לך בני כמה פעמים במה שקדם, שהאדם נפעל כפי פעלותיו שיעשה תמיד, ורעיוניו וכל עשתונותיו נתפשות אחרי פועל ידיו, אם טוב ואם רע. ועל כן כי רצה המקום לזכות את עמו ישראל אשר בחר הרבה להם מצות להיות נפשם מתפעלת בהן לטובה תמיד כל היום. ומכלל המצות שצונו להתפיש מחשבתנו בעבודתנו בטהרה, היא מצות התפלין להיותן מנחות כנגד אברי האדם הידועים בו למשכן השכל. והם הלב והמוח, ומתוך פעולן זה, תמיד ייחד כל מחשבותיו לטוב, ויזכור ויזהר תמיד כל היום לכוון כל מעשיו בישר ובצדק.

וכמו כן מצות הלולב עם שלשת מיניו מזה השרש היא, לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל כי הוא עת אסיפת התבואות ופרות האילן לבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף. וצוה האל לעמו לעשות לפניו חג באותה העת לזכותם להיות עקר השמחה לשמו יתברך, ובהיות השמחה מושכת החמר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלקים, בעת ההיא צונו השם לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו, והיה מרצונו להיות המזכיר מין המשמח כמו שהעת עת שמחה, כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע כי ארבעת המינין כלם משמחי לב רואיהם.

ועוד יש בארבעה מינין אלו ענין אחר, שהם דומים לאברים שבאדם היקרים (עי' מדרש רבה ויקרא פ' ל' ומדרש תנחומא אמור אות יט). שהאתרוג דומה ללב, שהוא משכן השכל, לרמז שיעבד בוראו בשכלו, והלולב דומה לשדרה שהיא העקר שבאדם לרמז שיישיר כל גופו. לעבודתו ברוך הוא, וההדס דומה לעינים, לרמז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו, והערבה דומה לשפתים, שבהן יגמר האדם כל מעשהו בדבור, לרמז שישים רסן בפיו ויכוון דבריו ויירא מהשם יתברך אף בעת השמחה. וטעם שאינו נוהג במדינה אלא יום אחד, לפי שידוע, כי עקר השמחה, ביום ראשון הוא, ואם תשאל שמיני עצרת שיש בו שמחה גדולה לישראל, למה לא היה נטל בו התשובה, כי יום שמיני עצרת כלו לשם יתברך וכמו שאמרו זכרונם לברכה (במדבר ובה פ' כא אות כב ובמדרש הגדול שמות כט לו) משל למלך שעשה סעודה וכו'. כדאיתא במדרש, ולבסוף אמר להם עכבו עמי יום אחד, שקשה עלי פרידתכם, ולפיכך נקרא עצרת, ואם כן אין צריך זכרון אחר. וחג הפסח אין צריך הזכרה בלולב, שהרי מצה ומרור וגופו של פסח בין ידיו, ועוד

שאִינוּ זִמְנָן שְׂמֵחָה כְּמוֹ חַג הָאָסִיף, וְחַג הַשְּׁבוּעוֹת גַּם כֵּן אֵין צְרִיךְ הַזְכָּרָה אַחֲרָת, כִּי עֵקֶר הַרְגֵל אֵינוּ אֵלָא מִצַּד מִתַּן תּוֹרַתְנוּ, וְהִיא זְכוּרֹנְנוּ הַגְּדוּל לְיִשְׂרָאֵל כָּל אַרְחוֹתֵינוּ. זֶהוּ הַנִּרְאָה לִי בְעֵינַיִם אֱלוֹ עַל צַד הַפֶּשֶׁט, וְהָאֲמֵנִי כִי יֵשׁ אֵל הַמְקַבְּלִים סוּדוֹת נְפִלְאִים בַּמִּצּוֹת הַלּוֹלֵב וּשְׁלֹשֶׁת הַמִּינִים.

מִדִּינֵי הַמִּצּוּה. מֵה שְׂאֵמְרוּ זְכוּרֹנִים לְבִרְכָה (מִנְחוֹת כֹּז א) שְׂאֵרְבַּעַה מִינֵין אֱלוֹ, מִצּוּה אַחַת הֵן וּמַעֲכָבִין זֶה אֵת זֶה, בְּשֵׁאִין לוֹ, אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ וְנִטְלָן בְּזֶה אַחַר זֶה יֵצֵא, דְקִימָא לָן לּוֹלֵב אֵין צְרִיךְ אֵגֵד (תּוֹס' שֵׁם ד"ה לֹא שְׁנוּ בְשֵׁם בַּה"ג). וְנוֹטְלִין לּוֹלֵב אַחַד, וְאַתְרוּג אַחַד, וְשְׁנֵי בְדֵי עֵרְבָה, וּשְׁלֹשָׁה בְדֵי הַדֵּס כֶּשֶׁר, כְּלוּמַר, שִׁיְהִיו עֲלוּיִן, עֲשׂוּיִין תְּלִיתָא תְּלִיתָא בְקִינָא כְּמוֹ שְׂמִפְרֵשׁ בְּגִמְרָא (סוּכָה לֵב, ב), וְלִזְה רִמְזֵי הַכְּתוּב כְּשִׁקְרָאוּ עֲבוֹת. וְשַׁעוֹר אֹורְכוֹ שֶׁל לּוֹלֵב לְכָל הַפְּחוֹת אַרְבַּעַה טַפְחִים, וְהַדֵּס וְעֵרְבָה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים שֶׁהֵן עֵשֶׂר אֲצַבְעוֹת בְּגוּדֵל, וְשַׁעוֹר אַתְרוּג אֵין פְּחוֹת מְכַבִּיצָה. וְדִין הַדְּבָרִים שֶׁהַלּוֹלֵב וְהַאֲתְרוּג וְהָעֵרְבָה וְהַדֵּס נִפְסְלִין בַּהֵן (סוּכָה כֹּט לֵד), וְדִין שְׂתַפְּיִן שְׁקֵנוּ אַתְרוּג בְּשִׁתְּפוֹת אֹו אַחִים שְׁקֵנוּהוּ מִתְּפִיסַת הַבַּיִת (ב"ב קל"ז ב), שֵׁאִם קִנּוּהוּ עַל דַּעַת לְצֵאת בּוֹ יוֹצֵאִין בּוֹ כָּל אַחַד מֵהֶם וְאֵין צְרִיכִין זְכִיָּה זֶה מִזֶּה, כֵּן הוֹרוּ לָנוּ מוֹרְנוּ, יִשְׁמַרְם אֵל. וְדִינֵי הַנְּעֻנוֹעַ (שֵׁם לַח א) שֶׁהַחַיּוֹב לְהוֹלִיךְ וּלְהַבִּיאַ וּלְהַעֲלוֹת וּלְהוֹרִיד, וְהָעֵנִין, לְעוֹרֵר הַנֶּפֶשׁ שֶׁתִּזְכָּר בַּעַת הַשְּׂמֵחָה כִּי הַכָּל לְשֵׁם יִתְבַרֵךְ, מִמַּעֲלָה עַד מַטָּה וְאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהַכָּל נִכְלָל בְּזֶה. וְיִתֵּר פְּרֻטִיָּה, מִבְּאָרִים בְּמַסְכַּת סָכָה. וְנוֹהַגַת מִצּוּה זוֹ בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זִמְנָן בְּזִכְרִים וְלֹא בְּנִקְבוֹת, וְהָעוֹבֵר עֲלֶיהָ וְלֹא נִטַּל אַרְבַּעַה מִינֵין אֱלוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסְּכוֹת שְׁלֹא חָל בְּשַׁבַּת בְּכָל מְקוֹם, וְכֵן בְּכָל שַׁבַּע בְּמַקְדָּשׁ, בְּטַל עֲשָׂה זֶה. וּבְמַקְדָּשׁ הָיָה נִטַּל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן, אֲפִילוֹ בְּשַׁבַּת.

שְׂכָה. מִצּוֹת יְשִׁיבַת סָכָה.

מִצּוֹת סָכָה, שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְשַׁבַּת בְּסָכָה שְׁבַעַת יָמִים, שְׁנֵאֵמַר (וִיקְרָא כֹג מֵב) בְּסָכוֹת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים, וְיוֹם רֵאשׁוֹן הוּא יוֹם חֲמִשָּׁה עֵשֶׂר בַּתְּשֵׁרִי. מִשְׁרֵשֵׁי הַמִּצּוּה. מֵה שְׂמִפְרֵשׁ בְּכְתוּב, לְמַעַן נִזְכָּר הַנְּסִים הַגְּדוּלִים שֶׁעָשָׂה הָאֵל בְּרוּךְ הוּא לְאַבוֹתֵינוּ בְּמַדְבַּר בְּצֵאתֶם מִמִּצְרַיִם שֶׁסָּכַכְתֶּם מִעֲנַנִּי כְּבוֹד שְׁלֹא יוֹזִיק לָהֶם הַשֶּׁמֶשׁ בְּיוֹם וְקָרַח בְּלִילָה. וְיֵשׁ שְׂפָרְשׁוֹ (סוּכָה יֹא, ב), שְׁסָכוֹת מִמֶּשׁ עֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר, וּמִתּוֹךְ זְכוּרַת נְפִלְאוֹתָיו שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ נִזְהַר בְּמִצּוֹתָיו בְּרוּךְ הוּא, וְנִהְיָה רְאוּיִים לְקַבְּלַת הַטּוֹבָה מֵאַתָּה, וְזֶהוּ חֲפִצּוֹ בְּרוּךְ הוּא שְׁחַפֵּץ לְהִיטִיב. מִדִּינֵי הַמִּצּוּה. מֵה שְׂאֵמְרוּ זְכוּרֹנִים לְבִרְכָה (שֵׁם ב, א), סָכָה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעֲלָה מִעֲשָׂרִים אֲמָה פְּסוּלָה, וְכֵן אִם הִיא נְמוּכָה לְמַטָּה מִעֲשָׂרָה טַפְחִים, וּבְרַחֲבָה צְרִיךְ שְׁבַעַה טַפְחִים עַל שְׁבַעַה, וּפְחוֹת מִכֵּן פְּסוּלָה, וְצְרִיכָה שֶׁלֹּשׁ דְּפִנוֹת, וְצוֹרַת פֶּתַח שֶׁהִיא קִנָּה מִכָּאן וְקִנָּה מִכָּאן וְקִנָּה עַל גְּבִיָּהּ. וְדִין צִלְתָּה מְרַבָּה מִחֲמַתָּה שְׂכַשְׂרָה,

ואם לאו פסולה, והמעבה כמין בית כשרה, ודין העושה סכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה, ודין העושה סכתו בראש העגלה או בראש הספינה, ודין סכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין מבפנים בין מבחוץ כשרה, ודין הסכך שהחויב לעשותו מדבר שאינו מקבל טמאה, כגון פסלת גרן ויקב, אבל לא בדבר המקבל טמאה, ודין סכך פסול באמצע או מן הצד, ודין אויר שלשה שפוסל בין באמצע בין מן הצד בסכה קטנה, ודין פרס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר שפסולה, פרסן לנאותן כשרה, שכל לנאותה כשרה.

ודין סכה על גבי סכה, ודין ישן בכילה בסכה, שאם יש לה גג אפילו גג טפח אסור ואם לאו מתר, והישן תחת המטה בסכה שאם גבוהה עשרה טפחים אסור, ואם לאו מתר, ואף על גב דבקינופות אסור אף על גב דלא גבוהה עשרה, שאני מטה הואיל ולגבה היא עשויה, והפורס סדין על שני נקליטין מתר לישן תחתיו, לפי שאין ללן גג, והרי הוא כמי שעושה חלל באצילי ידיו שזה ודאי מתר. ודין סכה גזולה שכשרה, לפי שאין קרקע נגזלת, ואפילו גזל העצים ועשה מהן סכה כשרה, מתקנת חכמים שתקנו לשלם דמי עצים. ודין מצטער שפטור מן הסכה, שהתורה אמרה תשבו כעין תדורו, וכל שכן חולה שפטור גם כן מטעם זה, ואפילו משמשי חולה פטורים, וכל שלוחי מצוה, וכן החתן וכל חברתו, דמצוה עבדי ודין הולכין דרכים, ושומרי גנות ופרדסים, ושומרי העיר, ודין ירדו גשמים, ודין סכת גנב"ך ורקב"ש שכשרה. ודין עצי סכה שאסורין כל שבעה מדאוריתא, וביום השמיני ותשיעי בגולה אסורין משום מקצה. ונויי סכה אסורין משום בזוי מצוה, משם הרמב"ן זכרונו לברכה (במלחמות ה ביצה פ"ד), ויתר רבי פרטיה, מבארים במסכתא הבנויה על זה והיא מסכת סכה [א"ח סימן תרכה].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים אבל לא בנקבות, והעובר על זה ולא אכל אכילה של פת בסכה, או שלא ישן בה ואפילו שנת עראי, והוא שלא יהיה חולה או מצטער או פטור מחמת הדברים שאמרנו בטל עשה זה, וכבר כתבתי למעלה (מצוה ו'), שבית דין כופין על בטול עשה. ולילה הראשון חייב כל אדם מדאוריתא לאכל בה כזית פח לכל הפחות שאר הימים רשות, שאם רצה לאכל חוץ מן הסכה אוכל, ובלבד שלא יאכל אכילת קבע של פת אלא בסכה, וחסידי הראשונים לא היו אוכלין שום דבר כי אם בסכה (סוכה כו ב).

פרשת בהר

פרשת בהר יש בה שבע מצות עשה ושבע עשרה מצות לא תעשה.

שכו. שלא נעבד האדמה בשנה השביעית.

שלא נעבד האדמה בשנה השביעית שהיא נקראת שנת השמטה, שנאמר (ויקרא כה ד) ובשנה השביעית וכו' שדר לא תזרע.

שרש מצוה זו ופרטיה וכל עניניה כתוב באם כסף תלוה (מצוה פד) [מצוה סו] וקחנו משם. והעובר על זה ועבד אדמתו בזמן הבית באחת מן העבודות האסורות מדאוריתא, כמו שאמרנו שם לוקה.

שכז. שלא נעשה עבודה גם באילנות.

שלא נעשה עבודה גם באילנות בשנה השביעית, שנאמר (ויקרא כה ד) וכרמך לא תזמר ולשון ספרא (בהר א ו) הזרע והזמיר פרוש, לא תזרע ולא תזמר בכלל היו כלומר, בכלל שביתה היו, שכבר אמר ושבתה הארץ, וכן שנת שבתון יהיה לארץ, ולמה יצאו? להקיש עליהם מה זרע וזמיר מיחדין, שהן עבודה בארץ ובאילן וכו', כדאיתא התם. ענין מצוה זו כמצות הקודמות. וקצת פרטיה כתבתי גם כן בפרשת אם כסף תלוה תראנו משם (מצוד פד).

שכת. שלא נקצר ספיחים בשנה השביעית.

שלא נקצר מה שתצמיח הארץ מעצמה בשנה השביעית. ולא מה שתצמיח בשנה זו ממה שנזרע בה בשנה הששית וזהו נקרא ספיח, שנאמר (ויקרא כה ה) את ספיח קצירך לא תקצר. רוצה לומר, שלא נקצר אותו כדרך שאנו קוצרים תבואתנו בשאר שנים (עי סהמ"צ ל"ת רכב), אבל מכל מקום, אכילתו התרה לנו, ובלבד שנאכלהו דרך הפקר, כלומר בלי הכנה, וכמו שנפרש במצוה שלפנינו (מצוה שכט), כי לא תקפיד התורה בדברים אלו, זולתי שיראה ממעשה האדם בכל ענין שנה זו כאלו אין דבר מיחד ברשותו, רק שהכל ברשות אדון הכל, וכמו שאמרנו למעלה.

משרשי המצוה. מה שכתוב בענין זה (במצוה פד).

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (שביעית פ"ד מ"ב), שאפילו עבר אדם ונטע שדהו בשביעית וצמחה פרותיה מתרין באכילה מדאוריתא, ובלבד שלא יקצר כדרך הקוצרים בכל שאר שנים שקוצרים כל השדה ומעמרין כרי ודשיין

בבקר, אלא הדין הוא מדאורייתא לקצר מעט מעט ולהבט ולאכל, אבל חכמים גזרו להיות הספיחין אסורין באכילה, מפני עוברי עבירה שיזרעו גנתם עסתיו ויאמרו ספיחין הן, וגזרה זו אינה אלא בירקות ותבואה וקטניות, שדרך בני אדם לזרען, אבל פרות האילנות והעשבים, שאין דרך בני אדם לזרען מתריץ (עי רמב"ם שמיטה ויובל פ"ד).

ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות בארץ ישראל בלבד מן התורה, ובזמן שישראל שם, ולענין שאר מקומות הכל כמו שכתבתי (מצוה פד). והעובר על זה בזמן הבית וקצר תבואה שזרע כדרך הקוצרים, כגון שקצר את כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר כדרך שבני אדם עושים בשאר שנים לוקה. והמלקט מספיחי תבואות הנזרעות אף על פי שלא קצר הכל ביחד היו מכין אותו מכת מרדות, שחכמים גזרו עליהם, כמו שאמרנו.

שכט. שלא נאסף פרות האילן בשביעית כדרך שאוספין אותן בכל שנה. שלא נאסף מה שיוציאו האילנות בשנה השביעית כדרך שאוספין בני אדם פרות אילנותיהם בכל שנה. אבל יש לנו לעשות בדבר שנוי כדי להראות שהכל כהפקר בשנה זו. וזהו פרוש (ויקרא כה ה) ואת ענבי נזירך לא תבצר. כלומר, שלא תבצר כדרך הבוצרים, שכן בא עליו הפרוש המקבל, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (שביעית פ"ח מ"ו) מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין אותן במקיצה, אבל קוצה הוא בחרעה, ואין דורכין ענבים בגת, אבל דורך הוא בערבה, אין עושין זיתים בבד ובקטב, אבל כותשם הוא ומכניס לבודדה.

ופרוש נזירך כלומר, שהנזרת והפרשת אותם מבני אדם ולא עשית מהן הפקר לא תבצר אותם עד שתפקירם, כן הוא דעת רש"י זכרוננו לברכה (עה"ת שם) כי הוא סובר שהשומר שדהו ופרותיו בשביעית אין הפרות נאסרין. וכן כתב בפרושיו בסכה (לט, ב ד"ה אבל) וביבמות (קכב א ד"ה של). וכן הדבר למד מדין תורה בראיות נכונות.

ומה שאמרו בתורת כהנים (בהר א ג) ואת ענבי נזירך לא תבצר מן השמור בארץ אי אתה בוצר, [אבל בוצר אתה מן המפקר, נפר לדעתינו זה מן השמור בארץ אי אתה בוצר], בעוד שיהא שמור אסור לך לבצר מהם, אבל לא שיאסרו הפרות בכך. והרמב"ן זכרוננו לברכה (בפירוש עה, ת כאן) פרש נזירך כלומר, גפן שלא עבדוהו ולא זמרו אותו, כי כל גפן שלא יזמר ולא יעבד אמר שיקרא כן, ויאמר הכתוב שאפילו כרם הנזירות לא נבצר כדרך שבוצרין בשאר השנים, וכל שכן כרם שנעבד.

שרש מצוה זו עם מצות שביעית שלפניה אחד הוא. והנה כתבתי לך מקומה איה (מצוה פד), ושם תמצא באיזה מקום נוהגת ובאיזה זמן, ובמסכתא הבנויה על ענינים אלה והיא מסכת שביעית שם יתבארו כל דיני מצות אלו בארכה, תזכה ותלמד ותלמד.

של. מצות ספירת שבע שבתות שנים.

למנות השנים שבע שנים, שבע פעמים עד שנת היובל, בהיותנו בארץ ישראל אחר התנחלנו בה. שנאמר (ויקרא כה ח) וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים. וזאת המצוה, כלומר, זאת הספירה של שני השמטה עד שנת היובל היא נמסרת לבית דין הגדול, כלומר הסנהדרין. וכך היא המצוה, שהיו מונין שנה שנה ושבע שבע שנים עד שנת היובל, כמו שאנו מונין ימי העמר, אחר כך מקדשין שנת החמשים בשביתת הארץ ולקרות דרור לכל העבדים והשפחות, וכל הקרקעות חוזרין לבעליהן.

משרשי המצוה. על צד הפשט, שרצה השם יתברך להודיע לעמו כי הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא לתנה בתחלה, כי לו הארץ, כמו שכתוב כי לי כל הארץ (שמות יט ה). ועם מצוה זו של הספירה של ארבעים ותשע שנה, ירחיקו עצמם שלא יגזלו קרקע של חבירם ולא יחמדוה בלבם, בדעתם כי הכל שב לאשר חפץ האל שתהיה לו.

וענין זה של יובל, דומה קצת למה שנהוג לעשות במלכותא דארעא שלוקחים אדמות מזמן לזמן מערי הבצורות אשר לשריהם, להזכיר להם יראת האדון, וכן הדבר הזה, שרצה השם שישוב כל קרקע לאשר לו אחזת הארץ ממנו ברוך הוא, וכן כל עבד איש, יצא מתחת ידו ויהיה ברשות בוראו, ואולם מלכי ארץ יעשו כן ליראתם פן ימרדו השרים בהם, והאל ברוך הוא צוה לעמו כן, לזכותם ולהיטיב להם, כי השם יתברך חפץ להיטיב להם בטובו הגדול.

ועוד שמעתי מפי חכמים שיש בענין היובל סוד נפלא, וכי בו נרמז כל ימי עולם ושניו (עי' רמב"ן ואבן עזרא ויקרא כה ב). גם בענין השביעיות שנצטוינו למנות השנים שבע שבע ולא שמנה שמנה, או תשע תשע או פחות מהן, גם בזה אמרו שיש ענין של חכמה גדולה וטובה: ידעוהו הם ולא ירצו למסרו לכל אדם, ואף כי נגלה לנו סודם, השגחנו בדבר זה, כי האמנם הקף השביעיות סדור בהרבה ממצותינו, הננו מחזיקין במלאכה ששת ימים ובשביעי נשבת, נעבד האדמה שש שנים ובשביעית נשבת, ואחר שבע שביעיות של שנים גם כן נשבת שנה אחת, וזה היובל שבאנו עליו. והנה חג הפסח שהוא שבעה ימים, וחג הסוכות כמו כן שבעה, ואחר השבעה נחג העצרת, וכמו כן נמנה שבע שבתות מפסח עד עצרת ואחר מנין

השבעה, נחג חג העצרת, וכמו כן נמצא בריתת ברית שהוא דבר הנעשה לקיום ענין על חשבון שבעה, כמו שכתוב (בראשית כא ל) כי את שבע כבשות תקח מידי. וכן בלעם שהיה חכם, עשה מזבחות שבעה. וכמו כן לשון שבועה שהוא מתרגם קיום. אמרו מן החכמים שהוא נגזר מלשון שבעה. וכן רבים, לא העליתים עתה בפי עטי. ואתה הבן היקיר, תזכה ותחקר ותראה ותרבה הדעת ותבין בדברים. ואנכי כבד השלמתי מלאכתי זאת להעיר רוחך בשאלה.

ואם תשאל למה חיבו זכרונם לברכה למנות שבע שבע מדכתיב וספרת לך, ולא ראינו מעולם שימנה הזב ימי ספרו, ולא הזבה ימי ספירתה, ואף על פי שכתוב בהם (ויקרא טו יג) וספר לו, וספרה לה זולתי שחיבים שיתנו לב על הימים, אבל לא שיתחיבו למנותם בפה ולברך על מנינך? תשובת דבר זה מה שהקדמתי לך בראש ספרי, כי כל ענין התורה תלוי בפרוש המקבל, וכמה כתובים נראין בהפך זה מזה, וכמה קשיות וכמה סתירות יתחדשו על כל מי שלא ידעו, ואשר ידענו על בוריו יראה כי כל דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום ואמת. וכן באתנו הקבלה שצווי וספרת לך דיובל צריך מנין בפה, וצווי הספירה הכתוב בזב וזבה אינו אלא השגחה בימים, ומנהגם של ישראל בכל מקום כך הוא, ואף על פי שאינם נביאים בני נביאים הם. וכעין ענין זה מצאנו בתודה בלשון זכירה, דכתיב בענין עמלק זכירה, ועל דבר מרים זכירה וכתוב גם כן זכירה בענין יציאת מצרים, ועל זכירת מצרים באתנו הקבלה לעשותה בפה, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (ברכות כא, א) בברכת אמת ויציב, דאוריתא, ושאר הזכירות, די לנו עהם עזכירת הלב בלבד והשגחתנו על הדברים.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ספרא בהר א ב), שאין חיוב מצות מנין זה עד אחר כבוש וחלוק הארץ. שנאמר (שם כה ג) שש שנים תרע שדך ושש שנים תזמר כרמך. עד שיהיה כל אחד ואחד מכיר ארצו. ומשגלה שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלה מצוה זו, לפי שבטלו היובלות מאותו זמן ואילך, שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה. בזמן שכל יושביה עליה דוקא, וגם שלא יהיו מערבים (עי' עוכין לב ב) אלא יושבים בתקנתם ובזמן שהיובל נוהג בארץ נוהג בחוצה לארץ, שנאמר יובל היא, כלומר, בכל מקום (קידושין לח ב). ובזמן שהיובל נוהג, נוהג דין עבד עברי. ודין בתי ערי חומה, ודין שדה חרמים ושדה אחוזה, ומקבלין גר תושב.

ונוהגת שביעית בארץ, והשמטת כספים בכל מקום מן התורה, ובזמן שאין היובל נוהג אין נוהגין כל אלו, זולתי שמיטת קרקע בשביעית שנוהגת בארץ מדבריהם. וכן שמיטת כספים בשביעית בכל מקום מדבריהם. ושנת השמיטה אי זו היא? הכי אסיקנא במסכת עבודה זרה במימריה דרב הונא בריה דרב יהושע בפרק קמא (ט,

ב), שהיא שנת שבע עשרה לפרט לדעת רש"י זכרונו לברכה, ושנת שמנה עשרה לדעת רבנו חננאל זכרונו לברכה. וכל ענין שמיטת כספים יתבאר יפה בפרק אחרון דמסכת שביעית [הלכות שמיטה פ"י]. ויתר פרטי כל דיני שביעית שם באותה מסכת הבנויה על זה. וענין מצוה זו שהיא למנות השנים, זכרוהו זכרונו לברכה בספרא ובמקומות אחרים. וכבר כתבתי למעלה, כי זאת המצוה מסורה לבית דין הגדול דהינו הסנהדרין, שהם הנקראין עיני העדה, ושאינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג.

שלא. מצות תקיעת שופר ביום הכפורים של יובל.

לתקע בשופר בעשירי בתשרי שהוא יום הכפורים. שנאמר (ויקרא כה ט י) והעברת שופר תרועה וגו' ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו' וקראתם דרור וגו'. וידוע שמצות התקיעה ביום זה היא לפרסם חרות כל עבד עברי שיצא בן חורין (עי' ר"ה ח ב) בלי דמים, ואין ענינה בענין תקיעת השופר בראש השנה, שהתקיעה היא אנו עושים לקבע מחשבתנו על ענין עקידת יצחק, ונציר בנפשנו לעשות גם אנו כמוהו לאהבת השם יתברך, ומתוך כך יעלה זכרונו לפני השם לטוב, כלומר, שנהיה זכאים לפניו, וזאת התקיעה של יובל היא לפרסם החרות, כמו שאמרנו (עי' סהמ"צ עשין קלז).

משרשי המצוה. לפי שידוע כי קול השופר יעורר לב בני אדם אם לשלום ואם למלחמה, וענין שלוח העבד שעבד את אדוניו זמן רב הוא קשה מאד בעיני אדוניו, על כן לעורר לב הבריות על הענין ולחזק נפשם ולהזהירם על המצוה בשמעם את קול השופר, בראותם כי הדבר השוה הוא בכל הארץ ושהכל עושים כן נצטוינו על זה, שאין דבר שיחזק לבות בני אדם כמו מעשה הרבים, וכמאמר החכם צער רבים נחמה (עי' דברים רבה ב כב). גם העבד בעצמו מתעורר לצאת ככל העבדים מתחת ידי רבו אשר אהב, בשמעו קול השופר, ומתוך כך, המצוה מתקימת לשוב הכל ברשות אדון הכל.

דיני המצוה. כגון באיזה שופר תוקעין ביום זה, ואיזו ברכה מברכין בו. וכבר אמרו זכרונו לברכה (ר"ה כו, ב) דרך כלל במסכת ראש השנה שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. ובמצות שופר דראש השנה בסדר פנחס (מצוה תה), נדבר בו קצת בעזרת השם כמנהגנו. ומכל מקום, אף על פי שאמרו זכרונו לברכה (שם ל, א) ששויין הן חלוק קצת יש ביניהם, דבראש השנה שחל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא בבית דין, וביובל תוקע כל יחיד ויחיד כל זמן שבית דין יושבין, בין בפני בית דין, ובין שלא בפניהם.

וכן מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה (שם ח, ב): כי מראש השנה ועד יום הכפורים, היו העבדים אוכלין ושותין ושמחין בבית אדונם, לא נפטרינן לבתיהם, ולא האדון משתעבד בהן, כיון שהגיע יום הכפורים [ו] היו תוקעין בית דין בשופר נפטרינן לבתיהם, וכמו כן שדות חוזרות לבעליהם. ורבים מפרטי דיני היובל בערכין, ודיני שופר במסכת ראש השנה (שם).

ונוהגת מצוה זו בארץ ישראל בזמן שהיובל נוהג, והרי כתבתי לך בסמוך (מצוה של), איזה זמן היובל נוהג, ושמצות היובל מסורה לבית דין, ואם עברו בית דין על זה ולא תקעו בשופר, אף על פי שנשתלחו העבדים והחזרו השדות לבעליהן מבלי תקיעה בטלו מצות עשה זה.

שלב. מצות קדוש שנת היובל.

לקדש שנת החמשים כמו שנת השמטה. כלומר, בבטול העבודה בארץ והפקר הצומח בה, שנאמר (ויקרא כה י) וקדשתם את שנת החמשים שנה. ובאר הכתוב שענין הקדשה הוא שיהיו פרותיה ותבואתה נפקרים, ושיהיו העבדים יוצאין מתחת יד האדון, שאמר הכתוב אחר כן, וקראתם דרור בארץ לכל יושביה. כלומר, חרות לעבדים, כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה. כלומר, שתהיה התבואה הפקר, ולא יאספה כל אחד ואחד לרשותו.

משרשי המצוה. מה שכתבתי במצות מנין השנים (מצוה של), שרצה השם לזכות עמו בקבלת מלכותו וכו', כמו שכתבתי שם, וכאן היה מקומו. מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (רמב"ם שמיטה ויובל פ"י הל' טו, טז) שכל שאסור בשנה השביעית מעבודת הארץ אסור ביובל. וכל שמתר בה מתר בה. והחיוב על העושה שוה בשניהם. ודין הפרות באכילה ובמכירה ובבעור שוה בשניהם. יתירה שביעית על היובל שהיא משמטת כספים, ודוקא בסופה, ויתר יובל על השביעית, שמשמט קרקע ומוציא עבדים בתחלתה. ושנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע אלא מונין תשע וארבעים שנה, שהן שבע שנים שבע פעמים, ואחר שנת השמטה שהיא בשביעי האחרון עושין יובל בשנת החמשים, ושנת אחת וחמשים מתחילים למנות יובל אחר, והיא התחלת שש שנים של שבוע (עי' נדרים סא א).

ונוהגת מצוה זו בארץ ישראל, ובזמן שכל יושביה עליה, כמו שכתבתי למעלה. ומן הדומה שהיו הסנהדרין מתקבצין בקדוש השנה ומברכין עליה לקדש שנים ואחר כך תוקעין בשופר, וכן כל יחיד ויחיד תוקע גם כן ברשותו, והקול נשמע בכל הארץ, והעבדים נפטרינן לבתיהם, והקרקעות חוזרינן לבעליהם. ויתר פרטיה במסכת ערכין [שם]. והעובר על זה ועבד אדמתו ביובל עבודה האסורה, וכן אם

לא רצה לשלח עבדו חפשי, בטל עשה זה, מלבד שעבד על לאו, וכמו שנכתב בסדר זה בעזרת השם (מצוה שלג), וענשו גדול מאד, שהוא כאלו כופר בחדוש העולם.

שלג. שלא נעבד הארץ בשנת היובל.

שלא נעבד הארץ בשנת היובל, כמו שנמנענו מעבודתה בשנת השמטה. שנאמר ביובל לא תזרעו, כמו שנאמר (ויקרא כה יא) בשמטה שדך לא תזרע. וכמו שהשמטה נאסר בה בין עבודת הארץ בין עבודת האילנות כך היובל, ולפיכך אמר לא תזרעו על הכלל יכלל ארץ ואילן. משרשי מצות היובל, כתבתי במצוה הקודמת מה שיכלתי. דיניה בענין עבודת הארץ והאילנות, כמו בשביעית ובאם כסף תלוה (מצוה פד), כתבתי קצת מן הענינים לעורר לב הקורא על עניני המצוה כמנהגי, עין שם אם תחפץ בו.

שלד. שלא נקצר ספיחי תבואות של שנת היובל.

שלא נקצר ונלקט ספיחי תבואות שנת היובל כמו שאדם קוצר בשאר השנים, אבל יש לנו לעשות בדברים שנוי. שנאמר ולא תקצרו וגו' וכל הענין, כמו שפרשנו בסמוך בספיחי שביעית (מצוה שכח).

שלה. שלא לאסוף פרות האילנות בשנת היובל כדרך שאוספים אותן בשאר השנים.

שלא נאסף פרות האילנות בשנת היובל כמו שאנו אוספין אותן בשאר השנים. שנאמר (ויקרא כה יא) ולא תבצרו את נזיריה. והוא אזהרה דרך כלל לכל פרות האילן. והזהיר הכתוב ביובל בפרות האילן אזהרה בפני עצמה, ובתבואות אזהרה בפני עצמה, כמו בשביעית, וכמו שכתבנו למעלה (מצוה שלג). והדין בשניהם, כלומר, בשמיטה וביובל, ובלאוין אלה אחד הוא, ומשרש אחד יעלה הכל לפי הדומה, ואין צורך להאריך על כלן. וכבר כתבתי (מצוד של) כי כל זה אינו נוהג אלא בארץ, ועל תנאי שיהיו כל יושביה עליה, ויהיה כל שבט ושבט דר במקומו.

6.1 . מבט לחיים

איין לברוח מהגורל / דוד קליינר

מחלונותיו של הפונדק בקע מעט אור, והטיל צללים ארוכים ברחוב הצר והחשוך. שלג ירד כל הערב, ורוח קפואה נשבה בין בתי הכפר הפולני הנידח, המרוחק מכל מקום יישוב אחר. צליל שקשוק כוסות וצחוק שיכורים פרוע עלה מתוך הפונדק. איכרי הסביבה התקבצו בתוכו סביב שולחן עץ, ורוקנו בקבוק אחרי בקבוק של יין ישן ומשובח.

ממול הפונדק עמדו שני יהודים צנומים, בעלי הדרת פנים, והביטו זה בזה בהיסוס. השעה הייתה מאוחרת והכפור הלך וגבר. היה עליהם למצוא לעצמם מקום להניח את ראשם למשך הלילה. המקום היחיד שבו ניתן לשכור מיטה היה בפונדק, אך הקולות שבקעו מתוכו לא בישרו טובות. גורלו של יהודי שייפול לידיה של חבורת השיכורים, עלול להיות רע ומר.

שני היהודים היו שני האחים הצדיקים, רבי אלימלך מליץ' ענְסֶק ואחיו, רבי זושא. השניים היו מגדולי הצדיקים בתחילת תקופת החסידות, לפני יותר ממאתיים שנה, ונודעו בכינויים 'האחים הקדושים'. מפעם לפעם היו שני הצדיקים עורכים 'גלות' – הם היו עוזבים את בתיהם ונודדים ברגל בין הכפרים במרחבי מזרח אירופה, על

מנת שייסורי הנדודים יכפרו על עוונות הדור ויבטלו גזירות קשות. במסעות אלו
היו שני הצדיקים פוגשים יהודים פשוטים שהתגוררו במקומות מרוחקים ובכפרים
נידחים, מלמדים אותם להתפלל בסידור או לקרוא בחומש, ומפיצים את אור
היהדות.

העייפות והקור לא הותירו להם ברירה, ושני האחים נכנסו לפונדק עמוס-
השיכורים. לרגע אחד השתרר שקט מוחלט. כל העיניים ננעצו בשנאה בשני
היהודים וכמה איכרים פלטו לעברם קללות, אך עד מהרה חזרו השיכורים
לענייניהם ולכוסות היין שלהם.

שני האחים ניגשו לבעל הפונדק, שגם מפיו נדף ריח חריף של שיכר. הוא הביט
בהם בעיניים מזוגגות. 'מה אתם רוצים, יהודונים?' שאל בחיוך אווילי.
'רצוננו בשתי מיטות להניח עליהן את גופנו העייף', ענו רבי אלימלך ורבי זושא.

בעל הפונדק הצביע ביד לא-יציבה לעבר התנור המוסק בקצה הפונדק. 'הנה, יש
לכם שם שתי מיטות', מלמל ולגם מכוס היין שלפניו, 'זה יעלה לכם שני זלוטי'.

המיטות ה'מפוארות' התגלו כמיטת קומתיים רעועה ועשויה מעץ גס. רבי אלימלך
טיפס למיטה העליונה ורבי זושא נשכב במיטה התחתונה. הם אמרו קריאת שמע
בכוונה רבה ועצמו את עיניהם.

חבורת השיכורים המשיכה לשתות עוד ועוד, והאווירה סביב השולחן הלכה
ונעשתה פרועה יותר ויותר. באמצע הלילה קם אחד הגויים והכריז: 'את, הלוואי
שהיה לי פה איזה יהודון להוציא עליו את כל העצבים שלי...'

לגם חברו לגימה הגונה מכוסו, והסתובב בכבודות לעבר האחים הקדושים הישנים
ליד התנור. 'הנה, ידידי, יש לך פה יהודי', צחק ברשעות.

גיהק השיכור השלישי, וגיתך בהסכמה: 'כן... בואו נתפוס את היהודון ונרקיד אותו
כמו שצריך'.

'קדימה, קדימה', צרחו כולם והתנודדו לעבר התנור. הם היו כה שתויים, עד שלא
הבחינו שיש שם שני יהודים. הם ראו רק את רבי זושא שישן במיטה התחתונה. הם

משכו אותו מתוך המיטה, והחלו להרקיב אותו ולדחוף אותו מהאחד לשני כאילו היה כדור משחק, תוך פרצי צחוק וצעקות פרועות.

רבי זושא קיבל את המכות ואת ההשפלות בשתיקה, ולחש לעצמו כל הזמן: 'ריבוננו של עולם, יהיו נא הייסורים הללו כפרה על עוונותיי המרובים. ריבוננו של עולם, יהי רצון שבזכות הביזיונות שאני סופג, תשלח גאולה וישועה לעם ישראל'.

לאחר שהגויים הגיעו לסיפוקם, עזבו את רבי זושא על הרצפה וחזרו לשולחן, לשתות עוד מעט יין ושיכר. זחל רבי זושא למיטתו, דואב ומיוסר, וניסה לחזור ולישון את שארית הלילה, אך לאחר שעה קלה, הגיעו שוב הגויים השיכורים, משכו אותו ממיטתו, והמשיכו להשפיל אותו ולהתעלל בו, בלי לחוס עליו.

ריחם רבי אלימלך על אחיו, ולחש לו מן המיטה העליונה: 'רבי זושא אחי היקר, די סבלת מידי הגויים הרשעים. הבה נחליף את מיטותינו. עלה אתה למעלה ואני ארד למטה, כדי שאם הגויים יחזרו, הם ייקחו הפעם אותי ולא אותך'.

בתחילה סירב רבי זושא, אך רבי אלימלך הפציר בו עד שהסכים.

גויים נוספים נכנסו לפונדק, וגם הם מילאו את כרסם ביין ומשובת. לא חלף זמן רב, ושוב קרבה חבורת גויים שיכורים כדי לשחק במשחק החדש שהם מצאו.

'רק רגע', צעק אחד הגויים שהיה מעט יותר פיכת, 'אני רואה שיש פה שני יהודים. קודם שיחקנו עם זה שלמטה, בואו ניקח את זה שישן למעלה, כי גם לו מגיע קצת ליהנות...'

וכך נגרר רבי זושא פעם נוספת מהמיטה, וספג שוב מכות ודחיפות, ואילו רבי אלימלך נותר במיטתו בלא כל פגע.

בבוקר יצאו שני הצדיקים להמשך מסע גלותם, כאשר רבי זושא מוכה וחבול משלוש הפעמים שבהן נגרר ממיטתו, ואילו רבי אלימלך בריא ושלם.

'אמור נא לי, אחי יקירי, פנה רבי אלימלך לרבי זושא, 'מה עלינו ללמוד מכך בעבודת ה'?

למדנו לימוד גדול, אמר רבי זושא, 'אין עצה ואין תבונה נגד רצון ה'. כאשר נגזר על מישהו שיקבל מכות מגויים, הוא יקבל אותן גם אם יחליף מקום וינסה לברוח מגורלו. ואילו אדם שלא נגזר עליו לספוג מכות, לא יקבל מכות גם אם יתאמץ ויכניס את עצמו למקום הסכנה.

לפעמים רואים אנשים שרצים אחרי הפרנסה בכל כוחם ועושים מאמצים עילאיים להרבות את כספם. חז"ל אומרים ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה' – הקב"ה גוזר כמה כסף יהיה לכל אחד וכמה פרנסה תהיה לו. כמה שאדם יתאמץ יותר ויעבוד קשה – הוא לא יקבל יותר ממה שנקבע לו בראש השנה.

6.2. סיפור לשבת

כשהנשיא מגיע לבקר / אריה תומר

בעיירה האמריקנית הקטנה גרייסטון, כולם כבר הכירו את המובטל הנצחי מרטין מק'קייסי. מרטין היה מסתובב כל היום ברחוב הראשי, מרושל ובלתי מגולח, כשהוא מסתבך בלי הרף בקטטות מיותרות ומבזבז את דמי האבטלה על משחקי מזל – שבהם אף פעם, כמובן, לא היה לו מזל. אשתו נטשה אותו לאנחות, וילדיו עברו לערים אחרות כדי שלא לפגוש בו ברחוב. בנוסף לכל הצרות, מרטין לא היה אדם בריא. מדי פעם הוא התאשפז בבתי חולים לתקופות ארוכות, ולאחר מכן חוזר לעיירה, לשגרת חייו האומללה.

הסיפורים שמרטין היה מספר, לעומת זאת, יכלו למלא ספר אגדות שלם. הוא טען, למשל, שחנות הירקות במרכז העיירה הייתה פעם שלו, וכי הבחור שמחזיק כיום את החנות גזל אותה ממנו לפני שנים רבות, כאשר נעדר מהעיירה באחד מאשפוזיו הממושכים. כמובן שאיש לא התעניין בטענותיו של המובטל קשה-היום. מי יתייחס ברצינות לאדם שטוען, למשל, שהוא חבר של הנשיא הקודם של ארצות הברית, ושהם שירתו יחד בצבא?! למרטין היו אפילו 'הוכחות'. הוא החזיק באופן קבוע בכיס הז'קט המרופט שלו תמונה ישנה בשחור-לבן, וכשאנשים היו מתאספים סביבו ומבקשים ממנו ברצינות מעושה להראות אותה, הוא היה מוציא אותה מכיסו ומציג אותה בגאווה. בתמונה נראו במטושטש שני גברים צעירים, במדי צבא ובתספורת קצוצה. 'זה אני', היה מרטין מצביע על הגבר הימני

בתצלום, 'זוה הנשיא.' פרצי הצחוק שהיו נשמעים מכל עבר לא היו מזוזים אותן מדעתו. 'אז אם הנשיא חבר שלך, אולי פשוט תתקשר אליו?' היו מציעים למרטין, ולפעמים אפילו מחייגים עבורו את מספר הטלפון של הבית הלבן בווישינגטון. כשהמרכזנית במשרדי הבית הלבן הייתה שואלת מי זה, היה מרטין אומר שזה מרטין מק'קייסי, חבר של הנשיא, ושהוא רוצה לדבר איתו. הטלפניות של הבית הלבן מתורגלות לטפל בכל מיני תימהוניים ומשוגעים שיש להם משהו חשוב ביותר להגיד לראש המעצמה הגדולה בעולם. הן היו אומרות למרטין כל פעם בנימוס כי יעבירו את ההודעה, ושאל הנשיא ירצה, הוא יתקשר אליו בחזרה – דבר שמעולם, כמובן, לא קרה.

יום אחד, בעודו יושב בחנות המשקאות ושותה, פנה אליו בעל החנות בקול, כדי שכולם ישמעו: 'היי, מרטין, שמעת שהחבר שלך הולך להגיע אלינו? הנשיא לשעבר אכן עמד להגיע לעיירה, כדי לנאום באסיפת בחירות בעד מועמד המפלגה למשרת מושל המדינה. אנשי העיירה התרגשו לקראת הביקור החשוב והנדיר, ואילו מרטין הפך לבדיחת העיירה, כאשר כולם טופחים על שכמו ואומרים בגיחוך שכנראה החבר שלו התגעגע אליו, ולכן הוא מגיע לג'ריסטון במיוחד בשבילו...'

היום הגדול הגיע, והנשיא לשעבר הופיע בעיירה. הוא נאם באסיפת הבחירות, וישב זמן רב על הבמה ליד מושל המדינה, ראש העיירה וכל שאר המכובדים. ורק מי לא הופיע? מרטין מק'קייסי. כולם חיפשו אותו בעיניהם, והמתינו ל'מפגש ההיסטורי' בין שני הידידים הוותיקים, אבל מרטין נעלם מהשטח כאילו בלעה אותו האדמה.

לאחר תום האסיפה, פנה הנשיא לראש העיירה, ואמר לו שהוא הולך לפגוש חבר ותיק, וכי ישמח אם גם הוא, ראש העיירה, יצטרף אליו. אנשי צוות הנשיא לשעבר כבר ידעו לאן פניו מועדות, אבל ראש העיירה וכל התושבים לא האמינו למראה עיניהם כשהבינו ששיירת הנשיא נוסעת היישר לביתו של... מרטין מק'קייסי. מרטין פתח את דלת ביתו כשהוא מסודר ומגולח. מסתבר שאנשי הנשיא הגיעו אליו כבר בבוקר והודיעו לו שהנשיא עומד לבקר בביתו. הם סידרו את הבית ודאגו שמרטין ייראה נקי ומסודר. הנשיא חיבק את מרטין בחמימות. 'מרטין ידידי הטוב, כמה זמן לא ראיתי אותך', קרא בהתרגשות. 'תדעו לכם', פנה הנשיא

למכובדים ולעיתונאים, 'שבזכות אנשים כמו מרטיין ידידי, שלחמו בעד החירות האמריקנית ושילמו בבריאותם, הגענו לאן שהגענו'. מרטיין כמובן הוציא את התמונה הישנה, והנשיא לשעבר נזכר אפילו היכן היא צולמה: בעלייה למטוס הצבאי, לפני ששניהם נשלחו למלחמה בויאטנם.

אין צורך לומר שמאותו יום השתנה היחס כלפי מרטיין בעיירה. הביטוי 'החבר של הנשיא' הפך מכינוי של לעג לכינוי של כבוד. לפתע גם הטענות לגבי חנות הירקות קיבלו התייחסות ונבדקו לעומק. התברר שמרטיין אכן היה שותפו של בעל החנות, והלה נישל אותו מחלקו לאחר שהיה מאושפז במשך שנתיים בבית חולים מרוחק מערכת הניהול של משרדי הבית הלבן, מסתבר, עובדת כמו שעון. כשמישהו מתקשר וטוען שהוא חבר של הנשיא, חושדים מיד שהוא תימהוני, אך במקביל, ליתר ביטחון, בודקים אם יש משהו בדבריו. לאחר שמרטיין התקשר כמה פעמים, קיבל הנשיא לשעבר את המידע שחבר שלו מהצבא חי בצורה עלובה בעיירה מרוחקת בשם גרייסטון. הנשיא החליט שהוא לא ישלח לו כסף או עזרה חומרית, אך כאשר יזדמן לאותה עיירה, יערוך בביתו ביקור פומבי שיכבד אותו וישפיע לטובה על מצבו – כפי שאכן היה.

*

ואת הרעיון הזה בדיוק אנו מוצאים בפרשת השבוע, פרשת 'בהעלותך'. כאשר משה הקים את המשכן, השרה ה' את שכינתו בפומבי ובגלוי, ובאופן שאף אחד בכל העולם לא יכול היה לפספס: במשך היום התנשא עמוד ענן מעל המשכן, ואילו בלילה ניצב עמוד אש והאיר את שמי הלילה. כל העולם עמד נדהם מול גילוי השכינה – כביכול הקב"ה יורד ומגיע לבקר את בני ישראל בביתם. וזאת, יש לזכור, כאשר עד זמן קצר לפני כן עם ישראל היה נבזה ומושפל, עם של עבדים משועבדים למצרים. כך ראו כל העמים שעם ישראל הוא העם הנבחר, בניו חביביו של הקב"ה, ועליהם הוא משרה את שכינתו.

פתגמים יהודיים

- 1 "אל תפתח פה לשטן."
- 2 "אל תסתכל בקנקן, אלא במה שבתוכו."
- 3 "איזהו גיבור? מי שעושה שונאו אוהבו." ~ אבות דרבי נתן כ"ג
- 4 "טוב שם טוב משמן טוב."
- 5 "אם בארזים נפלה שלהבת מה יגידו אזובי הקיר?"

12 שילובי פירות בריאים ומזינים!

יתרונות בריאותיים	3	2	1	פירות
משפר את תפקוד המערכת החיסונית.				גזר / ג'ינג'ר / תפוח
מונע סרטן, מוריד רמת כולסטרול, מקל במצבים של קלקול קיבה וכאבי ראש.				תפוח / מלפפון / סלרי
משפר את מגע העור ומונע ריח רע מהפה.				עגבניה / גזר / תפוח

מונע ריח רע
מהפה
ומנטרל חום
גוף פנימי.

דלעת מרה /
תפוח / חלב

משפר מרקם
עור, מזין
בלחות
ומפחית את
חום הגוף.

תפוז / ג'ינג'ר
/ מלפפון

סופח עודפי
מלח בגוף,
משפר את
תפקוד
הכליות
ומערכת
השתן.

אננס / תפוח
/ אבטיח

משפר את
בריאות
העור.

תפוח /
מלפפון /
קיווי

היתרונות הבריאותיים	3	2	1	הפירות
מאזן את רמת הסוכר בגוף.				אגס / בננה
מקרר את חום הגוף, מנטרל רעלים, מוריד את לחץ הדם ומספק נוגדי חמצון לגוף.	 			גזר / תפוח / אגס / מנגו

שילוב עשיר
בוויטמין C
וויטמין E
משפר את
מרקם העור
ומגביר את
קצב חילוף
החומרים

פפאיה /
אננס / חלב

עשיר
בוויטמינים
ומינרלים
חיוניים,
מסייע
במניעת
עצירות.

בננה / אננס
/ חלב

י" סיון תרס"ט 30.5.1909 נוסדה העיר תל אביב

בתאריך זה הונחה אבן הפינה בשכונת "אחוזת בית" לימים תל אביב שהוגדרה כעיר העברית הראשונה. נוכח מצוקת הדיור והאמרת מחירי הבתים והשכירות בעיר יפו (משבר הנדל"ן) בשל הקצב המהיר בגידול האוכלוסייה בעקבות העלייה היהודית (יפו שימשה נמל קליטת העולים לא"י). וכן הרצון לבנות עיר עברית מתוכננת מבראשית כעיר מערבית מודרנית הוחלט על הקמת שכונה צפונית ליפו. גרעין המקימים כלל 60 משפחות של סוחרים ובעלי מקצועות חופשיים, שייסדו את השכונה "אחוזת בית" כשהגרלת המגרשים היתה בפסח ונעשתה על ידי לקיחת צדפים בהירים וכהים מהים ועל כל צדף בהיר נרשם שם של משפחה ועל צדף כהה נרשם מספר מגרש.

עם התרחבות השכונה החדשה פרץ ויכוח על שם השכונה. היו שרצו לקרוא לה "עיר גנים" אחרים הציעו שם המציין את הקשר ליפו – "יפו החדשה", "נווה יפו", "נוף יפו". וכראוי לשכונה עירונית עברית ראשונה – הציעו לה גם את השם "עברייה". הצעות אחרות היו: "אביבה", "יפהפייה", "שאננה" ולבסוף הוסב שמה לתל-אביב, שם הנגזר מכותרת ספרו של הרצל (אלטנוילנד – ארץ ישנה חדשה) ותורגם ע"י נחום סוקולוב (שם המבטא ישן-תל, התחדשות-אביב). השם נקבע בהצבעה וזכה ברוב.

שכונת אחוזת-בית הפכה למרכז חיים יהודיים באיכות גבוהה בהנהגת מאיר דיזנגוף, בתחילה ראש ועד השכונה ואח"כ ראש העיר הראשון של תל-אביב. את סמלה של העיר עיצב הצייר נחום גוטמן שאביו היה מראשוני אחוזת בית ובו שולבו מספר רעיונות המסמלים את תל-אביב ואת בנימין זאב הרצל. מלבד השם תל-אביב מופיעים בסמל שבעה כופים, המסמלים את חזונו של הרצל על יום בן שבע שעות עבודה (!!!) במרכז צייר גוטמן מגדלור כסמל לנמל תל-אביב (שכיום לא פעיל). מול השם תל-אביב, הלקוח מספר יחזקאל, הביא גוטמן בתחתית הסמל את דברי הנחמה של הנביא ירמיהו (ל"א, ג') "עוד אבנך ונבנית".

י"א סיון תר"צ 7.6.1930 הוקם ארגון מגן דוד אדום – מד"א

מאורעות הדמים בשנת תרפ"ט (1929) הוכיחו את הצורך בארגון שירות לרפואה דחופה בארץ ישראל. בנוסף, רבבות היהודים שהגיעו לארץ במסגרת העלייה השלישית והרביעית הביאה לידי ריבוי תאונות גם תאונות דרכים וגם תאונות העבודה. לכן, הוקם בתל אביב ארגון מגן דוד אדום שכונה "אגודה לעזרה מהירה בשעת אסון". שאביה ומולידה היה הד"ר משולם ליבונטיין. בעיתונות פורסמו מודעות ותושבי העיר העברית הראשונה הוזמנו להירשם כחברים פעילים וכתומכים ונפתח הקורס הראשון בעזרה ראשונה והוקם גדוד המתנדבים אשר מנה בראשית דרכו 100 חברים וחברות. מטרת הארגון: להיות שרות עזר לכוחות הרפואה של צה"ל בזמן מלחמה, ולהתכונן לכך בזמן שלום, בנק הדם, הדרכה בתחומי העזרה הראשונה והרפואה הדחופה בטרם אשפוז, קיום מערך מתנדבים והכשרתם להגשת עזרה ראשונה, וסעד חיים בסיסי ומתקדם והסעת חולים, יולדות, פינוי נפגעי תאונות ופצועים ופינוי הרוגים ונפטרים.

י"א סיון תשנ"א 25.5.1991 החל מבצע "שלמה" להעלאת יהודי אתיופיה לארץ ישראל

בשנת 1989 חודשו היחסים בין ישראל לאתיופיה. שגרירות ישראלית באדיס אבבה נפתחה, והוחל בהעלאתם של יהודים שחלק ממשפחתם עלה בשנים שעברו בדרכים קשות מאד (חלקם ב"מבצע משה"). רבים מיהודי אתיופיה, ששמעו על חידוש העלייה, החלו להגיע לשגרירות ישראל ביוזמתם ולבקש לעלות לארץ. במקביל החלה תקופה של חוסר שקט באתיופיה. כוחות שהתנגדו לשלטון החלו לכבוש שטחים מהמדינה ואף התקרבו לאדיס אבבה, עיר הבירה. היה חשש שהיהודים ייפגעו מהם. מדינת ישראל ויהודי אמריקה החליטו להתגייס מהר ולסייע בהצלתם של יהודי אתיופיה. תמורת כופר של 40 מיליון דולר ששולם לשלטונות אתיופיה סוכם שישראל תעלה את יהודי אתיופיה, ו"מבצע שלמה" יצא לדרך.

המבצע קיבל את שמו בהשראת דמותו של שלמה המלך, שזכה לארח את האורחת המכובדת – מלכת שבא מאתיופיה. בתוך 36 שעות הועלו על מטוסים של "אל על" וכן על מטוסי הרקולס של חיל האויר כ- 14,250 יהודים. ביום שישי, 24 במאי 1991, הגיעו הראשונים, ובשבת, ה- 25 בחודש, נחת בישראל אחרון העולים שהגיעו במבצע זה. שבעה תינוקות, שנולדו בדרך, היו העולים החדשים הצעירים ביותר שהגיעו לישראל ב"מבצע שלמה". כאן, בארץ פגשו העולים את בני משפחתם "הוותיקים", וסוף סוף התאחדו איתם אחרי פרידה של שנים.

י"ד סיון תש"ו 13.6.1946 נדונו למוות שני חברי האצ"ל יוסף שמחון ומיכאל אשבל

ב-6 במרס 1946, בשעה 1:30 קרבה לשער המערבי של המחנה הצבאי בצריפין (סרפנד) משאית צבאית ועליה 30 לוחמי האצ"ל מחופשים לחיילים בריטיים. כאשר ה"קצין" שישב ליד הנהג מסר את צו התנועה לש"ג, ירדו כמה בחורים מן המכונית והתגברו ללא קושי על הזקיף ועל חמשת החיילים שהיו בתורנות באוהל המשמר. המכונית עשתה את דרכה במהירות ישירות למחסן הנשק. ה"חיילים" קפצו מן המשאית והחלו מיד בהעמסת ארגזי הנשק. לפני שסיימו את מלאכתם הגיע חייל בריטי שהתעורר אצלו חשד ופתח באש אליו הצטרפו חיילים בריטים נוספים שהיו בקרבת מקום. מחילופי האש נפגעו חמישה לוחמים, ביניהם יוסף שמחון ומיכאל אשבל שנפצעו באורח קשה. נהג המשאית מיהר לצאת את המחנה עם הלוחמים והנשק. ליד ראשון-לציון הורדו הפצועים לקבלת עזרה רפואית והנשק פודק בחולות המושבה.

שמחון ואשבל היו פצועים קשה מן האחרים והרופא ציווה להעביר אותם במהירות לבית-חולים. בדרך נתקלו בכוחות בריטים אשר תפסו אותם. חודשיים לאחר מכן הועמדו לדין ונדונו למוות בתלייה. תחנת השידור של האצ"ל יצאה בקריאה לבריטים שלא לתלות אותם ובמקביל החלו לנסות ולחטוף קצינים בריטים. הפעולות בירושלים נכשלו ואולם בתל אביב תפסו לוחמי האצ"ל חמישה קצינים בריטים והעבירו אותם למקום מחבוא שהוכן בעוד מועד. הצבא הבריטי ערך חיפושים נרחבים בתל-אביב ובסביבתה, אולם מקום המחבוא לא נמצא. בסופו של דבר שוחררו הקצינים הבריטיים והנציב העליון המיר את גזר-דין המוות שהוטל על שמחון ואשבל במאסר עולם.

ט"ו סיון תש"ח 22.6.1948 פרשת "אלטלנה"

האנייה "אלטלנה" נרכשה על-ידי אנשי האצ"ל בחו"ל והייתה אמורה להגיע ארצה לקראת סיום המנדט ב-15 במאי 1948 ולהביא עימה לוחמים, ציוד צבאי ותחמושת אלא שרכישת הנשק וארגון הלוחמים ארכו זמן רב, וההפלגה נדחתה במספר שבועות. בינתיים, נחתם ב-1 ביוני הסכם על שילובו של האצ"ל בצבא ההגנה לישראל הכולל את לוחמי האצ"ל וכן את כל ציודם הצבאי ב-15 ביוני, קיימו בגין (מפקד האצ"ל) פגישה עם נציגי הממשלה, ובה עדכן בגין על "אלטלנה". ישראל גלילי מסר לבגין את הסכמתו של בן גוריון להבאת האוניה ואולם לא לפרוק את מטענה בתל-אביב על מנת לא להפר את תנאי הסכם ההפוגה הראשונה במלחמת השחרור ולכן סוכם על חוף כפר ויתקין, כי שם יהיה קל יותר לעקוף את פקחי האו"ם.

בעוד שהייתה הסכמה בדבר מקום עגינתה של "אלטלנה", נתעוררו חילוקי דעות באשר לחלוקת הנשק. בגין ביקש כי 20% מהנשק יועבר לירושלים במטרה לחמש בו את ה"גדוד

הירושלמי" שעדיין לא הצטרף לצה"ל ובן גוריון נתן לכך את הסכמתו. בקשתו השנייה של בגין הייתה שיתרת הנשק תועבר לצה"ל, כדי לצייד את גדודי האצ"ל שהתגייסו לצבא. לבקשה זו לא ניתנה הסכמה כי בן גוריון חשש על הקמת "צבא בתוך צבא". "אלטלנה" הגיעה לחופי כפר ויתקין ביום הראשון ה-20 ביוני בשעות אחר הצהריים המאוחרות והחלה בהורדת האנשים לחוף ובהעברתם למקומות קליטה שונים, ולאחר מכן בפריקת הציוד הצבאי. בין הממתנינים על החוף היה גם בגין, אשר קיבל את פני הבאים. במקביל התכנסה בתל-אביב ממשלת ישראל ובן גוריון היה תקיף בדעתו לדרוש מבגין מסירת כל הנשק לצבא. ההחלטה שהתקבלה בממשלה היתה לתת לצבא סמכות להפעיל כוח באם יהיה צורך כדי להכניע את האצ"ל ולהחרים את האנייה על נשקה.

ביצוע החלטת הממשלה הוטל על חטיבת "אלכסנדרוני" אשר הקיפו את האיזור והעבירו אולטימטום לבגין שעליו להיכנע תוך 10 דקות ולהעביר את תכולת האוניה לידיהם. בגין סירב להיענות לאולטימטום של מפקד החטיבה, וניסיונות התיווך שנעשו לא הצליחו ועד מהרה התלהטו הרוחות והחלו חילופי יריות ומספר הנפגעים הלך ורב. בינתיים, עלה בגין על סיפון האנייה, אשר הפליגה לכיוון תל-אביב. בגין קיווה כי בתל-אביב אפשר יהיה לקיים, באמצעות מנהיגי המפלגות האזרחיות, הידברות עם הממשלה הזמנית ולפרוק את יתרת הנשק בשלום. אלא שלא כך קרה. בן-גוריון הורה ליגאל ידין (קצין המבצעים של צה"ל) לרכז כוחות גדולים על חוף הים בתל אביב ולהכניע את האנייה בכוח. גם תותחים הועברו לאזור ובארבע אחר הצהריים הורה בן גוריון להפגין את "אלטלנה". אחד הפגזים פגע באנייה, אשר החלה לעלות באש. היה חשש שהאש תתפשט עד למחסנים שהכילו חומר נפץ, ועל כן הורה רב החובל לכל האנשים לנטוש את האנייה. למרות שרב החובל הניף דגל לבן לאות כניעה, לא פסקה האש האוטומטית שנורתה לעבר הניצולים שהיו בלתי חמושים.

בגין, שהיה על הסיפון, הסכים לרדת רק לאחר שהורד אחרון הפצועים. 16 אנשי אצ"ל נהרגו בעימות עם הצבא. שישה נפלו באזור כפר ויתקין, ועשרה נפלו בחוף תל-אביב. מכוחות צה"ל נהרגו שלושה, שניים נפלו בכפר ויתקין ואחד בתל אביב. בן גוריון היה משוכנע בצדקת פעולתו ואף כינה את הפגזת האוניה בשם "התותח הקדוש" (אשר הופעל תחת פיקודו של יצחק רבין ז"ל). לחילופין יש המייחסים למנחם בגין מנהיגות ראויה לציון עקב החלטתו לא להסלים את המצב היות ולא רצה שתתחיל "מלחמת אחים".

ט"ו סיון תשמ"ב 6.6.1982 החלה מלחמת "שלום הגליל"

הרקע למלחמת שלום הגליל (מלחמת לבנון הראשונה) היה התעצמותם הנמשכת והולכת של בסיסי ארגון לשחרור פלסטין (אש"ף) בדרום לבנון, מהם שוגרו טילי הקטיושות לעבר יישובי הצפון של ישראל, ומתוכם יצאו מחבלים, שחדרו לשטח ישראל כדי לבצע פעולות

טרור ואולם העילה הדשמית היתה התנקשות מחבלים מאירגונו של אבו-נדאל בשגריר ישראל בבריטניה שלמה ארגוב ז"ל. שר הביטחון אריאל שרון האמין שבמבצע מהיר יוכל לטהר את דרום-לבנון מנוכחותו של אש"ף ולחסל את יכולתו המבצעית של הארגון, על ידי הריסת מפקדותיו ומבניו התת-קרקעיים. המבצע אמור היה להתבצע בשיתוף פעולה מלא עם כוחות הפלאנגות הנוצריים של בשיר ג'מאייל, להם סייעה ישראל מאז אמצע שנות ה-70. היתה הבנה בין שני הצדדים, שלאחר שג'מאייל יתמנה לנשיא לבנון, הוא יחתום על הסכם שלום עם ישראל. נסיגתה של סוריה משטח לבנון היתה אמורה להיות תוצאת לוואי נוספת של המבצע.

לתוכנית קראו "מבצע אורנים" שהיו לו שתי גרסאות הראשונה מצומצמת "אורנים הקטן" שבמסגרתו היו אמורים כוחות צה"ל להתקדם בתוך שטח לבנון עד לקו 40 ק"מ (על מנת להרחיק את ירי הקטיושות) והגרסא הרחבה "אורנים הגדול" שמטרותיו היו: שלום הגליל, השמדת אירגוני המחבלים בלבנון, הקמת ממשל נוצרי חזק בלבנון שיכרות ברית עם ישראל והוצאת הצבא הסורי מלבנון. במהלך השבועיים הראשונים הצליחו כוחות צה"ל להשיג את רוב היעדים של "אורנים הגדול" תוך שהם מנחילים מפלה למערך חיל האוויר הסורי וכן למערך הנ"מ שלו. לאחר מספר ימים התייצבו כוחותינו על כביש ביירות-דמשק וכן כיתרו את מפקדות אש"ף בביירות. בתיווכו של שליח האו"ם (פיליפ חביב) הושגה הפסקת אש וסוכם על יציאת אנשי אש"ף ובראשם יאסר ערפאת בשלום. לימים הסתבך הצבא עקב מלחמות הפלגים בלבנון. רצח באשיר ג'מאייל וכמובן הטבח שביצעו אנשי הפלנגות במחנות הפליטים סברה ושתילה הפלשתיניים יצרה בארץ פילוג גדול וידועה הפגנה הגדולה שאירגנה האופוזיציה וקראה ליציאה מלבנון, להתפטרות שר הביטחון אריק שרון והקמת וועדת חקירה על הטבח בסברה ושתילה. כ-20 שנה לאחר תחילת המבצע ביצע צה"ל יציאה חד-צדדית מלבנון על פי החלטתו של ראש הממשלה אהוד ברק. מלחמת שלום הגליל גבתה מספר רב של הרוגים וחידדה את הוויכוח הפוליטי בישראל. יש הגורסים שיציאת צה"ל באופן חד צדדית נתנה "רוח גבית" לטרור וכן נפגע פושר ההרתעה של מדינת ישראל. השטח שפונה על ידי צה"ל נתפס על יד אירגון החיזבאללה אשר הקים בונקרים לאורך הגבול עם ישראל. ועודד אותם לביצוע ניסיונות חטיפה של חיילים שהאחרונה שבהם לצערינו הצליחה והיתה המניע העיקרי לפתיחת מלחמת לבנון השנייה.

1. "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עֵנּוּ [עָנְיוֹ] מְאֹד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה" (י"ב, ג') – העיר על כך רבי ישראל ליפקין-מסלנט: צא וראה, שהקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו מעיד כאן על משה רבינו, שהיה "עניו מאוד מכל האדם" – כינוי מופלג, שלא מצינו כמותו בכל המקרא על שום אדם אחר. ודברים אלה לא נאמרו בערוב ימיו של משה, אלא בעיצומה של פעילותו הענפה כמנהיג העם, שהרי עוד שלושים ושמונה שנות מנהיגות נכונות אותה שעה למשה. ואף אחרי ששמע משה מפי הקדוש-ברוך-הוא ציון לשבח זה – לא גבה ליבו ולא רמו עיניו. זוהי המדרגה הנעלה ביותר של ענווה, שכמותה לא זכה שום אדם אחר "אשר על פני האדמה".

2. "וְהָאִסְפָּסְפָּ אֲשֶׁר בְּקֶרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תַּאֲוָה וַיָּשְׁבוּ וַיִּבְכוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשָׂר... וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל (י"א – ד', ט"ז) – מה למינוי הזקנים, חכמי תורה, סנהדרין הגדולה, אצל הדרישה לאוכל, לבשר? הרי ודאי דברי התורה שיפיעו לא יספקו את תאוותיהם של בני ישראל? ומאידך, וכי לא היה אפשר להגיז שלווים מבלי למנות את הזקנים? היד ה' תקצר? אלא ללמדנו: אם בשעה גדולה זו של הכנות, ערב הכניסה לארץ, העם דורש בשר, סימן מובהק הוא שמצבו הרוחני לקוי מאוד, שסולם ערכיו חומרני. יש צורך בשינוי מהותי-נפשי. משל למה הדבר דומה? לטיפול שיניים. ברפואת שיניים קיימים סוגי טיפולים שונים, סתימה זמנית, סתימה קבועה וטיפול שורש. כברפואת הגוף הפרטי כך גם ברפואת הכלל – התיקון לליקוי רוחני פנימי אינו רק בסיפוק של הדרישה לבשר. סיפוק הבשר באורח זמני הוא פתרון דוגמת סתימת שן, פתרון חיצוני בלבד. בנוסף לזה יש צורך בטיפול שורש יסודי, לעסוק בפעולה חינוכית אישית רחבה ועמוקה יותר בציבור לכל רבדיו. פעילות פנימית מעמיקה זו תוכל להתבצע על ידי מינוי שבעים הזקנים והדרכתם בהוראת תורה וכל מידה נכונה, שתהא מקור ברכה והשפעה לציבור הרחב. (הרב נרניה זצ"ל)

י" סיון תרס"ט 30.5.1909 נוסדה העיר תל אביב

בתאריך זה הונחה אבן הפינה בשכונת "אחוזת בית" לימים תל אביב שהוגדרה כעיר העברית הראשונה. נוכח מצוקת הדיור והאמרת מחירי הבתים והשכירות בעיר יפו (משבר ה"נדל"ן) בשל הקצב המהיר בגידול האוכלוסייה בעקבות העלייה היהודית (יפו שימשה נמל קליטת העולים לא"י). וכן הרצון לבנות עיר עברית מתוכננת מבראשית כעיר מערבית מודרנית הוחלט על הקמת שכונה צפונית ליפו. גרעין המקימים כלל 60 משפחות של סוחרים ובעלי מקצועות חופשיים, שייסדו את השכונה "אחוזת בית" כשהגרלת המגרשים היתה בפסח ונעשתה על ידי לקיחת צדפים בהירים וכהים מהים ועל כל צדף בהיר נרשם שם של משפחה ועל צדף כהה נרשם מספר מגרש.

עם התרחבות השכונה החדשה פרץ ויכוח על שם השכונה. היו שרצו לקרוא לה "עיר גנים" אחרים הציעו שם המציין את הקשר ליפו – "יפו החדשה", "נווה יפו", "נוף יפו". וכראוי לשכונה עירונית עברית ראשונה – הציעו לה גם את השם "עברייה". הצעות אחרות היו: "אביבה", "יפהפייה", "שאננה" ולבסוף הוסב שמה לתל-אביב, שם הנגזר מכותרת ספרו של הרצל (אלטנוילנד – ארץ ישנה חדשה) ותורגם ע"י נחום סוקולוב (שם המבטא ישן-תל, התחדשות-אביב). השם נקבע בהצבעה וזכה ברוב.

שכונת אחוזת-בית הפכה למרכז חיים יהודיים באיכות גבוהה בהנהגת מאיר דיזנגוף, בתחילה ראש ועד השכונה ואח"כ ראש העיר הראשון של תל-אביב. את סמלה של העיר עיצב הצייר נחום גוטמן שאביו היה מראשוני אחוזת בית ובו שולבו מספר רעיונות המסמלים את תל-אביב ואת בנימין זאב הרצל. מלבד השם תל-אביב מופיעים בסמל שבעה פוכבים, המסמלים את חזונו של הרצל על יום בן שבע שעות עבודה (!!!) במרכז צייר גוטמן מגדלור כסמל לנמל תל-אביב (שכיום לא פעיל). מול השם תל-אביב, הלקוח מספר יחזקאל, הביא גוטמן בתחתית הסמל את דברי הנחמה של הנביא ירמיהו (ל"א, ג') "עוד אבנך ונבנית".

י"א סיון תר"צ 7.6.1930 הוקם ארגון מגן דוד אדום – מד"א

מאורעות הדמים בשנת תרפ"ט (1929) הוכיחו את הצורך בארגון שירות לרפואה דחופה בארץ ישראל. בנוסף, רבבות היהודים שהגיעו לארץ במסגרת העלייה השלישית והרביעית הביאה לידי ריבוי תאונות גם תאונות דרכים וגם תאונות העבודה. לכן, הוקם בתל אביב ארגון מגן דוד אדום שכונה "אגודה לעזרה מהירה בשעת אסון". שאביה ומולידה היה הד"ר משולם ליבונטיין. בעיתונות פורסמו מודעות ותושבי העיר העברית הראשונה הוזמנו להירשם כחברים פעילים וכתומכים ונפתח הקורס הראשון בעזרה ראשונה והוקם גדוד המתנדבים אשר מנה בראשית דרכו 100 חברים וחברות. מטרת הארגון: להיות שרות עזר לכוחות הרפואה של צה"ל בזמן מלחמה, ולהתכונן לכך בזמן שלום, בנק הדם, הדרכה בתחומי העזרה הראשונה והרפואה הדחופה בטרם אשפוז, קיום מערך מתנדבים והכשרתם להגשת עזרה ראשונה, וסעד חיים בסיסי ומתקדם והסעת חולים, יולדות, פינוי נפגעי תאונות ופצועים ופינוי הרוגים ונפטרים.

י"א סיון תשנ"א 25.5.1991 החל מבצע "שלמה" להעלאת יהודי אתיופיה לארץ ישראל

בשנת 1989 חודשו היחסים בין ישראל לאתיופיה. שגרירות ישראלית באדיס אבבה נפתחה, והוחל בהעלאתם של יהודים שחלק ממשפחתם עלה בשנים שעברו בדרכים קשות מאד (חלקם ב"מבצע משה"). רבים מיהודי אתיופיה, ששמעו על חידוש העלייה, החלו להגיע לשגרירות ישראל ביוזמתם ולבקש לעלות לארץ. במקביל החלה תקופה של חוסר שקט באתיופיה. כוחות שהתנגדו לשלטון החלו לכבוש שטחים מהמדינה ואף התקרבו לאדיס אבבה, עיר הבירה. היה חשש שהיהודים ייפגעו מהם. מדינת ישראל ויהודי אמריקה החליטו להתגייס מהר ולסייע בהצלתם של יהודי אתיופיה. תמורת כופר של 40 מיליון דולר ששולם לשלטונות אתיופיה סוכם שישראל תעלה את יהודי אתיופיה, ו"מבצע שלמה" יצא לדרך.

המבצע קיבל את שמו בהשראת דמותו של שלמה המלך, שזכה לארח את האורחת המכובדת – מלכת שבא מאתיופיה. בתוך 36 שעות הועלו על מטוסים של "אל על" וכן על מטוסי הרקולס של חיל האוויר כ- 14,250 יהודים. ביום שישי, 24 במאי 1991, הגיעו הראשונים, ובשבת, ה- 25 בחודש, נחת בישראל אחרון העולים שהגיעו במבצע זה. שבעה תינוקות, שנולדו בדרך, היו העולים החדשים הצעירים ביותר שהגיעו לישראל ב"מבצע שלמה". כאן, בארץ פגשו העולים את בני משפחתם "הוותיקים", וסוף סוף התאחדו איתם אחרי פרידה של שנים.

י"ד סיון תש"ו 13.6.1946 נדונו למוות שני חברי האצ"ל יוסף שמחון ומיכאל אשבל

ב-6 במרס 1946, בשעה 1:30 קרבה לשער המערבי של המחנה הצבאי בצריפין (סרפנד) משאית צבאית ועליה 30 לוחמי האצ"ל מחופשים לחיילים בריטיים. כאשר ה"קצין" שישב ליד הנהג מסר את צו התנועה לש"ג, ירדו כמה בחורים מן המכונית והתגברו ללא קושי על הזקיף ועל חמשת החיילים שהיו בתורנות באוהל המשמר. המכונית עשתה את דרכה במהירות ישירות למחסן הנשק. ה"חיילים" קפצו מן המשאית והחלו מיד בהעמסת ארגזי הנשק. לפני שסיימו את מלאכתם הגיע חייל בריטי שהתעורר אצלו חשד ופתח באש אליו הצטרפו חיילים בריטים נוספים שהיו בקרבת מקום. מחילופי האש נפגעו חמישה לוחמים, ביניהם יוסף שמחון ומיכאל אשבל שנפצעו באורח קשה. נהג המשאית מיהר לצאת את המחנה עם הלוחמים והנשק. ליד ראשון-לציון הורדו הפצועים לקבלת עזרה רפואית והנשק פודק בחולות המושבה.

שמחון ואשבל היו פצועים קשה מן האחרים והרופא ציווה להעביר אותם במהירות לבית-חולים. בדרך נתקלו בכוחות בריטים אשר תפסו אותם. חודשיים לאחר מכן הועמדו לדין ונדונו למוות בתלייה. תחנת השידור של האצ"ל יצאה בקריאה לבריטים שלא לתלות אותם ובמקביל החלו לנסות ולחטוף קצינים בריטים. הפעולות בירושלים נכשלו ואולם בתל אביב תפסו לוחמי האצ"ל חמישה קצינים בריטים והעבירו אותם למקום מחבוא שהוכן בעוד מועד. הצבא הבריטי ערך חיפושים נרחבים בתל-אביב ובסביבתה, אולם מקום המחבוא לא נמצא. בסופו של דבר שוחררו הקצינים הבריטיים והנציב העליון המיר את גזר-דין המוות שהוטל על שמחון ואשבל במאסר עולם.

ט"ו סיון תש"ח 22.6.1948 פרשת "אלטלנה"

האנייה "אלטלנה" נרכשה על-ידי אנשי האצ"ל בחו"ל והייתה אמורה להגיע ארצה לקראת סיום המנדט ב-15 במאי 1948 ולהביא עימה לוחמים, ציוד צבאי ותחמושת אלא שרכישת הנשק וארגון הלוחמים ארכו זמן רב, וההפלגה נדחתה במספר שבועות. בינתיים, נחתם ב-1 ביוני הסכם על שילובו של האצ"ל בצבא ההגנה לישראל הכולל את לוחמי האצ"ל וכן את כל ציודם הצבאי ב-15 ביוני, קיימו בגין (מפקד האצ"ל) פגישה עם נציגי הממשלה, ובה עדכן בגין על "אלטלנה". ישראל גלילי מסר לבגין את הסכמתו של בן גוריון להבאת האוניה ואולם לא לפרוק את מטענה בתל-אביב על מנת לא להפר את תנאי הסכם ההפוגה הראשונה במלחמת השחרור ולכן סוכם על חוף כפר ויתקין, כי שם יהיה קל יותר לעקוף את פקחי האו"ם.

בעוד שהייתה הסכמה בדבר מקום עגינתה של "אלטלנה", נתעוררו חילוקי דעות באשר לחלוקת הנשק. בגין ביקש כי 20% מהנשק יועבר לירושלים במטרה לחמש בו את ה"גדוד

הירושלמי" שעדיין לא הצטרף לצה"ל ובן גוריון נתן לכך את הסכמתו. בקשתו השנייה של בגין הייתה שיתרת הנשק תועבר לצה"ל, כדי לצייד את גדודי האצ"ל שהתגייסו לצבא. לבקשה זו לא ניתנה הסכמה כי בן גוריון חשש על הקמת "צבא בתוך צבא". "אלטלנה" הגיעה לחופי כפר ויתקין ביום הראשון ה-20 ביוני בשעות אחר הצהריים המאוחרות והחלה בהורדת האנשים לחוף ובהעברתם למקומות קליטה שונים, ולאחר מכן בפריקת הציוד הצבאי. בין הממתנינים על החוף היה גם בגין, אשר קיבל את פני הבאים. במקביל התכנסה בתל-אביב ממשלת ישראל ובן גוריון היה תקיף בדעתו לדרוש מבגין מסירת כל הנשק לצבא. ההחלטה שהתקבלה בממשלה היתה לתת לצבא סמכות להפעיל כוח באם יהיה צורך כדי להכניע את האצ"ל ולהחרים את האנייה על נשקה.

ביצוע החלטת הממשלה הוטל על חטיבת "אלכסנדרוני" אשר הקיפו את האיזור והעבירו אולטימטום לבגין שעליו להיכנע תוך 10 דקות ולהעביר את תכולת האוניה לידיהם. בגין סירב להיענות לאולטימטום של מפקד החטיבה, וניסיונות התיווך שנעשו לא הצליחו ועד מהרה התלהטו הרוחות והחלו חילופי יריות ומספר הנפגעים הלך ורב. בינתיים, עלה בגין על סיפון האנייה, אשר הפליגה לכיוון תל-אביב. בגין קיווה כי בתל-אביב אפשר יהיה לקיים, באמצעות מנהיגי המפלגות האזרחיות, הידברות עם הממשלה הזמנית ולפרוק את יתרת הנשק בשלום. אלא שלא כך קרה. בן-גוריון הורה ליגאל ידין (קצין המבצעים של צה"ל) לרכז כוחות גדולים על חוף הים בתל אביב ולהכניע את האנייה בכוח. גם תותחים הועברו לאזור ובארבע אחר הצהריים הורה בן גוריון להפגין את "אלטלנה". אחד הפגזים פגע באנייה, אשר החלה לעלות באש. היה חשש שהאש תתפשט עד למחסנים שהכילו חומר נפץ, ועל כן הורה רב החובל לכל האנשים לנטוש את האנייה. למרות שרב החובל הניף דגל לבן לאות כניעה, לא פסקה האש האוטומטית שנורתה לעבר הניצולים שהיו בלתי חמושים.

בגין, שהיה על הסיפון, הסכים לרדת רק לאחר שהורד אחרון הפצועים. 16 אנשי אצ"ל נהרגו בעימות עם הצבא. שישה נפלו באזור כפר ויתקין, ועשרה נפלו בחוף תל-אביב. מכוחות צה"ל נהרגו שלושה, שניים נפלו בכפר ויתקין ואחד בתל אביב. בן גוריון היה משוכנע בצדקת פעולתו ואף כינה את הפגזת האוניה בשם "התותח הקדוש" (אשר הופעל תחת פיקודו של יצחק רבין ז"ל). לחילופין יש המייחסים למנחם בגין מנהיגות ראויה לציון עקב החלטתו לא להסלים את המצב היות ולא רצה שתתחיל "מלחמת אחים".

ט"ו סיון תשמ"ב 6.6.1982 החלה מלחמת "שלום הגליל"

הרקע למלחמת שלום הגליל (מלחמת לבנון הראשונה) היה התעצמותם הנמשכת והולכת של בסיסי ארגון לשחרור פלסטין (אש"ף) בדרום לבנון, מהם שוגרו טילי הקטיושות לעבר יישובי הצפון של ישראל, ומתוכם יצאו מחבלים, שחדרו לשטח ישראל כדי לבצע פעולות

טרור ואולם העילה הדשמית היתה התנקשות מחבלים מאירגונו של אבו-נדאל בשגריר ישראל בבריטניה שלמה ארגוב ז"ל. שר הביטחון אריאל שרון האמין שבמבצע מהיר יוכל לטהר את דרום-לבנון מנוכחותו של אש"ף ולחסל את יכולתו המבצעית של הארגון, על ידי הריסת מפקדותיו ומבניו התת-קרקעיים. המבצע אמור היה להתבצע בשיתוף פעולה מלא עם כוחות הפלאנגות הנוצריים של בשיר ג'מאייל, להם סייעה ישראל מאז אמצע שנות ה-70. היתה הבנה בין שני הצדדים, שלאחר שג'מאייל יתמנה לנשיא לבנון, הוא יחתום על הסכם שלום עם ישראל. נסיגתה של סוריה משטח לבנון היתה אמורה להיות תוצאת לוואי נוספת של המבצע.

לתוכנית קראו "מבצע אורנים" שהיו לו שתי גרסאות הראשונה מצומצמת "אורנים הקטן" שבמסגרתו היו אמורים כוחות צה"ל להתקדם בתוך שטח לבנון עד לקו 40 ק"מ (על מנת להרחיק את ירי הקטיושות) והגרסא הרחבה "אורנים הגדול" שמטרותיו היו: שלום הגליל, השמדת אירגוני המחבלים בלבנון, הקמת ממשל נוצרי חזק בלבנון שיכרות ברית עם ישראל והוצאת הצבא הסורי מלבנון. במהלך השבועיים הראשונים הצליחו כוחות צה"ל להשיג את רוב היעדים של "אורנים הגדול" תוך שהם מנחילים מפלה למערך חיל האויר הסורי וכן למערך הנ"מ שלו. לאחר מספר ימים התייצבו כוחותינו על כביש ביירות-דמשק וכן כיתרו את מפקדות אש"ף בביירות. בתיווכו של שליח האו"ם (פיליפ חביב) הושגה הפסקת אש וסוכם על יציאת אנשי אש"ף ובראשם יאסר ערפאת בשלום. לימים הסתבך הצבא עקב מלחמות הפלגים בלבנון. רצח באשיר ג'מאייל וכמובן הטבח שביצעו אנשי הפלנגות במחנות הפליטים סברה ושתילה הפלשתיניים יצרה בארץ פילוג גדול וידועה הפגנה הגדולה שאירגנה האופוזיציה וקראה ליציאה מלבנון, להתפטרות שר הביטחון אריק שרון והקמת וועדת חקירה על הטבח בסברה ושתילה. כ-20 שנה לאחר תחילת המבצע ביצע צה"ל יציאה חד-צדדית מלבנון על פי החלטתו של ראש הממשלה אהוד ברק. מלחמת שלום הגליל גבתה מספר רב של הרוגים וחידדה את הוויכוח הפוליטי בישראל. יש הגורסים שיציאת צה"ל באופן חד צדדית נתנה "רוח גבית" לטרור וכן נפגע פושר ההרתעה של מדינת ישראל. השטח שפונה על ידי צה"ל נתפס על יד אירגון החיזבאללה אשר הקים בונקרים לאורך הגבול עם ישראל. ועודד אותם לביצוע ניסיונות חטיפה של חיילים שהאחרונה שבהם לצערינו הצליחה והיתה המניע העיקרי לפתיחת מלחמת לבנון השנייה.

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים במשא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמחזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127

טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010

נייד: 050-5333949

דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

